

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ – ΤΟΜΕΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ & ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΨΥΧΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ
ΤΩΝ ΔΥΝΗΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ «ΩΜΕΓΑ»

ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
**ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΟ-ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ**

ΣΕ ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΜΕ ΤΟ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΤΟΥ ΤΕΙ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΚΑΙ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΟΙ ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΩΣ ΤΡΟΠΟΣ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ.
«ΧΤΙΖΟΝΤΑΣ ΜΙΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΑΥΑΓΟΣΩΣΤΩΝ»**

ΜΠΑΡΜΠΑΤΗ ΣΤΥΛΙΑΝΗ
ΑΜ: 6305Μ007

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

1. Λέκτ. Γ. Αλεξιάς, Επιβλέπων
2. Δρ. Η. Βαρλάμης, Μέλος
3. Αναπλ. Καθηγ. Κ. Κοσκινάς, Μέλος

ΙΟΥΝΙΟΣ 2008

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια με την εκπληκτική διάχυση του διαδικτύου (Internet), την εισχώρηση του κυβερνοχώρου σε πολλές εφαρμογές που χρησιμοποιούν οι χρήστες των υπολογιστικών συστημάτων και την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφόρησης, η αλληλεπίδραση του ανθρώπου με νέους τρόπους τόσο μεταξύ τους όσο και με διάφορες μηχανές έχει εξελιχθεί σε καθημερινό φαινόμενο. Η διεργασία αυτής της καθολικής επικοινωνίας κρίνεται αναγκαίο να προσεγγιστεί και να αναλυθεί σε κοινωνικό-θεωρητικό πλαίσιο αφού εντοπίζεται σε όλες τις μορφές οργάνωσης των κοινωνιών του πλανήτη. Επιπλέον, αυτή η νέα μορφή επικοινωνίας και πληροφόρησης στηρίζεται σε μεγάλο ποσοστό στη μορφή οργάνωσης που έχει μια παραδοσιακή κοινωνία. Έτσι μπορούμε να διακρίνουμε την ανάπτυξη διάφορων κοινοτήτων στο περιβάλλον του κυβερνοχώρου και του διαδικτύου. Κάνουμε λόγο συνεπώς για τη δημιουργία δυνητικών κοινοτήτων ως εξέλιξη των γεωγραφικά στενών ορίων που ως τώρα δίνουμε στον ορισμό της κοινότητας. Ωστόσο, η ανάπτυξη των δυνητικών αυτών κοινοτήτων είναι ένα νέο φαινόμενο και είναι απαραίτητο να αναλυθούν όλα τα στοιχεία τα οποία συμβάλλουν στη διαμόρφωση τους.

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ

(δυνητική κοινότητα, συλλογικότητα, σχεδιασμός δυνητικής κοινότητας, συλλογική δράση στο διαδίκτυο)

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

2.1	Ιστοσελίδα Association for Progressive (APC, Σύλλογος για Προοδευτικές Επικοινωνίες).....	42
2.2	Ιστοσελίδα kinimata.gr	42
2.3	Παράδειγμα λίστα υπογραφών σε ιστολόγιο (blog).....	44
2.4	Φωτογραφία από τη συγκέντρωση της 9/7/07 υπέρ του περιβάλλοντος στο Σύνταγμα	45
5.1	Αρχική σελίδα της δυνητικής κοινότητας των ναυαγοσωστών	58
5.2	Γνωστοποίηση γενικού σκοπού της κοινότητας.....	59
5.3	Μέλη κοινότητας από τη σελίδα του διαχειριστή	62
5.4	Ανάγκη εισαγωγής κωδικού για δυνατότητα σχολιασμού	64
5.5	Προστατευμένη με κωδικό λίστα μελών	67
5.6	Καλωσόρισμα νέου μέλους της κοινότητας από το forum.....	68
5.7	Σελίδα διάφορων γεγονότων	70
5.8	Οι υπερσύνδεσμοι (hyperlinks) της κοινότητάς μας.....	71
5.9	Προσωπικός χώρος μελών.....	72
5.10	Οι μηχανές αναζήτησης που διαθέτει η ιστοσελίδα της κοινότητας.....	73
5.11	Το ημερολόγιο της κοινότητας.....	74
5.12	Η οργανωτική άποψη της κοινότητας	74
5.13	Οι σελίδες-υπηρεσίες της κοινότητας	75
5.14	Διπλώματα μελών.....	79
5.15	Αρχική σελίδα του forum της κοινότητας.....	80
5.16	Φωτογραφίες-βίντεο	80
5.17	Βοηθητικές οδηγίες προς τα μέλη	81
5.18	Frequently Asked Question (FAQs) της κοινότητας των ναυαγοσωστών	84
5.19	Οι κανόνες της κοινότητας	85

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	i
Κατάλογος εικόνων	ii
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
Κεφάλαιο 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
Κεφάλαιο 2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	5
2.1. Η εξέλιξη των κοινωνιών	5
2.2. Η παραδοσιακή- φυσική κοινότητα	7
2.2.1. Τα χαρακτηριστικά μιας κοινότητας	9
2.2.2. Διαμόρφωση και ανάπτυξη των κοινοτήτων	11
2.2.3. Η επιτυχία μιας κοινότητας	13
2.2.4. Ο ρόλος του “ηγέτη” στην κοινότητα και οι κανόνες ελέγχου	15
2.3. Η σύνδεση της φυσικής κοινότητας με τη δυνητική	19
2.3.1. Τα στοιχεία που εισάγουν τη φυσική κοινότητα σε νέα περιβάλλοντα αλληλεπίδρασης.....	19
2.3.2. Παράγοντες ώθησης της σύνδεσης φυσικής-δυνητικής κοινότητας.....	21
2.4. Η σύσταση των δυνητικών κοινοτήτων	24
2.4.1. Η έννοια της δυνητικής κοινότητας	24
2.4.2. Τα χαρακτηριστικά της δυνητικής κοινότητας	26
2.4.3. Οι δυνατότητες της δυνητικής κοινότητας	29
2.4.4. Η δομή μιας δυνητικής κοινότητας	31
2.5. Η ανάπτυξη της συλλογικής δράσης στις δυνητικές κοινότητες.....	33
2.5.1. Ο ρόλος του κοινωνικού κεφαλαίου	34
2.5.2. Η προώθηση της συλλογικής συμπεριφοράς μέσω της κοινότητας	36
2.5.3. Η συμμετοχή του ατόμου στη συλλογική δράση	38
2.5.4. Παραδείγματα συλλογικής δράσης δυνητικών κοινοτήτων.....	41
Κεφάλαιο 3. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	46
Κεφάλαιο 4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	48
4.1. Τρόπος επιλογής βιβλιογραφικής ανασκόπησης	48
4.2. Περιγραφή της ερευνητικής μεθόδου.....	48
4.3. Τρόπος διεξαγωγής της μελέτης.....	50
Κεφάλαιο 5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	52
5.1. Σχεδιασμός της ιστοσελίδας της κοινότητας των ναυαγοσωστών	57
5.1.1. Ο σκοπός της κοινότητας	58
5.1.2. Τα μέλη της κοινότητας.....	61
5.1.3. Όρια-Περιθώρια της κοινότητας	62
5.1.4. Ρόλοι των μελών της κοινότητας	64
5.1.5. Ταυτότητα μελών	66
5.1.6. Ενημέρωση νέων μελών	67
5.1.7. Καθορισμός υλικού και υπηρεσιών της κοινότητας	68
5.1.8. Κανόνες και έλεγχος στην κοινότητα	85
5.2. Προοπτική της δυνητικής κοινότητας των ναυαγοσωστών	87
Κεφάλαιο 6. ΜΕΛΛΟΝ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ	88

Κεφάλαιο 7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	90
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	94
Πηγές.....	102

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ανάγκη πολλών ομάδων με κοινά χαρακτηριστικά να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, σε συνδυασμό με τους νέους τρόπους επικοινωνίας και πληροφόρησης μέσω των δυναμικών κοινοτήτων φαντάζει ως ιδανικός στα μάτια μου. Η προσπάθεια μου σε αυτή την εργασία στηρίζεται στην ελπίδα να χρησιμοποιήσω όσο το δυνατόν καλύτερα και με τον πιο ορθό τρόπο, όλα τα εφόδια που απέκτησα από τη φοίτησή μου στο μεταπτυχιακό «Δυνητικές Κοινότητες: Κοινωνιο-ψυχολογικές Προσεγγίσεις και Τεχνικές Εφαρμογές», καθώς και τα γνωστικά μου εφόδια, τόσο από τις προηγούμενες σπουδές μου καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής μου πορείας, όσο και από γνώσεις που κληρονόμησα εμπειρικά όλα αυτά τα χρόνια.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω έναν “άνθρωπο- κλειδί” για την επιλογή της συγκεκριμένης κοινότητας και συγκεκριμένα για την επιλογή μου να ασχοληθώ με μια ομάδα ναυαγοσωστών, καθώς και για την επαφή μου με άτομα που ανήκουν στο χώρο αυτό, την αδερφή μου Βάγια. Επίσης, να ευχαριστήσω τα μέλη της επιτροπής και τον επιβλέποντα καθηγητή της εργασίας μου για τη βοήθεια τους. Η συμβολή του κ. Βαρλάμη Ηρακλή ήταν για μένα πολύ σημαντική καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Ο επίσης καθηγητής μου στο μεταπτυχιακό κ. Γιαννακουλόπουλος Ανδρέας ήταν για μένα μια ιδιαίτερος πολύτιμη βοήθεια και η ανταπόκριση του σε οποιαδήποτε προβλήματα αντιμετώπισα ήταν άμεση και ουσιαστική. Οι συμβουλές και οι κατευθύνσεις και των δυο ήταν από την αρχή πολύ χρήσιμες ως προς την εξέλιξη της εργασίας μου.

Κεφάλαιο 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη διαπραγματεύεται το φαινόμενο των κοινοτήτων οι οποίες λειτουργούν στο περιβάλλον του διαδικτύου και του κυβερνοχώρου. Ασχολείται δηλαδή, με την ανάπτυξη των δυνητικών κοινοτήτων και συγκεκριμένα μιας δυνητικής κοινότητας ναυαγοσωστών με σκοπό να ερευνήσει κατά πόσο οι δυνητικές κοινότητες μπορούν να λειτουργήσουν ως φορείς επικοινωνίας και πληροφόρησης και αυτό κατ' επέκταση να οδηγήσει στην ανάπτυξη συλλογικής δράσης των μελών της.

Θεωρούμε τη ραγδαία εξέλιξη και πρόοδο των δυνητικών κοινοτήτων πολύ σημαντική και στόχος μας είναι να συνδέσουμε τις δυνατότητές τους με έναν κλάδο ο οποίος έχει ανάγκη από ομαδικότητα, συγκέντρωση και συλλογικότητα για να διεκδικήσει αυτά που δικαιούται. Πιστεύουμε ότι είναι ένα αδικημένο επάγγελμα, ενώ η προσφορά του είναι αξιοσημείωτη και ουσιαστική.

Βέβαια, για να φτάσουμε στη διαμόρφωση των δυνητικών κοινοτήτων έχει προϋπάρξει η διαμόρφωσή τους στον πραγματικό κόσμο και στις παραδοσιακές κοινωνίες. Για αυτό το λόγο κρίνουμε απαραίτητο να προσεγγίσουμε αρχικά το θέμα από την πλευρά των φυσικών κοινοτήτων, αποκτώντας έτσι μια πληρέστερη και σαφέστερη γνώση και άποψη για το φαινόμενο αυτό στην αρχική του μορφή, που όπως καταλαβαίνουμε θα έχει επηρεάσει σε πολλά σημεία τη μορφή των δυνητικών κοινοτήτων.

Αναλύοντας την έννοια της φυσικής κοινότητας θα συνεχίσουμε εντοπίζοντας κάποια χαρακτηριστικά της και το πώς αυτή διαμορφώνεται και αναπτύσσεται μέσα στην κοινωνία. Ακολουθώντας, θα εστιάσουμε στα στοιχεία που συμβάλλουν στη επιτυχία μιας κοινότητας και υπογραμμίζοντας το ρόλο του ηγέτη θα κλείσουμε το υποκεφάλαιο της ανάλυσης των παραδοσιακών κοινοτήτων.

Στη συνέχεια θα μελετήσουμε τους λόγους που μας οδηγούν να συνδέουμε τη φυσική κοινότητα με τη δυνητική, αναγνωρίζοντας ως παράγοντα σύνδεσης την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση των κοινοτήτων που καθορίζεται ως βασικό συστατικό της και το οποίο έχει κυρίαρχο ρόλο και στις δυο μορφές κοινοτήτων. Έτσι, θα εντοπίσουμε τα στοιχεία εκείνα που εισάγουν τις κοινότητες και τον τρόπο λειτουργίας και σύστασής τους στα νέα πλαίσια αλληλεπίδρασης που περιβάλλονται και βασίζονται στη χρήση του διαδικτύου και του κυβερνοχώρου.

Αυτή η ανάλυση θα μας βοηθήσει να αναδείξουμε τις παραμέτρους και τους παράγοντες που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη σύνδεση της φυσικής κοινότητας με τη δυνητική, αναφέροντας πολλά κοινά χαρακτηριστικά, στη δομή και στην οργάνωση τους.

Έχοντας αυτά τα στοιχεία της ανάλυσης ως εφόδια γνώσεων, θα συνεχίσουμε τη μελέτη μας προσεγγίζοντας τώρα πια τις δυνητικές κοινότητες ανεξάρτητα από τις φυσικές αν και θα δούμε ότι είναι αδύνατο να τις διαχωρίσουμε απόλυτα και να ανεξαρτητοποιήσουμε τη μια από την άλλη, καθώς τα κοινά τους σημεία είναι πάρα πολλά και σε πολλά επίπεδα.

Ο προσδιορισμός της έννοιας της δυνητικής κοινότητας είναι απαραίτητος, αφού μιλάμε για έναν όρο αρκετά σύγχρονο και καινούριο με τον οποίο δεν έχει ασχοληθεί ακόμα μεγάλο ποσοστό επιστημόνων, αν και αποτελεί φαινόμενο με το οποίο μπορούν να ασχοληθούν πολλοί κλάδοι ταυτόχρονα για την ανάλυσή του (ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι, κοινωνικοί ανθρωπολόγοι, καθηγητές πληροφορικής, τεχνικοί κτλ). Παράλληλα, θα προβούμε και στην αναγνώριση των χαρακτηριστικών της δυνητικής κοινότητας, την ανάδειξη των δυνατοτήτων της και τη δομή που μπορεί να έχει. Τα δεδομένα που θα αποκτήσουμε από αυτή την προσέγγιση θα συμβάλλουν δραστικά στον ερευνητικό μας σκοπό, ως προς το σχεδιασμό της δυνητικής κοινότητας των ναυαγοσωστών που σκοπεύουμε να πραγματοποιήσουμε.

Τελειώνοντας τη βιβλιογραφική ανασκόπηση θα μελετήσουμε ακόμα μια πτυχή των δυνητικών κοινοτήτων, αυτή της πιθανότητας και της δυνατότητας μέσω μιας δυνητικής κοινότητας να διαμορφωθεί και να αναπτυχθεί συλλογική δράση των μελών της. Ξεκινώντας από το ρόλο του κοινωνικού κεφαλαίου, ο οποίος είναι πολύς σημαντικός για τη διαμόρφωση κοινωνικής ταυτότητας, εφόσον μπορεί να οδηγήσει ένα άτομο σε ανάπτυξη συλλογικής συμπεριφοράς, θα συνεχίσουμε με τους παράγοντες που μπορούν να ωθήσουν στη συλλογική συμπεριφορά μέσω της δυνητικής κοινότητας. Ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη της συλλογικότητας σε μια κοινότητα είναι το άτομο, η συμμετοχή και κινητοποίηση του για τα οποία θα αναφερθούμε στο τέλος του κεφαλαίου αυτού.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναπτύξουμε του σκοπούς και τους στόχους της μελέτης μας, οι οποίοι είναι πολύ σημαντικοί για την κατεύθυνση της μελέτης, της ερευνητικής μεθόδου και τη διάρθρωση της εργασίας.

Με τη περιγραφή της μεθοδολογίας που θα χρησιμοποιήσουμε θα αναφερθούμε στο πώς έγινε η επιλογή της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, η επιλογή του ερευνητικού εργαλείου και ο τρόπος με τον οποίο έγινε η διεξαγωγή της μελέτης. Είναι στοιχεία που πρέπει ο αναγνώστης να διαθέτει,

καθώς κρίνουν σε μεγάλο βαθμό την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων και την αντικειμενικότητα της συγγραφέα της εργασίας.

Έπειτα, θα ακολουθήσουν τα αποτελέσματα, τα οποία παίρνουν τη μορφή εφαρμογής στο σχεδιασμό της ιστοσελίδας της δυνητικής κοινότητας των ναυαγοσωστών. Βασισμένοι στα σημεία και τις ανάγκες που αναδείχθηκαν από την ερευνητική μας ανάλυση, διαμορφώνουμε την ιστοσελίδα. Για αυτό το λόγο η δομή της κοινότητας αντιστοιχεί στις απαιτήσεις που προέκυψαν από τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα, συνδυάζοντας αυτές παράλληλα με τα εργαλεία που διαθέτουμε για να τις καλύψουμε στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

Η περιγραφή του σχεδιασμού γίνεται με λεπτομερή αναφορά στο σκοπό, στα μέλη, στα όρια και στα περιθώρια της κοινότητας. Επιπλέον, περιγράφονται οι ρόλοι που έχουν τα μέλη και η ταυτότητά τους. Παράλληλα με την περιγραφή των ρόλων, αναφερόμαστε και στο ποιος έχει τη δυνατότητα να τους διανείμει και σύμφωνα με ποια κριτήρια. Περιγράφουμε στη συνέχεια τον τρόπο ενημέρωσης των νέων μελών, τον καθορισμό του υλικού και των υπηρεσιών και τέλος αναφερόμαστε στους κανόνες και τον έλεγχο που πραγματοποιούνται στα πλαίσια της κοινότητας. Μιλώντας για την προοπτική της συγκεκριμένης δυνητικής κοινότητας, αναφερόμαστε σε οράματα και ελπιδοφόρα μηνύματα που παίρνουμε από το σχεδιασμό αυτής της ιστοσελίδας και ευελπιστούμε να υπάρξει μέλλον για αυτή την κοινότητα.

Κλείνουμε, συζητώντας για το μέλλον των δυνητικών κοινοτήτων ως τρόπος επικοινωνίας και πληροφόρησης και καταλήγουμε σε κάποια συμπεράσματα που έχουν προκύψει μετά από σοβαρή εκτίμηση των ευρημάτων και αξιοποίηση των θεωριών που μέχρι τώρα έχουν ασχοληθεί με τη συγκεκριμένη προβληματική.

Σε αυτό το σημείο κρίνουμε απαραίτητο να σημειώσουμε και να υπογραμμίσουμε ότι η βιβλιογραφική ανασκόπηση, καθώς και όλα τα θέματα ανάλυσης, έχουν επιλεγεί με βάση τη φύση της συγκεκριμένης κοινότητας που αναλύουμε και την κατεύθυνση της μελέτης μας. Οι δυνητικές κοινότητες είναι ένα ιδιαίτερα σύνθετο θέμα και θα μπορούσαμε να αναφέρουμε παρά πολλά στοιχεία για αυτές, αλλά κάτι τέτοιο θα μας έκανε να απομακρυνθούμε από τους σκοπούς της έρευνας μας. Όλα τα στοιχεία που έχουμε αναλύσει, τόσο για τις φυσικές κοινότητες, όσο και για τις δυνητικές δεν αποτελούν σε καμία περίπτωση πλήρεις αναλυτικές προσεγγίσεις, καθώς κάτι τέτοιο θα ήταν αδύνατο, αφού χρήζουν ξεχωριστής μελέτης και ανάλυσης. Επίσης, αναδείξαμε εκείνα τα στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να μας βοηθήσουν και στο σχεδιασμό της ιστοσελίδας της δυνητικής κοινότητας των ναυαγοσωστών, εξηγώντας έτσι γιατί τα επιλέγουμε και γιατί αποτελούν ένα είδος “οδηγού” στην πραγματοποίηση αυτής.

Κεφάλαιο 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

2.1. Η εξέλιξη των κοινωνιών

Οι κοινωνίες εντοπίζονται από την αρχή της ύπαρξης της ανθρώπινης ζωής πάνω στον πλανήτη με διαφορετικά χαρακτηριστικά, ανάλογα με την περίοδο εμφάνισής τους και με τα περιβάλλοντα μέσα στα οποία τις κατατάσσουμε. Πολλοί θεωρητικοί ασχολήθηκαν με τη διαμόρφωση των κοινωνιών και προσεγγίζοντάς τις από διάφορες οπτικές καταλήγουν σε διαφορετικά ευρήματα και τοποθετήσεις.

Οι προσεγγίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί ποικίλουν και η καθεμία, μας έχει προσφέρει πολύτιμα στοιχεία στην κατανόηση της έννοιας της κοινωνίας ιδιαίτερα της σύγχρονης εποχής. Χαρακτηριστικά να αναφέρουμε τη θεωρία του Karl Marx, ο οποίος εστιάζεται στις κοινωνικές συγκρούσεις που προκύπτουν από το πώς τα άτομα δουλεύουν σε ένα οικονομικό σύστημα για να παράγουν υλικά αγαθά. Επίσης, του Max Weber η οποία βασίζεται στην δύναμη των ιδεών, οι οποίες διαμορφώνουν μια κοινωνία. Ο Emile Durkheim έχει μελετήσει το συγκεκριμένο φαινόμενο και έχει συμβάλει σημαντικά στο να αντιληφθούμε με διαφορετικούς τρόπους την έννοια της κοινωνίας, πέρα από τον παραδοσιακό και μοντέρνο χαρακτηρισμό τους. Τέλος ο Gerhard Lenski, περιγράφει το πώς οι κοινωνίες έχουν αλλάξει τα τελευταία 10.000 χρόνια και καταδεικνύει την σημαντικότητα της τεχνολογίας στη διαμόρφωση οποιασδήποτε κοινωνίας (τα στοιχεία της παραγράφου είναι από: Macionis, 1997· Giddens, 2002).

Χρησιμοποιώντας την έννοια της κοινωνίας αναφερόμαστε σε «ανθρώπους που αλληλεπιδρούν σε μια προσδιορισμένη περιοχή και μοιράζονται μια κουλτούρα-πολιτισμό» (Macionis, 2007). Μέσα στην κοινωνία αναγνωρίζεται η ύπαρξη επιμέρους ομάδων και κοινοτήτων οι οποίες βρίσκονται σε συνεχή συσχέτιση, δηλαδή η κοινωνία επηρεάζει τις κοινότητες και οι κοινότητες επηρεάζουν την κοινωνία, εφόσον αναπτύξουν την ανάλογη δυναμική (Ταίνις, 19--· Toennies, 1955).

Υπάρχουν διάφοροι τύποι κοινωνιών αναφορικά με την περίοδο ύπαρξης, με τη σημαντικότερη διάκριση ανάμεσα σε παραδοσιακές (πρώιμες μορφές) και μοντέρνες (κοινωνίες του σύγχρονου κόσμου). Συνοπτικά να αναφέρουμε ότι οι τύποι των πρώιμων μορφών της κοινωνίας είναι οι θρησκευτικές και τροφосуλλεκτικές κοινωνίες, οι

ποιμενικές κοινωνίες, οι αγροτικές κοινωνίες και τα παραδοσιακά κράτη ή μεγάλοι πολιτισμοί. Αντίστοιχα στη δεύτερη μορφή παρουσιάζονται οι τύποι της κοινωνίας του Πρώτου Κόσμου, του Δεύτερου Κόσμου, του Τρίτου Κόσμου και οι νέες εκβιομηχανιζόμενες κοινωνίες που υπάρχουν μέχρι σήμερα ή αλλιώς βιομηχανικές και μεταβιομηχανικές κοινωνίες (Giddens, 2002·Macionis, 2007). Τα χαρακτηριστικά τους βασίζονται στον τρόπο παραγωγής, το οικονομικό σύστημα, το ποσοστό του πληθυσμού, τις ανισότητες, τον τρόπο ιεραρχίας και τον τρόπο αλληλεπίδρασης μεταξύ τους είτε με δημιουργία ομάδων, υποομάδων, κοινοτήτων κτλ (Giddens, 2002).

Αυτό που μπορούμε να παρατηρήσουμε είναι ότι σε κάθε τύπο κοινωνίας παρουσιάζονται ομάδες ατόμων που αναπτύσσουν δικούς τους τρόπους επιβίωσης, διαβίωσης, παραγωγής, αλληλεπίδρασης κ.α. σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Συνεπώς, το στοιχείο των κοινοτήτων ότι διαμορφώνονται σε κάθε περίοδο, ανεξάρτητα από τη μορφή τους, αλλά ανεξάρτητα και από το τύπο της κοινωνίας στον οποίο περιέχονται, μας βοηθούν να κατανοήσουμε ότι το φαινόμενο της κοινότητας που εξετάζει η παρούσα μελέτη είναι ένα βασικό συστατικό κάθε κοινωνίας. Η κοινωνία περιλαμβάνει πλήθος κοινωνικών ομάδων και δεν είναι δυνατόν να σχηματισθούν και να υπάρξουν χωρίς κοινότητα ιδεών και συναισθημάτων που ωθούν στους κοινούς δεσμούς και στην κοινωνική αλληλεπίδραση (Bernard, 1973·Καββαδίας, 1979a).

Στο συγκεκριμένο σημείο θεωρούμε απαραίτητο να αναφέρουμε και να υπογραμμίσουμε ότι η παρούσα εργασία δεν προσπάθησε σε αυτό το κεφάλαιο να επιχειρήσει μια ιστορική περιγραφή της εξέλιξης της κοινωνίας, ούτε στην λεπτομερή ανάλυση αυτής. Θεωρούμε πως το φαινόμενο των κοινωνιών είναι ένα ξεχωριστό και ιδιαίτερα ενδιαφέρον κομμάτι των κοινωνιολογικών, και όχι μόνο, θεωριών που έχουν αναπτυχθεί και χρήζει ξεχωριστής μελέτης και ανάλυσης, στην οποία δεν κατευθύνεται η παρούσα εργασία. Στόχος ήταν να κατανοήσουμε την ύπαρξη της κοινότητας, σχεδόν σε κάθε περίοδο της ανθρώπινης ζωής, και να μπορέσουμε να συνεχίσουμε έχοντας το βασικό θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο υπάγεται η εμφάνιση των κοινοτήτων, με το οποίο ασχολείται η εργασία.

2.2. Η παραδοσιακή- φυσική κοινότητα

Σύμφωνα με πολλές θεωρίες δε νοείται κοινωνία χωρίς *κοινωνίες* και *κοινότητες* με την έννοια του τρόπου οργάνωσης. Οι κοινότητες ως συσσωματώσεις ατόμων υπήρξαν σε όλα τα μήκη και πλάτη της υδρογείου, ως σύνολα παραγωγής πολιτισμού ή φορείς επιβίωσης των ατόμων που τις απαρτίζουν από τα πανάρχαια χρόνια. Οι οικογένειες, προϊστορικές ομαδοποιήσεις νομαδικής φύσης, έγιναν στο πέρασμα του χρόνου δομικές ομάδες μικρών ή μεγάλων κοινοτήτων (<http://el.wikipedia.org/wiki>)

Παράλληλα, ο όρος της κοινότητας είναι σύνθετος και είναι ένα ιδιαίτερο δύσκολο επιχείρημα να προσδιορίσουμε με έναν απόλυτο και συγκεκριμένο τρόπο την έννοια αυτή. Επιπρόσθετα, η ερμηνεία για τις κοινότητες εξαρτάται από τα επιστημονικά παραδείγματα που κατά καιρούς χρησιμοποιήθηκαν για να ερμηνεύσουν το φαινόμενο της κοινότητας (Bernard, 1973). Για αυτούς τους λόγους στη συνέχεια του κεφαλαίου θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια πολύπλευρη ερμηνευτική διάσταση του όρου, από όσο το δυνατόν περισσότερες και πιο αντιπροσωπευτικές ερμηνείες που έχουν καταγραφεί, αποκτώντας κατά το δυνατόν πληρέστερη γνώση για το φαινόμενο που εξετάζει η εργασία.¹

Οι γενικοί ορισμοί που θα πλαισιώσουν την ερμηνευτική προσπάθεια της έννοιας της κοινότητας είναι βασισμένοι στη θεωρία του Toennies, ο οποίος πρώτος εισήγαγε, όπως αρκετοί υποστηρίζουν, έναν ιδεατό τύπο² της έννοιας αυτής, προσδιορίζοντάς τη ως ένα τύπο κοινωνικής οργάνωσης στον οποίο τα άτομα είναι στενά συνδεδεμένα για λόγους συγγένειας και παράδοσης (Ταίνις, 19-- Toennies, 1955). Θεωρεί την κοινότητα ως ένα είδος δεσμού που αναφέρεται σε ότι ανήκει από κοινού στους ανθρώπους. Η εξειδίκευσή της οδηγεί σε μια εδαφική τοποθέτηση, σε μια κοινότητα τόπου και κορυφώνεται στην κατ' εξοχήν ανθρώπινη μορφή κοινότητας, στην κοινότητα πνεύματος, που

---

¹ Πριν τις ερμηνευτικές προσεγγίσεις θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούμε ετυμολογικά στον όρο της κοινότητας, για να έχουμε έτσι την πρώτη εντύπωση του όρου για τον οποίο κάνουμε λόγο. Έτσι, μια κοινότητα είναι «μια ομάδα ζώντων οργανισμών, ανθρώπων ή ζώων που ζουν σε ένα κοινό περιβάλλον. Αυτό που χαρακτηρίζει μια κοινότητα είναι η συνεχής αλληλεπίδραση μεταξύ των φορέων που την αποτελούν. Σε μια κοινότητα που την αποτελούν άνθρωποι υπάρχουν πολλοί παράμετροι που μπορούν να σχηματίσουν κανόνες και ιδιαίτερες καταστάσεις μέσα σε αυτή. Αξίες, προτιμήσεις, ήθη, έθιμα, ανάγκες και πιστεύω μπορούν να εμφανισθούν ανάμεσα στα μέλη. Είναι μια ομάδα αλληλεπιδρώντων οργανισμών που μοιράζονται ένα περιβάλλον. Η ρίζα της λέξης σημαίνει “κοινό, δημόσιο, μοιραζόμενο από όλους ή τους περισσότερους”» (<http://en.wikipedia.org/wiki/Community>).

² Ιδεατός τύπος είναι μια έλλογη κατασκευή εννοιών που χωρίς να δίνει μια περιγραφή της πραγματικότητας, επιδιώκει τη σύνδεση ορισμένων σχέσεων και γεγονότων της ιστορικής ζωής σε ένα δίχως αντιφάσεις κόσμο νοητών σχέσεων (Weber, 1991:26).

χαρακτηρίζεται από τη συντονισμένη δραστηριότητα για την εκπλήρωση κοινού σκοπού (κοινή δράση) (Ταίνις, 19--).

Η κοινότητα επίσης, ορίζεται ως «μια ομάδα ατόμων η οποία αλληλεπιδρά κατά μια διευρυμένη περίοδο χρόνου, που κατά τη διάρκεια αυτού του χρόνου τα άτομα μοιράζονται τη ταυτοποίηση μεταξύ τους και σε κάποιο βαθμό προσπαθούν ενεργά να συμμεριστούν αξίες ή γνώση για ένα κοινό σκοπό ή σχετικά με ένα κοινό στόχο (Champion, 2006).

Γίνεται επίσης αντιληπτή ως «ένα σύνολο συγκεκριμένα αποτελούμενο, από κοινωνικές σχέσεις βασισμένες σε κάτι που οι συμμετέχοντες έχουν κοινό –συνήθως μια κοινή αίσθηση ταυτότητας (Marshall, 1994:72).

Επιπλέον, εξετάζουμε την κοινότητα ως «ένα μικρό αριθμό ατόμων που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους για πολλά χρόνια και σε πολλές διαφορετικές πτυχές της ζωής: εργασία, ελεύθερος χρόνος, εκκλησία, οικογένεια» (Bruce και Yearley, 2006:44).

Συνεχίζοντας με την παράθεση των ορισμών, μια κοινότητα μπορεί να είναι «ένα σύνολο από άτομα τα οποία μοιράζονται κάτι κοινό, χωρίς απαραίτητα να ζουν σε ένα συγκεκριμένο μέρος. Μπορεί να είναι ένα αίσθημα δεσμού με τους άλλους, αίσθημα “ανήκειν” και ταυτότητας. Μπορεί να είναι ένα σύνολο το οποίο συνδέεται από το είδος της εργασίας. Μπορεί να είναι ένα σύνολο ατόμων που μοιράζονται μια γεωγραφική περιοχή και ένα μέτρο ανεξαρτησίας που παρέχει το λόγο για να ζουν στον ίδιο μέρος. Γενικά οι γεωγραφικά προσδιορισμένες κοινότητες αναφέρονται στο να ζεις, να δουλεύεις και να εκτελείς τις βασικές δραστηριότητες της ζωής μέσα σε μια περιοχή προσδιοριζόμενη από κατοίκους, σαν να έχουν μια γεωγραφική ταυτότητα, περισσότερο εκφραζόμενη από την ανάθεση ονομάτων και το σχεδιασμό των ορίων» (Johnson,1995:48-49)

Επιπρόσθετα, η κοινότητα ορίζεται ως «τους ανθρώπους οι οποίοι ζουν σε μια γεωγραφική περιοχή, είναι λίγο πολύ ομοϊδεάτες και έχουν μια “αίσθηση του ανήκειν”, διαμορφώνοντας μια κοινότητα ενδιαφέροντος που μοιράζεται στόχους, αξίες, αρχές και άλλα ενδιαφέροντα (Bell, 2004:16-17).

Ένας τελευταίος ορισμός που θα δώσουμε, είναι της κοινότητας ως «τύπος σχέσης ο οποίος καθιερώνεται μέσα από μια ουσιαστική, αλλά συχνά ασυνείδητη ταυτότητα επιθυμιών, που αναδεικνύεται από την ίδια καταγωγή και την ίδια ταυτότητα» (Boudon, R. και Bourricaud., F., 1986:73). Στο ίδιο πλαίσιο ορισμού αναφέρεται ως «η έκφραση της επιθυμίας κάθε ανθρώπου να λειτουργήσει καθολικά μέσα σε ένα χώρο που του προσφέρει δυνατότητες αυτό-πραγμάτωσης» (Καρκατσούλης, 2000).

Η πληθώρα των ορισμών που υπάρχει κάνει δύσκολη την ανάλυσή μας, ωστόσο σε αυτό το σημείο έχουμε κατανοήσει όσο το δυνατόν καλύτερα τα στοιχεία που εμφανίζονται στην ανάλυση του φαινομένου της κοινότητας.

2.2.1. Τα χαρακτηριστικά μιας κοινότητας

Αναγνωρίζοντας τη συχνή και σχεδόν πάγια εμφάνιση των κοινοτήτων σε μια κοινωνία αντιλαμβανόμαστε ότι αναδεικνύονται κάποια βασικά στοιχεία που θα παρουσιάζονται στην πλειοψηφία των ομάδων αυτών προσδίδοντάς τους κάποια χαρακτηριστικά.³

Αρχικά, το μεγαλύτερο σύνολο των ορισμών αναγνωρίζει την κοινότητα ως ένα τύπο σχέσης⁴. Σύμφωνα με αυτή την αναγνώριση, μια κοινωνική σχέση είναι δυνατόν να περιβάλλεται από δυο μορφές ανάλογα με το πνεύμα που τη διέπει. Συγκεκριμένα, από το αν οι συμμετέχοντες αισθάνονται “υποκειμενικά” ότι ανήκουν στην ίδια κοινότητα, είτε παραδοσιακά, είτε συγκινησιακά, είτε συναισθηματικά, τότε η μορφή αυτής της σχέσης αντιστοιχεί στην κοινότητα. Σε αντίθεση με την σχέση που βασίζεται σε μια ισορρόπηση ή σε συντονισμό συμφερόντων που υπακούουν σε προσωπικά κίνητρα, παίρνοντας έτσι τη μορφή της κοινωνίας (Καββαδίας, 1994a).

---

³ Μια απλή κατηγοριοποίηση που συναντάμε ως προς την τοποθεσία είναι 1) οι *γεωγραφικές κοινότητες*, οι οποίες αναδύονται από το τοπικό, τη γειτονιά, το χωριό ή την πόλη, ως προς την ταυτότητα και τις ανάγκες είναι 2) οι *πολιτισμικές κοινότητες*, οι οποίες αναδύονται από την ισχύουσα κουλτούρα, την υποκουλτούρα, τις εθνικές ομάδες, τις θρησκευτικές, την πολυπολιτισμικότητα ή ακόμα και την παγκοσμιοποιημένη κουλτούρα του σήμερα. Τέλος ως προς την οργάνωση είναι οι 3) οι *οργανωτικές κοινότητες* που αναδύονται από τα ανεπίσημα δίκτυα οικογένειας ή την συγγένειας σε πιο επίσημα ενσωματωμένες συνεργασίες, δομές πολιτικές λήψης αποφάσεων και οικονομικές επιχειρήσεις (<http://en.wikipedia.org/wiki/Community>). Να σημειώσουμε βέβαια, ότι μια κοινότητα μπορεί να ανήκει σε παραπάνω από μια κατηγορία, για αυτό το λόγο δεν παρουσιάζουμε αναλυτικά και με απόλυτη υιοθέτηση μια τυποποίηση του φαινομένου αυτού.

⁴ Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι στην αγροτική κοινότητα αναπαράγονται εσωτερικές σχέσεις οι οποίες έχουν μια δική τους δυναμική. Οι σχέσεις οι οποίες αποτελούν κεντρικό σημείο των διασυνδέσεων που δημιουργούν τη συνοχή της αγροτικής κοινότητας δεν εξαφανίζονται, ούτε αλλάζουν οριστικά ριζικά με την εξάπλωση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, αλλά ενσωματώνονται σχετικά και σε αντίθεση μέσα σε αυτόν (Ψαρρού, 1993).

Η κοινωνία θεωρείται «ως δηλωτικός όρος ενός συνόλου ατόμων, οι οποίοι τελούν σε συνθήκες συνύπαρξης, συμβίωσης ή/και συνεργασίας» (Καββαδίας, 1979a:7). Ωστόσο, ο Καββαδίας (1979a) συμπληρώνει, ότι αυτές οι συνθήκες δεν υποδηλώνουν σε καμία περίπτωση ότι μεταξύ των ατόμων που απαρτίζουν το σύνολο για το οποίο πρόκειται κάθε φορά, υπάρχει ή είναι δυνατόν να υπάρχει ένας είδος δεσμού ικανού να αποδίδει σε αυτό διάφορες ιδιότητες και γνωρίσματα εκείνων που αφορούν τα μέλη του. Αντίθετα το “όλο”, όπως προσεγγίζει την κοινότητα, προϋποθέτει σαν πραγματικό γεγονός και την ύπαρξη ενός τέτοιου συνδέσμου και τη δημιουργία με αφετηρία το σύνδεσμο αυτό, ενός “πεδίου” ή “τόπου κοινού” διαφορετικού από την απλή συνεύρεση των ατόμων στο χώρο και το χρόνο (Καββαδίας, 1979a).

Η στενή και συχνή συναναστροφή των ανθρώπων μέσα στο ίδιο περιβάλλον και τα ίδια καθημερινά γεγονότα και προβλήματα, η γνωριμία, οι εξηγήσεις και οι διαφωνίες τους “πρόσωπο με πρόσωπο” είναι ο τρόπος με τον οποίο γνωρίζονται καλύτερα και αναπτύσσουν σχέσεις και επικοινωνία (Καραβίδας, 1990) Αυτές οι κοινωνικές σχέσεις κωδικοποιούνται με κάποια κοινά χαρακτηριστικά, όπως θα δούμε στη συνέχεια της εργασίας.

Η αίσθηση της ενότητας που προσφέρουν οι κοινότητες, έχουν το χαρακτηριστικό γνώρισμα να καταστούν ικανούς τους ανθρώπους να συμφωνήσουν για μια “ανάγκη”, η οποία λειτουργεί ως υπολογισμός των ενδιαφερόντων και των επιθυμιών οδηγώντας σε μια ισορροπημένη κοινωνία και κοινότητα, η οποία απαιτεί συγκεντρωμένη δράση και την καθιέρωση σχεδιασμού και πλάνων (Halpern, 1967), που ακολουθούν όλο το φάσμα των σχέσεων μέσα στην κοινότητα.

Αυτές οι σχέσεις είναι πολύπλευρες, οικείες, διαρκείς και δημιουργούν αμοιβαίες υποχρεώσεις που επιβιώνουν από τη μια γενιά στην άλλη. Το στοιχείο της σταθερότητας και οι στενές επαφές επιτρέπουν μια αξιόλογη κοινωνική συνοχή (Bruce και Yearley, 2006).

Τα τρία βασικά χαρακτηριστικά που αναγνωρίζονται είναι οι κοινοί, τοπικοί δεσμοί και η κοινωνική αλληλεπίδραση (Bernard, 1973). Επίσης, αναπτύσσεται ένας υψηλός βαθμός προσωπικής οικειότητας, συναισθηματικού βάθους, ηθικής δέσμευσης, κοινωνικής συνοχής και συνέχειας στο χρόνο (Marshal, 1994). Η κοινωνική συμπεριφορά μέσα στην

κοινότητα προσανατολίζεται με βάση το συναίσθημα, τη συλλογικότητα, ένα εξειδικευμένο πλαίσιο αναφοράς και από ιδιότητες δεδομένες από πριν, δηλαδή προκαθορισμένες (Καρκατσούλης, 2000). Εντοπίζεται ενδιαφέρον για τον πλησίον και για τα μέλη της κοινότητας στην οποία το άτομο ανήκει, πετυχαίνοντας έτσι την ισορροπία και την ειρηνική αλληλεπίδραση των μελών, κάτι που βοηθάει στη δημιουργία μιας αλτρουιστικής θα λέγαμε αντίληψης των ατόμων που ανήκουν σε κάποια κοινότητα.

Η βασική κοινωνική σχέση της κοινότητας αναπτύσσεται με συντροφικότητα, συγγένεια, και γειτονία. Οι βασικοί θεσμοί της βασίζονται στο οικογενειακό δίκαιο, σαν ομάδα ευρείας οικογένειας. Το άτομο και η κοινωνική τάξη που δημιουργούνται προσανατολίζονται από το «εγώ» ως ιδιότητα μέλους και όχι ως μεμονωμένη ατομικότητα και ξεχωριστό πρόσωπο. Συνεπώς το είδος του κοινωνικού ελέγχου που επιβάλλεται στηρίζεται στην ομόνοια, τα ήθη, τα έθιμα και τη θρησκεία (Ταίνις, 19-- Toennies, 1955).

Πολλά από αυτά τα χαρακτηριστικά τα εντοπίζουμε, όπως θα δούμε και στη συνέχεια της εργασίας, στις κοινότητες ακόμα και σήμερα και είναι καθιερωμένα και βασικά κριτήρια αναγνώρισης ενός αθροίσματος ατόμων ως κοινότητες.

2.2.2. Διαμόρφωση και ανάπτυξη των κοινοτήτων

Όπως έχουμε αναφέρει παραπάνω, η πορεία και η εξέλιξη των κοινοτήτων μέσα στην ιστορία πέρασε από διάφορα στάδια. Η παρουσία, η εμφάνιση και η διάρκεια κάθε κοινότητας, πέρα από το περιβάλλον στο οποίο εντάσσεται, εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Η διαμόρφωση μιας κοινότητας και ο τρόπος που αυτή θα αναπτυχθεί παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ανάλυσης.

Η κοινότητα δεν αποτελεί μια αρχική και απλή κοινωνική σχέση. Είναι πολύπλοκη, από τη στιγμή που σχετίζεται, με ένα πολύ εύθραυστο τρόπο, ετερογενή συναισθήματα και συμπεριφορές (Boudon, R. και Bourricaud., F., 1986).

Πριν να αναφερθούμε στους λόγους συγκρότησης μιας κοινότητας είναι σημαντικό να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο τις δυο διαστάσεις που έχουν καθιερωθεί ανάμεσα σε διάφορες άλλες, ώστε να κατανοήσουμε το γενικό πλαίσιο για το οποίο μιλάμε σχετικά με την ανάπτυξη και τη διαμόρφωση των κοινοτήτων. Κάνουμε λόγο λοιπόν για την *αγροτική/ αστική (rural/urban) άποψη* και την *παραδοσιακή/ μοντέρνα*

(*traditional/modern*). Στην πρώτη διάσταση μια *αγροτική κοινότητα (rural community)* καταγράφεται με βάση ένα μικρό αριθμό ανθρώπων, ο οποίος βρίσκεται διασπαρμένος χωρικά, με σχετικά ομοιογενή χαρακτηριστικά που δραστηριοποιείται αρχικά στη γεωργία (αν και υπάρχουν εξαιρέσεις σε αυτό, ειδικά στις μικρές πόλεις και χωριά κάνοντας προσβάσιμες τις αποστάσεις των πόλεων στις βιομηχανικές κοινωνίες). Συνεχίζοντας στην οπτική της πρώτης διάστασης, η αστική κοινότητα (*urban community*) καταγράφεται να έχει ένα μεγάλο πληθυσμό, ο οποίος παρουσιάζει πυκνότητα στη διαβίωση των μελών της, έχοντας παράλληλα ετερογενή χαρακτηριστικά (Johnson, 1995).

Στην δεύτερη διάσταση, σημειώνεται ότι οι *παραδοσιακές κοινότητες (traditional communities)* παρουσιάζουν περισσότερη ομοιογένεια και ανθεκτικότητα σε νέες ιδέες και είναι λιγότερο τεχνολογικές και λιγότερο εξαρτώμενες από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας-ενημέρωσης. Επίσης, τοποθετούν σε ένα χαμηλότερο επίπεδο τη μόρφωση και την εκπαίδευση από την αξία της θρησκείας για αυτούς. Σε αντίθεση, οι *μοντέρνες κοινότητες (modern communities)* είναι πολιτισμικά ετερογενείς, περισσότερο κοσμικές (με την έννοια της εκκοσμίκευσης⁵ βέβαια) παρά θρησκευόμενες και εξαρτώνται από εξεζητημένο και σύνθετο καταμερισμό της εργασίας. Η συγκεκριμένη άποψη επίσης, εντοπίζει τη χρήση των αρκετά ανεπτυγμένων μέσων επικοινωνίας-ενημέρωσης και αναγνωρίζει την αξία της εκπαίδευσης (Johnson, 1995). Η σημαντικότητα αυτών των διαστάσεων, όπως αναφέρει η ίδια πηγή και αντιπροσωπεύει και την οπτική της παρούσας εργασίας, είναι μεγάλη καθώς προκύπτουν μεγάλες επιδράσεις στην ζωή της κοινότητας.

Μια κοινότητα, εντούτοις, διαμορφώνεται υπό ορισμένες συνθήκες και καταστάσεις. Είναι απαραίτητο να αποτελεί, αρχικά ένα δίκτυο από ενδοπροσωπικές αλληλεπιδράσεις, επιδεικνύοντας συγχρόνως προσαρμοστικότητα και ευρυθμία-αρμονία. Επίσης, πρέπει να υπάρχουν κάποιοι “ιεροί δεσμοί”, που πιθανώς να είναι το αντικείμενο συμβολικών ταυτοποιήσεων (Boudon, R. και Bourricaud., F., 1986). Όπως έχουμε προαναφέρει άλλωστε, η δημιουργία ταυτότητας είναι χαρακτηριστικό των κοινοτήτων και πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό που αναπτύσσουν τα μέλη στους κόλπους μιας κοινότητας. Τέλος, ως απαραίτητο στοιχείο συγκρότησης μιας κοινότητας, αναφέρεται η ανάγκη για

---

⁵ Ο όρος εκκοσμίκευση περιγράφει τη διαδικασία κατά την οποία η θρησκεία χάνει την επιρροή της στις διάφορες σφαίρες της κοινωνικής ζωής (Giddens, 2002).

ομαλή εναρμόνιση και προσαρμογή μέσα στην κοινωνία από την οποία περιβάλλεται (Boudon, R. και Bourricaud., F., 1986).

Σε συνδυασμό με τα προαπαιτούμενα που αναφέραμε παραπάνω, μπορούμε να προχωρήσουμε στα στοιχεία που μπορούν να αναπτύξουν και να εξελίξουν μια κοινότητα. Η σταθερότητα είναι σημαντικός παράγοντας διαμόρφωσης μιας κοινότητας, ωστόσο η στασιμότητα είναι κάτι που την επηρεάζει αρνητικά. Η πρόοδος είναι σημαντικός συντελεστής στο λόγο ύπαρξης και στη διάρκεια της κοινότητας, καθώς και στη διατήρηση της κοινωνίας. Αυτά τα συστατικά θα καθορίσουν και την επιτυχία της κοινότητας (Tonnie, 1955).

Επιπλέον, η κοινότητα μπορεί να αναπτυχθεί εφόσον πληροί και κάποιες άλλες προϋποθέσεις. Είναι σημαντικό να προσφέρει η κοινότητα στο άτομο (το οποίο είναι το βασικότερο και πολυτιμότερο συστατικό της κοινότητας εφόσον χωρίς αυτό δε δύναται η ύπαρξή της) τη δυνατότητα για να εκφράσει τις ανάγκες του (expressed needs). Παράλληλα, είναι αναγκαίο να λειτουργεί με ολοκληρωμένο σχεδιασμό (integrated planning), με σκοπό να αποφεύγονται οι παρερμηνείες και παρεξηγήσεις και κατ' επέκταση οι διαφωνίες, διατηρώντας έτσι την αρμονία και την ισορροπία. Εν συνεχεία του ολοκληρωμένου σχεδιασμού, θεωρείται ευλόγως απαραίτητο να προβλέπονται οι αλλαγές στη συμπεριφορά (changes attitudes), δημιουργώντας πλαίσιο ελέγχου των αρνητικά εμφανιζόμενων συμπεριφορών, διαφορετικά θα έχει αρνητική επίδραση στην ανάπτυξη της κοινότητας, διακινδυνεύοντας τη διάρκεια της. Τέλος, η συμμετοχή των μελών (participation) είναι αναμφίβολα πολύ σημαντικό στοιχείο, τόσο για τη διαμόρφωση, όσο και για την ανάπτυξη μιας κοινότητας (Halpern, 1967).

2.2.3. Η επιτυχία μιας κοινότητας

Γίνεται αντιληπτό σε αυτό το σημείο ότι η διαμόρφωση και η ανάπτυξη μιας κοινότητας δεν εγγυάται και την επιτυχημένη παρουσία της στην κοινωνία στην οποία εντάσσεται. Η επιτυχία της κοινότητας εξαρτάται σημαντικά από τους στόχους και τους σκοπούς που αυτή έχει βάλει και παράλληλα από τα μέσα που διαθέτει για να τους πετύχει. Σε ένα σύστημα σκέψης στο οποίο εντάσσεται το ανθρώπινο ον, το άτομο είναι ο σκεπτόμενος φορέας των πραγματικών πράξεων της θέλησης με την έννοια ότι επιδιώκει πραγματικούς

σκοπούς και διαθέτει καθαρά μέσα (Ταίνις, 19--)⁶. Κατά συνέπεια όταν πρόκειται για ένα ανθρώπινο πρόσωπο πρέπει να σκεφθεί, να σχεδιάσει και να δράσει στον τόπο του επιδιώκοντας τους σκοπούς του και υπολογίζοντας τα μέσα που διαθέτει (Ταίνις, 19--). Να σημειώσουμε βέβαια ότι αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο από ένα άτομο, όσο και από μια ομάδα, όπως μια κοινότητα, καθώς οι πολλοί έχουν τη δυνατότητα και ικανότητα να διατυπώνουν τη θέλησή τους από κοινού, όπως άλλωστε είναι σε θέση και το άτομο από μόνο του (Ταίνις, 19--).

Η ανάπτυξη μιας ταυτότητας είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει την επιτυχία της κοινότητας. Το άτομο νιώθει ότι ανήκει σε μια ομάδα, η οποία του προσφέρει αλληλεπίδραση, επαφή, επικοινωνία και πληροφόρηση για τα κοινά ζητήματα και ενδιαφέροντα που έχουν τα μέλη της. Η ταυτοποίηση, δηλαδή, και η ενθάρρυνση δημιουργίας μιας ταυτότητας, καθώς και η εκπαίδευση, με την έννοια της πληροφόρησης και της επικοινωνίας θα πρέπει να είναι βασικός στόχος της κοινότητας (Halpern, 1967).

Σκοπός επίσης μιας κοινότητας γίνεται η εξυπηρέτηση μέσα από την ένωση “ηθικών” ατόμων ενός εξωτερικού προς αυτήν σκοπού. Γίνεται αντιληπτή, με άλλα λόγια, η κοινότητα ως μια ένωση ατόμων που υπηρετεί έναν συγκεκριμένο, εξωτερικό προς την κοινότητα σκοπό, τον οποίο χαρακτηρίζει η συναποδοχή (Καρκατσούλας, 2000).

Ένα μεγάλο πλεονέκτημα της κοινότητας, ανάγεται και σε σκοπό της. Η δύναμη των κοινών αξιών και κοινών ηθικών προτεραιοτήτων τις οποίες υποστηρίζουν, εγγυάται σε μεγάλο βαθμό την ισορροπία της. Επαναφέρουν έτσι οι κοινότητες ένα σύνολο ηθικών στάσεων και πρακτικών συμπεριφορών το οποίο συναντά αποδοχή και εξασφαλίζει την αρμονία και τη λειτουργικότητά της (Καρκατσούλας, 2000).

Τα στοιχεία αυτά ενισχύουν την εμπιστοσύνη των μελών της κοινότητας στα υπόλοιπα μέλη, αλλά και στην ίδια την κοινότητα. Η παράμετρος της εμπιστοσύνης είναι πάρα πολύ σημαντική για την κοινότητα και επηρεάζει τη σύστασή της, αλλά και τη διατήρησή της. Αναδεικνύεται η εμπιστοσύνη στα μέλη αναγνωρίζοντας τις κοινές ιδέες, κοινά ενδιαφέροντα και κοινούς στόχους και επιθυμίες που έχουν και συγχρόνως εμπιστεύονται

---

⁶ Η θέληση με την έννοια της επιθυμίας να υπενθυμίσουμε πως εντοπίζεται στον ορισμό της κοινότητας από τον Toennies και έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, συνδυάζεται με την ανάγκη για σαφή σχεδιασμό

ότι τα μέλη εφόσον δρουν στα πλαίσια της κοινότητας την οποία εμπιστεύονται θα χρησιμοποιήσουν τα αποδεκτά από όλους μέσα και θα κατευθυνθούν προς τους κοινώς αποδεκτούς στόχους. Η διάθεση των κοινοτήτων για εμπιστοσύνη στη συμμετοχή νέων μελών αναζωογονεί την ανάπτυξη τους και τις καθιερώνει σε μια ευρεία βάση και εξασφαλίζει τη μεγάλης κλίμακας επέκτασή της (Halpern, 1967). Η εμπιστοσύνη συνεπώς πρέπει να είναι βασικό στόχος μιας κοινότητας.

Εξετάζοντας έτσι τους γενικούς σκοπούς που μπορεί να αναδείξει μια κοινότητα, προκύπτει το ερώτημα της διαχείρισης και του ελέγχου της κοινότητας. Για να μπορέσουν δηλαδή να εκπληρωθούν αυτοί οι στόχοι και το σημαντικότερο για να μπορέσουν αρχικά να σχεδιαστούν και στη συνέχεια να μπορέσει να εγγυηθεί η κοινότητα τις ομαλές διαδικασίες με τις οποίες αυτοί θα πραγματοποιηθούν, είναι αναγκαίο να προσεγγίσουμε την ανάγκη ύπαρξης ενός ηγέτη -όπως παραδοσιακά ονομάζεται- με την έννοια του διαχειριστή και σε καμία περίπτωση με την έννοια να επιβάλλει και να καταναγκάζει τα μέλη για οποιαδήποτε δραστηριότητα.

2.2.4. Ο ρόλος του “ηγέτη” στην κοινότητα και οι κανόνες ελέγχου

Σπουδαίος παράγοντας επιτυχίας μιας κοινότητας είναι επίσης ένας καλός “ηγέτης”⁷, τον οποίο τον εξετάζουμε σε αυτό το τμήμα σε συνδυασμό με τους κανόνες ελέγχου, καθώς κατά την άποψη της εργασίας αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι κάθε τρόπου οργάνωσης, ειδικά μιας ομάδας και για αυτό αναλύονται σε αυτό το ξεχωριστό υποκεφάλαιο.

Οι εφαρμογές της κοινοτικής αντίληψης επικεντρώνονται στην από κοινού διαχείριση της αγροτικής γης (Καραβίδας, 1990) και όπως έχουμε προαναφέρει τα περισσότερα δομικά στοιχεία μιας κοινότητας μεταφέρονται μέσα στο χρόνο και παρουσιάζονται σχεδόν σε όλες τις κοινότητες. Αυτό λοιπόν το στοιχείο της διαχείρισης είναι ζωτικής σημασίας για όλες τις κοινότητες και συγκεντρώνεται στο πρόσωπο του διαχειριστή-ηγέτη της κοινότητας.

---

⁷ Ο όρος “ηγέτης” μπορεί να φέρεται στην ικανότητα κάποιου ατόμου να κάνει τα άτομα να τον ακολουθήσουν εθελοντικά, αναφέρεται επίσης σε εκείνες τις οντότητες που διαμορφώνουν μια ή περισσότερες δράσεις ηγεσίας και τέλος αναφέρεται στην ικανότητα να επιδρά το άτομο (ηγέτης) στην ανθρώπινη συμπεριφορά με σκοπό να επιτύχουν μια αποστολή σχεδιασμένη από τον ηγέτη (<http://en.wikipedia.org/wiki/Leadership>).

Η κοινότητα χρειάζεται και καλλιεργεί τους ηγέτες, που γίνεται αντιληπτή ως μια τέχνη ηγεσίας και συνύπαρξης η οποία αποτελεί ένα πρότυπο που ακολουθείται σε κάθε ενότητα, όπως η κοινότητα, σύμφωνα με τον Toennies (Ταίνις, 19--).

Ο ηγέτης είναι σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνος αφ' ενός, για την ομαλή λειτουργία της κοινότητας στο σύνολο, αφετέρου για τις επιμέρους εσωτερικές λειτουργίες της. Συγκεκριμένα, η συγκράτηση των υποδειγμάτων συμπεριφοράς, η εσωτερική ολοκλήρωση της κοινότητας, η κατεύθυνση προς την πραγματοποίηση των σκοπών της κοινότητας, η προσαρμογή στο περιβάλλον, η ανταπόκριση όλων των μελών στους κανόνες και τέλος η πρόβλεψη και δυνατότητα κυρώσεων σε ενδεχόμενη μη συμμόρφωση στους κανόνες (Καββαδίας, 1979a) είναι από τις βασικότερες αρμοδιότητες του ηγέτη που θα εξασφαλίσουν την καλή λειτουργικότητα και αποτελεσματικότητα της αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών της κοινότητας.

Η επιλογή του ηγέτη είναι ένα ιδιαίτερα δύσκολο θέμα και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη φύση της κοινότητας, καθώς όπως βλέπουμε από την παρουσία των κοινοτήτων ανά τους αιώνες, η ηγεσία και το ζήτημα της ιεραρχίας παρουσιάζει αντιστοιχία με τον ευρύτερο περιβάλλον και την πολιτική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση της κοινωνίας στην οποία εντάσσεται. Στόχος της παρούσας μελέτης δεν είναι να εντοπίσει τους λόγους επιλογής ενός ηγέτη καθώς άπτεται ενός ξεχωριστού αναλυτικού ενδιαφέροντος και περισσότερο απασχολεί μελέτες πολιτικής προσέγγισης.

Συνεχίζοντας την ανάλυσή, την ευρυθμία της κοινότητας και τη διευκόλυνση της αποστολής του ηγέτη, όπως τα προαναφέραμε παραπάνω, μπορούν να βοηθήσουν επίσης, η ύπαρξη κανόνων ελέγχου στα πλαίσια της κοινότητας και ρυθμισμένοι από τα ίδια τα μέλη πρεσβεύοντας την αντίληψη και τους στόχους της. Ο κοινωνικός έλεγχος δεν παίρνει τη μορφή αυστηρών νόμων, ειδικά στις παραδοσιακές κοινότητες, αλλά έχουν ρυθμιστικό ρόλο (Cohen, 1996· Cohen, 1995· Λαμπροπούλου, 1994).

Η έννοια της κοινωνικής σχέσης- που εντοπίσαμε ότι αντιπροσωπεύει τις αλληλεπιδράσεις των μελών μιας κοινότητας- ρίχνει ιδιαίτερο φως στο πλέγμα της κοινωνικής συμπεριφοράς των ανθρώπων, μια και στο πλαίσιο της οι ατομικές συμπεριφορές συναντώνται στην “απάντηση ή την ανταπόκριση του άλλου ή των άλλων” (Καββαδίας,

1978), η οποία πρέπει να υπακούει σε κάποιους στοιχειώδεις κανόνες, προς αποφυγή των συγκρούσεων, των παρεξηγήσεων και των παρερμηνειών.

Στο πλαίσιο της κοινότητας το άτομο τελεί τη ζωή του σαν μια αποστολή στην υπηρεσία του συνόλου (Καββαδίας, 1994b). Στην κοινότητα εντοπίζεται η αμοιβαία επιβεβαίωση και η αμοιβαία προσφορά (Bernard, 1973), η οποία υπακούει με τη συμβολή του κοινωνικού ελέγχου, ο οποίος διακρίνεται στους ηθικούς κώδικες-κανόνες που έχουν θεσπιστεί, τυπικά ή άτυπα (εθιμοτυπία)⁸, μέσα σε αυτήν.

Ο κοινωνικός έλεγχος ασκείται με τη δημιουργία υποδειγμάτων συμπεριφοράς που αφορούν όλα τα επίπεδα της ζωής και τα οποία οι ομάδες που περικλείονται στο πλαίσιο μιας ευρύτερης ομάδας ή ολόκληρης κοινωνίας, αλλά και τα άτομα-μέλη των αντίστοιχων ομάδων και κοινωνιών, καλούνται να ακολουθήσουν (Καββαδίας, 1979b). Δημιουργείται έτσι η ανάγκη ενός δικαίου με σκοπό τον κοινωνικό έλεγχο και ένα σύνολο υποχρεωτικών κανόνων που ρυθμίζουν την συμπεριφορά των ανθρώπων με σκοπό την αρμονική συμβίωση και την αποδοχή της κοινωνικά (Καββαδίας, 1979b·Elias, 1997).

Αυτοί οι κανόνες δικαίου ρυθμίζουν άμεσα ή έμμεσα⁹ την κοινωνική συμπεριφορά των ανθρώπων, τόσο την ατομική όσο και τη συλλογική, όπως εκδηλώνεται σε όλα τα επίπεδα της ζωής (Καββαδίας, 1979b·Giddens, 2002). Επίσης ο κοινωνικός έλεγχος ασκείται από τα έθιμα, τις συνήθειες, τις ηθικές επιταγές και τις αξίες μεταξύ των οποίων παρέχει η συνεργασία και η αλληλεγγύη (Καββαδίας, 1994b).

Σε αυτό έχει συμβάλει δυναμικά και η ύπαρξη των κοινοτήτων, οι οποίες όπως έχουμε ήδη προαναφέρει, δημιουργούν και να υπογραμμίσουμε, επαναφέρουν ακόμα και σήμερα ένα σύνολο ηθικών στάσεων και πρακτικών συμπεριφορών το οποίο έχει μεγάλη

---

⁸ Κάνοντας λόγο για τυπικούς και άτυπους ηθικούς κώδικες αναφερόμαστε τόσο σε άτυπους και τυπικούς κώδικες συμπεριφοράς από τη μεριά των μελών, όσο και σε τυπικούς ή άτυπους κώδικες έλεγχου από την πλευρά της κοινότητας, υπό την αντιπροσώπευση της από τον ηγέτη

εθιμοτυπία: το σύνολο των κανόνων συμπεριφοράς που εφαρμόζονται κατά συνήθεια σε ειδικές, επίσημες περιστάσεις, άγραφος κανόνας δικαίου

τυπικός κανόνας: καθετί που χρησιμεύει ως πρότυπο, ως μέτρο άλλων πραγμάτων (Τεγόπουλου –Φυτράκη Ελληνικό Λεξικό, 1993:349).

⁹ Να διευκρινίσουμε πως όταν αναφερόμαστε σε άμεση ρύθμιση εννοούμε τον κανόνα δικαίου που προδιαγράφει ευθέως τη συμπεριφορά που πρέπει να ακολουθήσει το άτομο, αντίθετα με τον όρο έμμεση ρύθμιση εννοούμε όταν εξαρτά τις έννομες συνέπειες μιας πράξεως από ορισμένες προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν για το κύρος της πράξης (Καββαδίας, 1979b).

δυναμική. Θα συμπληρώσουμε στα προλεγόμενα πως ακόμα και οι πράξεις των ατόμων στην κοινότητα συχνά είναι ηθικά και ιδεολογικά προσδιορισμένες (Καρκατσούλας, 2000). Ο ηθικός κώδικας τον οποίο πρέπει να σέβονται όλα τα μέλη της κοινότητας, μπορεί να πάρει εύκολα τη μορφή σταθερών και άκαμπτων χρονικά, ιστορικά και κοινωνικά αξιών, να δημιουργηθούν δηλαδή πρότυπα τα οποία τα μέλη οφείλουν να σέβονται (Καρκατσούλας, 2000· Elias, 1997).

Η πίστη στις αξίες που πρεσβεύει η κοινότητα, διαδίδονται από τον ηγέτη, ακόμα και από τον τρόπο με τον οποίο θα διαχειριστεί μια μη αποδεκτή κοινωνική συμπεριφορά. Οι κυρώσεις επομένως, είναι ένα ακόμα στοιχείο επιτυχίας της κοινότητας, της ισορροπίας της, αλλά παράλληλα και ικανότητα του ηγέτη να μεταχειρίζεται αρνητικές και θετικές καταστάσεις. *Κύρωση*, τυπική ή άτυπη, είναι κάθε αντίδραση των άλλων προς την συμπεριφορά ενός ατόμου ή μιας ομάδας με σκοπό να εξασφαλίσει την υπακοή του ατόμου ή της ομάδας σε ένα δεδομένο κανόνα (Giddens, 2002· Cohen, 1995). Οι *τυπικές κυρώσεις* εφαρμόζονται από ένα συγκεκριμένο σώμα προσώπων ή από μια δημόσια αρχή με σκοπό την εξασφάλιση της εφαρμογής ενός συγκεκριμένου συνόλου κανόνων (Giddens, 2002). Οι *άτυπες*, είναι λιγότερο οργανωμένες και περισσότερο αυθόρμητες αντιδράσεις απέναντι στην μη συμμόρφωση (Giddens, 2002).

Επιπρόσθετα, η αντιμετώπιση του ηγέτη απέναντι στα μη μέλη της κοινότητας εξαρτάται και από τη φύση της κοινότητας και τα όρια των αντιδράσεων που επιτρέπονται και έχουν μπει κατά της σύστασης αυτής. Για να γίνουμε πιο σαφείς, αναφερόμαστε, στον παράγοντα διάκρισης των κοινοτήτων σε κλειστές και ανοιχτές, ανάλογα με το αν οι κανόνες που τις διέπουν επιτρέπουν ή όχι τη συμμετοχή σε αυτές και άλλων προσώπων (Καββαδίας, 1994a). Η παραχώρηση της εισόδου στην κοινότητα σε κάποιο μέλος, συνοδεύεται με υπερβολική προσοχή από την πλευρά του ηγέτη και γενικά των κανόνων που θα υιοθετήσει εξ' αρχής η κοινότητα, με αποτέλεσμα την αποδοχή ή όχι κάποιου μέλους που επιθυμεί να συμμετάσχει. Σε συνδυασμό με αυτό πάλι έρχονται οι κανόνες να συμβάλλουν και να δώσουν λύση σε περίπτωση που είτε κλειστές η ανοιχτές είναι οι κοινότητες, έχουν τη δυνατότητα να εξοστρακίσουν κάποιον σε περίπτωση που δε συμμορφώνεται με τους κανόνες και την ηθική της κοινότητας (Boudon, R. και Bourricaud., F., 1986), χωρίς αυτό να σημαίνει όπως προέκυψε από την παραπάνω ανάλυσή μας ότι οι κανόνες ελέγχου πρέπει να ορίζονται από το γραπτό ή άγραφο δίκαιο της κοινωνίας. Η αντιμετώπιση των ξένων (των μη μελών της κοινότητας), είτε αναφορικά

με την τοποθεσία και το βαθμό συγγένειας όπως στις παλιότερες κοινότητες, είτε αναφορικά με τα κοινά ενδιαφέροντα όπως σε μεταγενέστερες κοινότητες, πρέπει να προβλέπεται, εφόσον μπορούν να γίνουν αποδεκτοί και να απολαύσουν προστασία σαν χρήσιμα μέλη ή φιλοξενούμενοι είτε προσωρινά είτε μόνιμα (Ταίνις, 19--).

Συμπεραίνουμε την σημαντικότητα του ηγέτη για την κοινότητα, καθώς και την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός κοινού δικαίου. Ο σκοπός της θέσπισης του είναι η εξασφάλιση της αρμονικής συμβίωσης του ανθρώπου, η αποφυγή της δυσαρμονίας και της αναστάτωσης που μπορούν να οδηγήσουν σε αντιθέσεις και συγκρούσεις, οι οποίες θα θέσουν σε κίνδυνο την ύπαρξη και τη διάρκεια της κοινωνίας (Καββαδίας, 1979b), και κατ' επέκταση της κοινότητας που εδράζεται στους κόλπους αυτής. Έτσι, το ουσιαστικό στοιχείο αυτού του δικαίου είναι η ικανότητα όλων των ανθρώπων να προβαίνουν σε πράξεις ανταλλαγής και να συγκροτούν μαζί σχέσεις εφόσον το επιθυμούν (Ταίνις, 19--).

2.3. Η σύνδεση της φυσικής κοινότητας με την δυνητική

Η ανάλυση που προηγήθηκε σηματοδοτεί την ύπαρξη κοινοτήτων ακόμα και σε σύγχρονα περιβάλλοντα που έχουν σχέση με νέους τρόπους επικοινωνίας και πληροφόρησης. Η σύσταση των κοινοτήτων μπορεί να εφαρμοστεί και σε ένα πλαίσιο πέρα από τον παραδοσιακό τρόπο αλληλεπίδρασης των ανθρώπων.

2.3.1. Τα στοιχεία που εισάγουν τη φυσική κοινότητα σε νέα περιβάλλοντα αλληλεπίδρασης

Το βασικότερο στοιχείο των φυσικών κοινοτήτων είναι και πολύ σημαντικό συστατικό των σύγχρονων τρόπων σύστασης ομάδων και κοινοτήτων και αναφερόμαστε στην αλληλεπίδραση των ατόμων και την κατεύθυνση προς κοινούς στόχους και ενδιαφέροντα.

Με τον όρο αλληλεπίδραση (interaction) εννοούμε την αμοιβαία ρύθμιση, στην οποία δυο άτομα αναγνωρίζονται μεταξύ τους ως αντιληπτικά πεδία και υποδηλώνουν παράλληλα την αμοιβαία ανταπόκριση τους (Wiberg, 2005· McCroskey και Daly, 1987· Scollon, 1998).

Παίρνοντας αφορμή από αυτό τον προσδιορισμό, συνεχίζουμε προσθέτοντας ότι φυσικό επακόλουθο της αλληλεπίδρασης είναι η επικοινωνία μεταξύ των ατόμων. Ένα κοινωνικό

σύνολο είναι νοητό στο μέτρο που μπορεί να διαπιστωθεί η ύπαρξη επικοινωνίας μεταξύ των μελών που το απαρτίζουν. Συνεπώς, χωρίς την επικοινωνία ένας πληθυσμός -οποιουδήποτε μεγέθους- δεν αποτελεί παρά ένα αριθμητικό σύνολο ανθρώπων αδιάφορο προς ψυχο-κοινωνιολογική μελέτη (Καββαδίας, 1994a). Υπογραμμίζεται έτσι η διάσταση της επικοινωνίας που ενέχεται στην έννοια της αλληλεπίδρασης και κατ' επέκταση της κοινότητας.

Τα άτομα αλληλεπιδρούν μεταξύ τους για να έρθουν σε επαφή και να συμμετάσχουν στις σχέσεις που αναπτύσσουν. Αυτό συνεπάγεται ότι επιδιώκουν την επικοινωνία, δημιουργούν σχέσεις, τις διατηρούν, τις επισκευάζουν, τις προσαρμόζουν, τις κρίνουν, τις ερμηνεύουν και τις εγκρίνουν (Ritzer και Barry, 2001`Hendrick, 1987). Μέσα από αυτές μαθαίνουν να πληροφορούνται και να αποκτούν γνώση για πολλά και διάφορα θέματα, τα οποία θα ήταν αδύνατο να γνωρίσουν χωρίς την επαφή τους και συναναστροφή τους με άλλα άτομα, είτε αυτά ανήκουν στην κοινότητα που οι ίδιοι είναι μέλη είτε όχι.

Επίσης, οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν με κανόνες και πρότυπα και έχουν αλληλεπιδραστικές προσδοκίες, όπως αυτή της ειλικρίνειας, της ευθύτητας, της οικειότητας κ.α. (Wiberg, 2005). Αυτές οι προσδοκίες εισχωρούν και στη πληροφόρηση που παράγει η αλληλεπίδραση. Έτσι συναντάμε δυο τύπους αλληλεπίδρασης: την *πληροφοριακή (informational)* και την *επικοινωνιακή (communicational)*. Ο πρώτος αφορά στην παρουσίαση της άποψης του ατόμου η οποία προκύπτει από την ιδιωτική γνώση του ατόμου και στην εξήγηση εννοιών, ως αποτέλεσμα ανταλλαγής πληροφοριών με το άτομο που αλληλεπιδρά. Ο δεύτερος αντίστοιχα αναφέρεται στη διαδικασία ανακάλυψης και παραγωγής νοήματος μέσω της αλληλεπίδρασης (Wiberg, 2005`Ritzer και Barry, 2001`Ritzer και Douglas, 2004).

Αναδεικνύοντας λοιπόν τη βαρύτητα της επικοινωνίας και της ανταλλαγής πληροφοριών που πραγματοποιείται ανάμεσα στα άτομα τα οποία αλληλεπιδρούν, χαρακτηριστικό των μελών μιας κοινότητας, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η παρουσία του φαινομένου της κοινότητας είναι πολύ σημαντική σε μια εποχή με κύριο γνώρισμα την ανεπτυγμένη επικοινωνιακή και πληροφοριακή της δυνατότητα, η οποία στηρίζει τις περισσότερες πλέον πτυχές του ανθρώπου.

Σημειώνεται έτσι, ότι η κοινότητα είναι ανεξάρτητη από την έννοια του τοπικού, μια παραδοχή στην οποία κατέληξε πλήθος θεωρητικών κατά τη δεκαετία του 1970, ενώ στα τέλη της δεκαετίας του 1980 πολλοί επιστήμονες, κυρίως κοινωνιολόγοι, κάνουν λόγο για μια εννοιολογική επανάσταση του καθορισμού της έννοιας της κοινότητας, με όρους κοινωνικού δικτύου (Nilsson et al.,).

Η σύγχρονη μεταφορά και επικοινωνία αλλάζει το νόημα του τοπικού και του χώρου για τις ανθρώπινες σχέσεις, όπως έκανε η γεωργία μερικά χιλιάδες χρόνια και η τεχνολογική επανάσταση εκείνης της εποχής (Bernard, 1973). Εξαιτίας τέτοιων παραδειγμάτων που είχαν αναδειχθεί μέσα στην ιστορία ώθησαν πολλούς κοινωνιολόγους να εκφράσουν λόγους ανησυχίας, καθώς φοβήθηκαν ότι η ραγδαία μοντερνοποίηση θα σήμαινε την απώλεια της “κοινότητας”, το οποίο λειτουργικά θα σήμαινε ότι οι άνθρωποι θα είχαν μια πληθώρα προσωρινών, αποσυνδεδετικών και αδύναμων υποστηρικτικά σχέσεων ή κοινωνικών δεσμών (Wiberg, 2005` Nilsson et al.,).

Αντίθετα, μελέτες έδειξαν ότι δεν πρέπει να επικεντρώνεται το θέμα στον παράγοντα του τόπου και του χώρου, διότι αναδείχθηκε ότι μπορεί να διατηρηθούν ισχυρά κοινωνικά δίκτυα από συγγενείς, φίλους και συναδέλφους που δε ζουν απαραίτητα στις ίδιες γειτονιές (Wiberg, 2005).

Αυτά τα αποτελέσματα έκαναν σαφές ότι μια κοινότητα μπορεί να επιβιώσει της φυσικής απόστασης και της κοινωνικής διαφορετικότητας. Μπορεί όμως να διαμορφωθεί, να διατηρηθεί και να επιβιώσει όχι απλά σε ένα απομακρυσμένο φυσικό χώρο και τόπο, αλλά σε ένα άυλο, καινούριο χώρο, ο οποίος προσφέρει πολλές δυνατότητες, έχει στη πλειοψηφία του τα χαρακτηριστικά της φυσικής κοινότητας και στηρίζεται στο βασικότερο στοιχείο της κοινότητας που είναι η αλληλεπίδραση των ατόμων, η επικοινωνία και η πληροφόρηση;

2.3.2. Παράγοντες ώθησης της σύνδεσης φυσικής-δυναμικής κοινότητας

Η επικοινωνία ανάμεσα στους ανθρώπους παρουσιάζει αλλαγές και η εισχώρηση νέων μορφών τεχνολογίας επηρεάζει τους τρόπους συναναστροφής και δημιουργίας σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων. Αυτή η αλλαγή είναι μια κατάσταση που εντοπίζεται σχεδόν σε κάθε τεχνολογική αλλαγή, όπως παράδειγμα η περίοδος της εμφάνισης του τηλεφώνου, η οποία συνέβαλε τα μέγιστα στην ανάπτυξη σχέσεων νέας μορφής (Μπελιώκας, 2001). Οι

τεχνολογίες γίνονται περισσότερο μια συσκευή απελευθέρωσης της φαντασίας πάρα ένα σύνολο από τεχνουργήματα και γνώσεις τοποθετημένα στις κοινωνικά προηγμένες σχέσεις εξουσίας (Green, 1997). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από το Gergen (1997:133) «η τεχνολογία της εποχής μας, διευρύνει την ποικιλία των ανθρώπινων σχέσεων και τροποποιεί τη μορφή των πολλαπλών σχέσεων».

Ο κυβερνοχώρος, όπως ερμηνεύεται από τον William Gibson στο «Νευρομάντης» περιγράφει την απευθείας σύνδεση εγκεφάλου-υπολογιστή και αναφέρεται στο σύνολο των προσπαθειών για επικοινωνία με τη βοήθεια των υπολογιστών (<http://lg.msn.com/intl/el/tutorial/glossary.htm>, 02/12/07 Lepawsky και Park, 2006 Bukatman, 1993 Chesher, 1994 Stone, 1992 Bell, 2004) . Έτσι και το διαδίκτυο (internet) είναι η ένωση υπολογιστών με σκοπό τη δημιουργία ενός ενιαίου δικτύου επικοινωνίας, όπου εντοπίζονται διάφορες μορφές αλληλεπίδρασης των ατόμων που συμμετέχουν σε αυτό. Το internet και το network επιτρέπει στους ανθρώπους να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο καινούριων κοινωνικών χώρων μέσα στον οποίο γνωρίζονται και αλληλεπιδρούν ο ένας με τον άλλον (Donath, 1999). Είναι ένα επικοινωνιακό και πληροφοριακό μέσο, αλλά παράλληλα είναι και ένα μέσο σύστασης ομάδων και δομής το οποίο υποστηρίζει πολλών ειδών αλληλεπιδράσεις.

Σε αυτά τα πλαίσια και περιβάλλοντα που περιγράψαμε παραπάνω τοποθετείται και η αλλαγή του τρόπου αλληλεπίδρασης που αναπτύξαμε στο προηγούμενο τμήμα, καθώς στηρίζεται σε νέους τρόπους επικοινωνίας και πληροφόρησης. Η ανάπτυξη των τεχνολογιών του διαδικτύου καθιστά ικανούς τους ανθρώπους να ανταλλάσσουν πληροφορίες συστηματικά (Xiao, 2006) Η αλλαγή οδήγησε στην ανάπτυξη των δυνητικών κοινοτήτων, ως ομάδες ατόμων, τα μέλη των οποίων, χαρακτηρίζονται από κοινά ενδιαφέροντα και πρακτικές, τα οποία επικοινωνούν συχνά και για κάποια διάρκεια με ένα οργανωμένο τρόπο στο διαδίκτυο μέσω μιας κοινής τοποθεσίας ή μηχανισμού (Ridings, 2006a).

Τα χαρακτηριστικά των κοινοτήτων, όπως είναι η συχνή και διαρκής συνεύρεση σε ένα κοινό χώρο, με κοινό θέμα, με διάφορους στόχους (επικοινωνία, διασκέδαση, συνεργασία κ.α.) και η ανταλλαγή απόψεων και πληροφοριών, η οποία ενισχύει την ανάδραση μεταξύ των μελών, είναι ένας επιπλέον λόγος και παράγοντας που οδηγεί πολλούς θεωρητικούς να εκφράσουν την άποψη ότι οι νέες τεχνολογίες συμβάλλουν στην αλλαγή των τρόπων

αλληλεπίδρασης και για αυτό μπορούμε να μιλάμε για συσχέτιση των δυνητικών κοινοτήτων με τις φυσικές, όπως τις γνωρίζαμε μέχρι σήμερα. Η οθόνη του υπολογιστή παρουσιάζεται ως ένα μικρό παράθυρο μέσω του οποίου το άτομο εξερευνά ένα δυνατό απόθεμα περιεχομένων (Lévy, 1999), ένα νέο τρόπο αλληλεπίδρασης, με την έννοια της επικοινωνίας και της ανταλλαγής πληροφοριών.

Αυτό συνεπάγεται ότι η χρήση των υπολογιστών προσφέρει αρκετά πλεονεκτήματα στις νέες αυτές κοινότητες, τις δυνητικές κοινότητες. Συγκεκριμένα επιτρέπει την επώνυμη συμμετοχή, αλλά παράλληλα δίνει τη δυνατότητα και για ανώνυμη συμμετοχή και κατ' επέκταση τη συμμετοχή με πραγματική ή εικονική προσωπικότητα. Παράλληλα η χρήση του διαδικτύου ελαχιστοποιεί τις αποστάσεις, επιτρέπει την ασύγχρονη ανταλλαγή πληροφοριών μέσω ανακοινώσεων, ηλεκτρονικών μηνυμάτων κλπ., διευκολύνει την κινητικότητα των μελών και τέλος μειώνει το κόστος συμμετοχής εφόσον δεν απαιτεί μετακινήσεις, χώρους συγκέντρωσης, κλπ. Επίσης, δίνει τη δυνατότητα συνάντησης διαφορετικών πολιτισμών που χαρακτηρίζονται από πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές διαφορές (Mezgár, 2006· Ridings, 2006a).

Ωστόσο κάποια από τα πλεονεκτήματα με την ακατάλληλη χρήση τους μπορεί να μετατραπούν σε μειονεκτήματα. Η ανωνυμία, η ατομικότητα και η έλλειψη άμεσης επαφής μπορούν να ενισχύσουν την έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των ανθρώπων ή να οδηγήσουν σε ανάρμοστες συμπεριφορές (Mezgár, 2006). Επίσης, το πλεονέκτημα να πραγματοποιούνται πλέον όλες οι δραστηριότητες μιας κοινότητας στο νέο αυτό περιβάλλον αποκλείει εκείνους που δεν έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τους υπολογιστές, είτε λόγω έλλειψης γνώσεων, έλλειψης ηλεκτρολογικού εξοπλισμού, τεχνικών προβλημάτων (ταχύτητα, δικτύωση κ.α) με αποτέλεσμα τη χαμηλή προσβασιμότητα (Lepawsky και Park, 2006· Dodge και Kitchin, 2001), κάτι που προσπαθεί κάθε κοινωνία να ξεπεράσει καθημερινά.

Οι παράγοντες αυτοί έχουν δημιουργήσει μια νέα πραγματικότητα και επιγραμματικά αναφέραμε τα βασικά και ουσιαστικά στοιχεία του περιβάλλοντος στο οποίο εντάσσονται, κατανοώντας απλά τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν, χωρίς να υπεισέλθουμε σε λεπτομέρειες, καθώς αποτελεί ένα άκρως πολύπλοκο και σύνθετο φαινόμενο και απαιτεί ξεχωριστή ανάλυση.

2.4. Η σύσταση των δυνητικών κοινοτήτων

Οι δυνητικές κοινότητες είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται στο περιβάλλον του διαδικτύου και του κυβερνοχώρου με διάφορες μορφές και για αδιάφορους λόγους. Αποτελεί ένα φαινόμενο της σύγχρονης εποχής και η μελέτη τους συνιστά πολύπλευρες προσεγγίσεις και τοποθετήσεις, καθώς χαρακτηρίζονται από πολυπλοκότητα και παρουσιάζουν συνέχεια νέα δεδομένα στους τρόπους αλληλεπίδρασης, επικοινωνίας και πληροφόρησης μεταξύ των ατόμων που χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας (ΤΠΕ) των υπολογιστικών συστημάτων.

2.4.1. Η έννοια της δυνητικής κοινότητας

Η πολυπλοκότητα των δυνητικών κοινοτήτων, καθιστά απαραίτητο την όσο το δυνατόν πληρέστερη αποσαφήνιση του όρου, για την οποία θα βοηθήσουν οι ορισμοί που έχουν εντοπιστεί κατά καιρούς από θεωρίες που έχουν προσεγγίσει το θέμα αυτό.

Να υπενθυμίσουμε με ένα γενικό ορισμό ότι η κοινότητα αναφέρεται σε μια ομάδα ανθρώπων που αλληλεπιδρούν κοινωνικά και έχουν κοινούς δεσμούς, όπως η τοποθεσία, η κοινωνική ζωή, τα πρότυπα, τα μέσα και οι σκοποί και αναφέρεται πρωτίστως σε σχέσεις με την ιδέα του κοινού στοιχείου ανάμεσα σε πρόσωπα και αντικείμενα με σημαντικό την ύπαρξη κοινών ιδιοτήτων, κοινής ιδιοκτησίας, ταυτότητας και ιδεών (Ridings, 2006b·Wilbur, 2000).

Ο Rheingold (1993: εισαγωγή, xvι), ήταν ο πρώτος που μίλησε για τις δυνητικές κοινότητες¹⁰ αναφέροντας χαρακτηριστικά: «το δυνητικό χωριό μερικών εκατοντάδων ανθρώπων που σκόνταψα το 1985, αριθμούσε 8 χιλιάδες άτομα το 1993...τώρα συμμετέχουν εκατομμύρια άνθρωποι στις διαμεσολαβημένες μέσω υπολογιστή κοινωνικές ομάδες, γνωστές ως δυνητικές κοινότητες (virtual communities)». Ανάγει το λόγο της επιθυμίας των ανθρώπων να συμμετάσχουν σε κοινότητες σε όλο τον κόσμο, εξαιτίας της

---

¹⁰ Τις δυνητικές κοινότητες (virtual communities) να προσθέσουμε μπορούμε να τις συναντήσουμε ως εικονικές κοινότητες, ως διαμεσολαβημένες μέσω internet κοινότητες (internet-mediated communities), ως κοινότητες διαμεσολαβημένες μέσω υπολογιστή (computer-mediated communities) και ως online communities (Bellini και Vargas, 2006). Η επιλογή του όρου δυνητικές κοινότητες στην παρούσα εργασία δε σημαίνει ότι απορρίπτουμε τις υπόλοιπες ονομασίες, ωστόσο για λόγους σαφήνειας και αποφυγής παρερμηνεύσεων υιοθετούμε σε όλο το φάσμα της ανάλυσης τον όρο δυνητική κοινότητα, καθώς αυτός ο όρος δίνει το στίγμα της δυνατότητας (δυνητική =εν δυνάμει) να αντιμετωπιστεί η κοινότητα στο internet ως κοινότητα με όλη τη σημαντικότητα του όρου. Δίνεται έτσι και η κοινωνική διάσταση του όρου με λειτουργίες εξαρτώμενες από τεχνολογίες πληροφορίας και ανεξάρτητες από χώρο και χρόνο (Mowshowitz, 1994).

όλο και μεγαλύτερης εξαφάνισης των ανεπίσημων δημόσιων χώρων στη ζωή του ατόμου (Rheingold, 1993).

Κατά τον Rheingold (1993), η δυνητική κοινότητα ορίζεται ως συναθροίσεις που αναδύονται στο internet όταν αρκετά άτομα συνεχίζουν τις δημόσιες συζητήσεις αρκετό διάστημα και με επαρκές ανθρώπινο συναίσθημα, ώστε να διαμορφώσουν ιστούς, με την έννοια των δικτύων, προσωπικών σχέσεων στον κυβερνοχώρο για την εκπλήρωση κάποιων κοινών σκοπών.

Η δυνητική κοινότητα είναι «μια συλλογή από άτομα που μοιράζονται κοινά ενδιαφέροντα, ιδέες και συναισθήματα μέσα στο διαδίκτυο ή άλλα δίκτυα συνεργασίας» (Park, 2006:451). Ως φανταστικές, δηλαδή, κοινότητες ολοκληρωμένες με τεχνικές δομές, ενδοπροσωπικά πρότυπα και κοινωνικές δομές (Roper και Ferris, 2006).

Στο πλαίσιο της δραστηριοποίησής της στον κυβερνοχώρο, ο οποίος δε θεωρείται πραγματικός κόσμος, η δυνητική κοινότητα ορίζεται ως «ψευδαίσθηση κοινότητας στην οποία δεν υπάρχουν πραγματικά άτομα, ούτε πραγματική επικοινωνία. Είναι ένας όρος πολλοί σχολιάζουν που χρησιμοποιείται από ιδεαλιστές τεχνόφιλους, οι οποίοι δεν καταλαβαίνουν ότι η αυθεντικότητα δεν μπορεί να συνδυαστεί με τεχνολογικά μέσα. Η δυνητική κοινότητα περιφέρεται με ανθρώπινη φύση, η οποία στην πραγματικότητα είναι διεφθαρμένη ή τουλάχιστον έτσι φαίνεται να είναι» (Ward, 1999). Τοποθέτηση που θα σχολιαστεί εμμέσως με την περαιτέρω ανάλυση που θα ακολουθήσει στη συνέχεια των κεφαλαίων.

Ορίζεται επίσης, ως «μια ομάδα τα μέλη της οποίας συνδέονται μεταξύ τους με τα μέσα των τεχνολογιών της πληροφόρησης, τυπικά το internet. Συχνά, αυτές οι κοινότητες διαφοροποιούνται από τις χαλαρές ομάδες, έχοντας ένα κοινό σκοπό, καθορισμένη ιδιότητα και αλληλεπίδραση που συνεχίζεται στο χρόνο» (White, 2006:358).

Ένας επιπλέον ορισμός, ορίζει τις δυνητικές κοινότητες ως «ο κυβερνοχώρος υποστηριζόμενος από διαμεσολαβημένη μέσω υπολογιστή τεχνολογία πληροφόρησης, επικεντρωμένος στην επικοινωνία και την αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων για την παραγωγή περιεχομένου οργανωμένου από τα μέλη, με αποτέλεσμα το χτίσιμο σχέσεων» (Hassan et al, 2006: 308).

Βασισμένος ο προσδιορισμός στην έννοια του χώρου και του χρόνου ορίζει τη δυνητική κοινότητα ως «ομάδα ατόμων, διαμορφωμένες μέσω της καθιέρωσης κοινών ικανοτήτων και πρακτικών, οι οποίες επικοινωνούν μέσω κυβερνοχώρου, χωρίς φυσική επαφή και σε διαφορετικούς χώρους και χρόνους» (Huq, 2006:197).

Ο προσδιορισμός του Cartelli (2006:265), συσχετίζεται με την έννοια της φυσικής κοινότητας, αναφέροντας ότι η δυνητική κοινότητα «είναι προέκταση του κοινωνιολογικού ορισμού της κοινότητας, συμπεριλαμβάνοντας τις ομάδες των υποκειμένων οι οποίες δεν μπορούν να συναντηθούν μεταξύ τους ή με φυσική επαφή να γνωρίσουν ο ένας τον άλλον, αλλά χρησιμοποιούν το internet για την ενδοπροσωπική τους επικοινωνία, δηλαδή την ανταλλαγή πληροφοριών, την δόμηση νέων γνώσεων και την κοινωνική αλληλεπίδραση». Ωστόσο, να σημειώσουμε σε αυτό το σημείο ότι η ύπαρξη μιας δυνητικής κοινότητας δεν αποκλείει τη φυσική συνάντηση των μελών της ή ακόμα και τη φυσική της σύσταση στον πραγματικό κόσμο, όπως θα εντοπίσουμε στη συνέχεια της ανάλυσής μας.

Κατευθυνόμενοι από τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν, η δυνητική κοινότητα ορίζεται ως μια ομάδα ατόμων με ένα κοινό ενδιαφέρον, σκοπό, στόχο ή αναζήτηση για γνώση, που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους με διαδικασίες της ηλεκτρονικής επικοινωνίας, όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail), οι αλληλεπιδραστικές ιστοσελίδες (Web sites) και άλλα παρόμοια μέσα (Ridings, 2006a; Baim, 2006a).

Τέλος, η έννοια της δυνητικής κοινότητας γίνεται αντιληπτή ως μια ομάδα ατόμων που αλληλεπιδρά κυρίως μέσω επικοινωνιακών μέσων όπως τα γράμματα, το τηλέφωνο, τα email ή τα usenet, παρά μέσω της πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνίας, για κοινωνικούς, επαγγελματικούς, εκπαιδευτικούς και άλλους σκοπούς (Wood και Smith, 2001).

2.4.2. Τα χαρακτηριστικά της δυνητικής κοινότητας

Μέσα από την παράθεση των ορισμών μπορούμε να αντιληφθούμε ότι οι δυνητικές κοινότητες παρουσιάζουν πολλά κοινά σημεία, ως προς τα χαρακτηριστικά τους και όχι μόνο, με τις φυσικές κοινότητες. Προσφέρουν επίσης πολλές δυνατότητες στα μέλη της κοινότητας και πραγματοποιούν την επικοινωνία και την ανταλλαγή πληροφοριών με διάφορα μέσα και εναλλακτικές επιλογές.

Από την πλειοψηφία των ορισμών βλέπουμε ότι τα βασικότερα χαρακτηριστικά των δυνητικών κοινοτήτων είναι το *αίσθημα του “ανήκειν”*, η *κοινή συνείδηση*, το *δίκτυο των ανθρώπων* και η *αλληλεπίδραση* μεταξύ τους, *ανεξάρτητα* από τα όρια του *χώρου* και του *χρόνου*. Συγκεκριμένα χαρακτηρίζεται από *αλληλεπιδραστική επικοινωνία* (interactive communication), και *πληροφοριακή επικοινωνία* (informational communication) με *ποικιλία συμμετεχόντων*, ένα *κοινό δημόσιο χώρο* για αλληλεπίδραση και από *συνεχόμενη ενημέρωση* των μελών με τη χρήση των τεχνολογιών της επικοινωνίας και της πληροφόρησης (Jones, 1997· Han και Hill, 2006· Wood και Smith, 2001). Αυτά προάγουν τα *κοινά ενδιαφέροντα*, το *κοινό σύστημα αξιών*, το *κοινό συμβολικό σύστημα* και την *κοινή κουλτούρα*¹¹ (κοινές αξίες, πρότυπα και πολιτισμικοί προσανατολισμοί) (Tepper, 1996· Watson, 1997· Roberts et al., 2006· Little, 1993· Fernback και Thompson, 1995· Χτούρης, 1997).

Επίσης, μια δυνητική κοινότητα χαρακτηρίζεται από τη *δημιουργία προσωπικών σχέσεων*, *ηθική δέσμευση*, *κοινωνική συνοχή* και *υποστήριξη* (Rhoten, 2006· Wilbur, 2000) τα οποία συμβάλλουν σημαντικά στη *διαμόρφωση ταυτότητας* και *ιδεών* των μελών της κοινότητας. Στην ισορροπία και στην ειρηνική συνεύρεση των προσωπικών αυτών σχέσεων συμβάλλει το χαρακτηριστικό των αποδεκτών από όλα τα μέλη *κανόνων*, όχι καθιερωμένο από κάποιο συνταγματικό δίκαιο, αλλά από τα ίδια τα μέλη από την αρχή της σύστασης της κοινότητας.

Αναφερόμαστε στα *internet etiquette (netiquette)* ως πρότυπα συμπεριφοράς, τα οποία αποτελούν και αυτά κομμάτι της κουλτούρας της κοινότητας που γίνονται αποδεκτά με την είσοδο και τη συμμετοχή ενός μέλους στην κοινότητα προάγοντας έτσι τον *ηθικό κώδικα-ήθος* που πρεσβεύει η κοινότητα (Fernback και Thompson, 1995· Lambropoulos, 2006· Krol, 1992). Για να τα πάρουμε με τη σειρά, τα netiquette είναι οι καθιερωμένοι κανόνες για ευγένεια και σωστή συμπεριφορά στο internet, ανεπίσημες πολιτικές για τη συμπεριφορά των μελών στα πλαίσια της κοινότητας (Link και Wagner, 2006· Rowe, 2006). Το χαρακτηριστικό του ήθους βασίζεται στην έννοια της αξίας και τον χαρακτήρα

---

¹¹ Η δημιουργία μιας κοινής κουλτούρας είναι βασικό χαρακτηριστικό για τη διατήρηση της κοινότητας καθώς η κουλτούρα αποτελεί τα σαφή και ασαφή πρότυπα που ακολουθούν τα μέλη ως προς τη συμπεριφορά, το σκοπό, τις αξίες και τις ιδέες που υποστηρίζει η κοινότητα. Με την ύπαρξη μιας κοινής κουλτούρας η διάδοση των κοινωνικών της πεποιθήσεων γίνεται πιο σταθερή και γίνεται απαραίτητη για την ομαλή λειτουργία της κοινότητας, από την άλλη και η κοινότητα είναι απαραίτητη για τη συνέχιση και διάδοσης της κουλτούρας (Champion, 2006).

του ομιλητή να εκφράζεται με το λεγόμενο “χαρακτηριστικό τρόπο έκφρασης και κατοχής ιδεών” (Gurak, 1999). Το ήθος της ομάδας είναι ο παράγοντας που μπορεί να εξοστρακίσει κάποιον από την κοινότητα. Η σχέση του ήθους με την ηθική (ethos to ethics) δεν είναι μόνο η προβολή του χαρακτήρα ενός ομιλητή ή μιας ομάδας, αλλά ο πραγματικός ηθικός χαρακτήρας αυτού/ής ή της ομάδας που σχετίζεται με την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα του λόγου. Επίσης, το ήθος μπορεί να είναι ένα σύνηθες σημείο που ερμηνεύει το ήθος ως εικόνα ατόμων που συγκεντρώνονται σε ένα δημόσιο μέρος, ανταλλάσσοντας ιδέες και εμπειρίες. Θεωρείται δηλαδή ως χώρος, μέρος και στέκι θα λέγαμε (Gurak, 1999· Gurău, 2006). Οι άνθρωποι μπορούν αν αποκτήσουν το ήθος μιας κοινότητας συχνάζοντας σε αυτά τα μέρη και μαθαίνοντας τα μοναδικά χαρακτηριστικά της επικοινωνίας που χρησιμοποιούν.

Οι προσωπικές σχέσεις που προαναφέραμε επεκτείνουν τα χαρακτηριστικά της κοινότητας. Παρέχουν την αίσθηση ότι οι σχέσεις είναι *οικείες* και *φιλικές*, με καθαρά *εθελοντική επένδυση* σε αυτό το δεσμό και στη σχέση, με φανερή την επιθυμία για *συντροφικότητα*. Παρουσιάζεται στις δυνητικές κοινότητες το ενδιαφέρον και η επιθυμία των μελών να *συναναστρέφονται* όσο πιο *συχνά* γίνεται με τα υπόλοιπα μέλη, για *διάφορα κοινωνικά περιεχόμενα* και για *μεγάλη χρονική περίοδο*. Αναδύεται η *αμοιβαιότητα* στις σχέσεις με τη *γνωστοποίηση*, τη *αναγνώριση* και την *υποστήριξη* των *αναγκών* των μελών (Wellman και Gulia, 1999· Blumstein και Kollock 1988). Ενισχύοντας έτσι το χαρακτηριστικό των *δυνατών δεσμών*, πολύ σημαντικό για τη διατήρηση μιας κοινότητας.

Επιπλέον, ένα χαρακτηριστικό που διακρίνεται μέσα από όλους σχεδόν τους ορισμούς που παραθέσαμε, για όλες τις δυνητικές κοινότητες, για οποιοδήποτε λόγο σύστασής τους, είναι η κατεύθυνση προς ένα *κοινό στόχο* και *κοινό σκοπό* (Hassan et al, 2006· Ridings, 2006a· White, 2006· Baim, 2006b). Εντοπίζεται σε όλες τις κοινότητες, φυσικές και δυνητικές, και είναι αυτό το χαρακτηριστικό που επηρεάζει τις δραστηριότητες και τις λειτουργίες της κοινότητας. Η ύπαρξη ενός κοινού σκοπού διαμορφώνει και διατηρεί τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά που προαναφέραμε και όλο το πλαίσιο της κοινότητας. Για την υποστήριξη επομένως των κοινών σκοπών μια δυνητική κοινότητα είναι αναγκαίο να προσφέρει αρκετές δυνατότητες στα μέλη της. Μια πλευρά των δυνητικών κοινοτήτων που θα μελετήσουμε στη συνέχεια.

2.4.3. Οι δυνατότητες της δυνητικής κοινότητας

Το περιβάλλον στο οποίο εντάσσονται οι δυνητικές κοινότητες, αυτό δηλαδή του κυβερνοχώρου και του διαδικτύου, παρέχει πολλές δυνατότητες στα μέλη της.

Η συμμετοχή σε μια κοινότητα περιλαμβάνει ανθρώπους από όλο τον κόσμο και κάνει εφικτές τις συζητήσεις ανάμεσα σε άτομα που κατοικούν ακόμα και σε διαφορετικά μέρη της γης (Μπελιώκας, 2001). Αυτή η επικοινωνία με τη συζήτηση μπορεί να απαριθμεί πολλά μέλη ταυτόχρονα και όχι μόνο. Μπορεί να είναι μονόδρομη (one-way communication), αμφίδρομη (two-way communication) ή/και πολύπλευρη (multiple-way communication) (Baim, 2006b). Δίνοντας παράλληλα τη δυνατότητα να επικοινωνούν ομάδες και άτομα που είναι κοινωνικά και γεωγραφικά απομακρυσμένα (Wellman και Gulia, 1999).

Η δυνατότητα της ανώνυμης συμμετοχής ή με ψευδώνυμο (με τα υπέρ και τα κατά που αυτό μπορεί να εμπεριέχει που δεν αποτελούν σημείο ανάλυσης της εργασίας μας) είναι επίσης ένα γνώρισμα των δυνητικών κοινοτήτων (Nguyen et al., 2004·Donath, 1999·Κούρτη, 2003). Μια δυνατότητα που πρέπει να σημειώσουμε ότι απουσιάζει από τις φυσικές κοινότητες και υπογραμμίζει την αλλαγή που έχει συντελεστεί στους νέους τρόπους αλληλεπίδρασης

Δίνεται επίσης η δυνατότητα να έχουν πρόσβαση τα μέλη στην πληροφορία. Να μοιράσουν, να σχολιάσουν και να αποθηκεύσουν πληροφορίες για διάφορα ζητήματα σχετικά με τα κοινά ενδιαφέροντα της κοινότητας. Συμμετέχουν στο περιεχόμενο της κοινότητας μεταδίδοντας διάφορες πληροφορίες και γνώσεις (Μπελιώκας, 2001). Η online αλληλεπίδραση επιτρέπει στα άτομα να κινητοποιηθούν πολύ πιο γρήγορα, φθηνότερα και αποδοτικότερα από ότι είναι offline δυνατό. Οι σχετικές έτσι πληροφορίες μπορούν να δημοσιευτούν και να αναρτηθούν ή να προωθηθούν σε συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες με λίγο κόστος (Smith και Kollock, 1999). Αυτό δίνει παράλληλα τη δυνατότητα στο άτομο να βρει σχετικά εύκολα άλλα μέλη και κοινότητες με παρόμοια ενδιαφέροντα και ανησυχίες με το ίδιο.

Η διάδοση της πληροφορίας είναι θα λέγαμε από τις πιο ισχυρές δυνατότητες του κυβερνοχώρου. Σε αυτό συμβάλλει και η δυνατότητα της ασύγχρονης και της σύγχρονης επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών και περιεχομένου. Η ασύγχρονη επικοινωνία

(asynchronous communication)¹² δεν απαιτεί να βρίσκονται συγχρόνως και ο παραλήπτης και ο δέκτης συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο, ενώ η σύγχρονη επικοινωνία (synchronous communication)¹³ είναι η επικοινωνία “πραγματικού χρόνου” που απαιτεί όλους τους συμμετέχοντες να βρίσκονται συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο την ίδια στιγμή (Roberts et al., 2006·Κούρτη, 2003·Kollock και Smith, 1999·Han και Hill, 2006·Link και Wagner, 2006). Αυτό δίνει μια μεγάλη ευχέρεια στα μέλη της κοινότητας να παρακολουθούν και να συμμετέχουν σε αυτήν προγραμματίζοντας τη σύνδεσή τους στο διαδίκτυο σε σχέση και με τις άλλες δραστηριότητές τους, χωρίς ωστόσο να στερούνται της επικοινωνίας και των πληροφοριών που είχαν τα υπόλοιπα μέλη τα οποία βρίσκονταν online.

Είναι σημαντικό επίσης ότι σε οποιοδήποτε τύπο επικοινωνίας και να παρατηρήσουμε, χρησιμοποιείται γενικά ένας λόγος πιο λεπτομερειακός και περιγραφικός, λόγω της απουσίας του σώματος και της μη λεκτικής επικοινωνίας¹⁴ που βοηθούν ή και παρερμηνεύουν θα προσθέταμε πολλές φορές το νόημα στη περίπτωση της επικοινωνίας στον πραγματικό κόσμο (Μπελιώκας, 2001). Αυτό ωστόσο, συνεπάγεται την ύπαρξη μιας κοινής γλώσσας για την καλύτερη και σαφέστερη συνεννόηση μεταξύ των μελών.

Μέσα στο πλαίσιο των δυνητικών κοινοτήτων, πράγματι δίνεται η δυνατότητα να υιοθετηθεί μια κοινή γλώσσα. Εκτός από την αγγλική γλώσσα που έχει καθιερωθεί, όπως και στο φυσικό κόσμο άλλωστε, για την επικοινωνία μεταξύ ατόμων από διαφορετικές χώρες (Μπελιώκας, 2001), έχει καθιερωθεί παράλληλα και μια υβριδική μορφή γλώσσας η οποία συμπεριλαμβάνει προφορική και γραπτή γλώσσα (Han και Hill, 2006·Mann και Stewart, 2000) με την έννοια της ανεπισημότητας και της ταχύτητας και διαβάζεται σαν τη προφορική συζήτηση του πραγματικού κόσμου (Mann και Stewart, 2000). Η δυνατότητα ύπαρξης μιας e-talk (Conrad, 2003·Baim, 2006a), όπως έχει ονομαστεί η νέα αυτή συντομευμένη φρασεολογία, ενισχύει τη δυνατότητα να συμμετάσχει μια ποικιλία ατόμων σε μια δυνητική κοινότητα.

---

¹² Πραγματοποιείται παράδειγμα με την ανάρτηση μηνυμάτων όπως οι υπηρεσίες των newsgroup, τα οποία είναι ανακοινώσεις συνδρομητών με συγκεκριμένη θεματική, όπου ένα μέλος μπορεί ή απλά να τις διαβάσει ή/και να λάβει ενεργό συμμετοχή, των bulletin boards που λειτουργούν σαν πίνακες ανακοινώσεων κ.α.

¹³ Πραγματοποιείται παράδειγμα με τα chat rooms που λειτουργούν σαν αίθουσες συνομιλίας σε πραγματικό χρόνο, τα forum που λειτουργούν σαν δημόσιους τόπους συζήτησης, επίσης σε πραγματικό χρόνο.

¹⁴ Με την έννοια μη λεκτική επικοινωνία αναφερόμαστε σε όλους τους τρόπους “πρόσωπο με πρόσωπο” επικοινωνίας εκτός από τη γλώσσα (εννοούμε δηλαδή τη “γλώσσα του σώματος”, χειρονομίες, εκφράσεις του προσώπου, κινήσεις του σώματος, βλέμμα, ένδυση, κτλ.) (Κούρτη, 2003).

Μια δυναμική κοινότητα συνεπώς, έχει τη δυνατότητα να επιτρέψει στους ανθρώπους να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο καινούριων χώρων μέσα στον οποίο γνωρίζονται και αλληλεπιδρούν ο ένας με τον άλλον και είναι δυνατό σύμφωνα με άλλες προσεγγίσεις να οδηγήσουν σε μετασχηματισμό της οργάνωσης μιας ανθρώπινης κοινότητας, καθώς και των εντός αυτής σχέσεων και των σχέσεων της με άλλες κοινότητες (Donath, 1999·Χτούρης, 1997). Οι τρομερές δυνατότητες των δυναμικών κοινοτήτων λοιπόν, μπορούν να μεταφέρουν σε άλλη διάσταση τη μελέτη και την ανάλυση των κοινοτήτων εισάγοντας νέα δεδομένα και προοπτικές σύστασης και δραστηριοποίησης σε χώρους χωρίς όρια.

2.4.4. Η δομή μιας δυναμικής κοινότητας

Για να μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν προς όφελος μιας δυναμικής κοινότητας οι παραπάνω δυνατότητες που περιγράψαμε, είναι απαραίτητο να υπάρχει μια δομή η οποία συναντάται στην πλειοψηφία των κοινοτήτων.

Κατ' αρχήν, για να καθοριστεί αν μια κοινότητα πραγματικά υπάρχει, πρέπει να πληροί κάποια κριτήρια, σύμφωνα με διάφορες προσεγγίσεις. Αυτά τα κριτήρια επικεντρώνονται στο μέγεθος των μελών που πρέπει να βρίσκονται σε επικοινωνία, ασύγχρονη και σύγχρονη, στη παραμονή των μελών, καθώς θα πρέπει τουλάχιστον ένα μέρος από αυτά να παρουσιάζεται και την επόμενη μέρα, στην κινητικότητα, ως προς την εμφάνιση των μηνυμάτων ανά ημέρα και τέλος το κριτήριο της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, ως προς το ποσοστό των ανταποκρίσεων στις ερωτήσεις και στους προβληματισμούς, που θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλο (Ridings et al., 2002·Ridings, 2006).

Σε συνδυασμό με την παραπάνω διατύπωση μια δυναμική κοινότητα έχει μια προκαθορισμένη δομή, ιεραρχία, όχι με βάση την δύναμη ή την εξουσία πάνω στα μέλη ή στις αποφάσεις της κοινότητας, αλλά ιεραρχία ρόλων και καθηκόντων. Υπάρχει ένας μέλος, ο *οργανωτής/καθοδηγητής (organizer/guru/moderator)*, ο οποίος είναι ο μέντορας του δυναμικού τόπου (Gurāu, 2006). Συνήθως αυτή τη θέση την κατέχει κάποιο από τα ιδρυτικά μέλη της κοινότητας και έχει σαν καθήκον να συγκεκριμενοποιεί το αντικείμενο και το σκοπό της κοινότητας, να θεσπίσει τους κανόνες, το είδος των υπηρεσιών και να διαχειριστεί τις πληροφορίες που παρέχονται (Bertino et al., 2006·Bellini και Vargas, 2006). Παράλληλα, καθορίζει και τους κανόνες συμμετοχής και τις υποχρεώσεις των

μελών που απορρέουν από αυτούς. Ο ρόλος του moderator είναι πολύ σημαντικός, όπως αυτός του ηγέτη στις φυσικές κοινότητες και παρουσιάζουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά.

Εκτός από το ρόλο του moderator σε μια κοινότητα, υπάρχει και ο ρόλος του *διαχειριστή (facilitator)*. Ένα ενεργητικό μέλος δηλαδή, το οποίο συντονίζει τις συζητήσεις, ενημερώνει και ελέγχει για παρατυπίες, συμβουλεύει για τεχνικά προβλήματα, διαχειρίζεται τις πληροφορίες που ανταλλάσσονται μεταξύ των μελών και γενικά ελέγχει για την καλή λειτουργία της κοινότητας (Bellini και Vargas, 2006· White, 2006).

Τέλος, τα μέλη της δυναμικής κοινότητας, τα οποία διαφέρουν μεταξύ τους ανάλογα με το βαθμό συμμετοχής και αίσθησης του δεσμού της κοινότητας σε συνάρτηση και με το χρόνο δραστηριοποίησής τους μέσα στα πλαίσια της κοινότητας (Bellini και Vargas, 2006).

Στην περίπτωση των μελών μπορούμε να διακρίνουμε κάποια ιεραρχία με βάση το βαθμό που συμμετέχουν στην κοινότητα και το ρόλο που έχουν σε αυτή. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τους επισκέπτες (visitor) οι οποίοι είναι άτομα χωρίς εξακολουθητική και συνεχή ταυτότητα στην κοινότητα. Οι πρωτάρηδες (novice), που είναι τα νέα μέλη τα οποία τώρα μαθαίνουν τους τρόπους της κοινότητας. Τα τακτικά (regular) μέλη τα οποία συμμετέχουν στην κοινότητα συχνά. Τα αρχηγικά (leader) μέλη, τα οποία ελέγχουν την κοινότητα και τέλος τα μακροχρόνια (elder) μέλη τα οποία μοιράζονται τη γνώση τους, διαδίδουν την κουλτούρα της κοινότητας και συμβάλουν καθημερινά στη διατήρησή της με τη συμμετοχή τους (τα στοιχεία της παραγράφου είναι από: Blanchard και Marcus, 2002· Kim, 2000· Nguyen et al., 2004).

Γίνεται σαφές ότι αυτά τα στάδια ανάπτυξης ενός μέλους είναι ένας παράγοντας που καθορίζει και τη διάρκεια ζωής της κοινότητας. Παράλληλα καθορίζεται και κατά πόσο δυνατή είναι η αίσθηση της δυναμικής κοινότητας, αφού ανάλογα με την κατάσταση που βρίσκεται ένα μέλος αυξάνεται και η αίσθηση της αποτελεσματικότητας του δεσμού του με την κοινότητα, η οποία εντοπίζεται σε τέσσερα στάδια. Το αίσθημα του μέλους, το αίσθημα της επιρροής, η ολοκλήρωση και εκπλήρωση των αναγκών του και η αίσθηση του κοινού συναισθηματικού δεσμού (Blanchard και Marcus, 2004).

Εξετάζοντας τη δομή μιας δυνητικής κοινότητας ως προς την οργάνωση, μπορούμε να εντοπίσουμε και τα συστατικά που περιέχονται και βοηθούν τη δημιουργία και τη διατήρηση της κοινότητας και κατ' επέκταση την οργανωτική δομή της, περιγράφοντας έτσι ένα πρότυπο δυνητικής κοινότητας, έναν ιδεότυπο. Μιλάμε για το σύνολο των *θεμάτων (subjects)* που ανήκουν στην κοινότητα τα οποία και καθορίζουν τους διάφορους ρόλους και σκοπούς της κοινότητας. Συνεχίζουμε με τους *διαχειριστικούς ρόλους (administrative roles)* που ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες λειτουργίες που πρέπει να έχει ένα ή περισσότερα μέλη. Το σύνολο των *πηγών (resources)*, οι πληροφορίες δηλαδή και το περιεχόμενο της κοινότητας και πώς αυτό διευθετείται στα πλαίσια της κοινότητας. Κατά πόσο ανήκουν παράδειγμα σε όλους δημόσια, ακόμα και σε μη μέλη, ή μόνο σε περιορισμένα μέλη. Τέλος, το *ρυθμιστικό καθεστώς (normative state)*, το οποίο είναι το σύνολο πληροφοριών για τη δομή της κοινότητας, ρυθμίζοντας όχι μόνο τη διαχείριση των πηγών, αλλά και την εφαρμογή τακτικής. Αυτές οι πληροφορίες περιέχουν τη διανομή των πληροφοριών, τη διαχείριση της δομής και τους μηχανισμούς επιβολής (τα στοιχεία της παραγράφου είναι από: Bertino et al., 2006).

Η ικανότητα της οργανωτικής αυτής δομής και της δομής του περιεχομένου έρχεται να προσθέσει και να αναδειξεί ακόμα μια δυνατότητα των δυνητικών κοινοτήτων, αυτή της αύξησης του κοινωνικού κεφαλαίου, καθώς αυξάνει την επαφή με πολλά κοινωνικά δίκτυα, συνδέει άτομα, οργανισμούς και γνώση που μαζί με το ήθος ενσωματώνουν στοιχεία που μπορούν να εστιάσουν στη δημιουργία κοινής αντίληψης, η οποία μπορεί να αναχθεί σε κοινή συνείδηση (Ward, 1999·Mele, 1999·Li et al., 2006)

Οι δυνητικές κοινότητες ωστόσο έχουν αμέτρητες δυνατότητες και πολλές που δεν τις έχουμε ανακαλύψει ακόμα, καθώς εξελίσσονται σε ένα χώρο καινούριο, με πολλές προοπτικές και ραγδαία εξέλιξη και αλλαγή μέρα με την ημέρα. Εκφράζεται έτσι η πιθανότητα να γινόμαστε μάρτυρες της απελευθέρωσης και της “χειραφέτησης” των δυνητικών κοινοτήτων σε μια κλίμακα η οποία είναι κατάλληλη για τη μετάδοση και τη παγκοσμιοποίηση της πληροφορίας, της επικοινωνίας και της γνώσης (Holmes, 1997).

2.5. Η ανάπτυξη της συλλογικής δράσης στις δυνητικές κοινότητες

Με τα στοιχεία που αποκτήσαμε μέσα από την ανάλυση που προηγήθηκε εντοπίζεται πως η αίσθηση της ενότητας που αναπτύσσεται σε όλο το φάσμα της προσέγγισης μας για τις

κοινότητες, καθιστά ικανά τα άτομα να συμφωνήσουν για μια ανάγκη, η οποία λειτουργεί ως υπολογισμός των ενδιαφερόντων και των επιθυμιών που οδηγούν σε μια συγκεντρωμένη δράση που απαιτούν την καθιέρωση πολυπαραγοντικών προγραμμάτων και σχεδίων από την πλευρά των μελών (Halpern, 1967), μια διαπίστωση που μπορούμε να προεκτείνουμε και στις δυνητικές κοινότητες αφού αναδεικνύονται και σε αυτή τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.

Σημαντικό ρόλο της καθιέρωσης της συγκεντρωμένης αυτής δράσης παίζει ο παράγοντας-κλειδί για την κατοχή δύναμης και ελέγχου στις δυνητικές κοινότητες, ο οποίος είναι η διαχείριση των πηγών γνώσης, που έχουμε αναλύσει παραπάνω και που μπορεί να διαμορφώσει κοινωνικό κεφάλαιο το οποίο είναι απαραίτητο για να επιτύχει η κοινότητα τους σκοπούς της (Mezgár, 2006·Nguyen et. al., 2006).

2.5.1 Ο ρόλος του κοινωνικού κεφαλαίου

Το κοινωνικό κεφάλαιο όπως προαναφέραμε είναι απαραίτητο στοιχείο για να εκπληρώσει μια κοινότητα τους στόχους της. Ο όρος του κοινωνικού κεφαλαίου γίνεται αντιληπτός ως πηγή που διευκολύνει τις κοινωνικές υποθέσεις και πράξεις των ατόμων. Υπό αυτή την έννοια τα δίκτυα των σχέσεων είναι αξιόλογες πηγές που παρέχουν στα άτομα έδαφος για επικοινωνία, συντονισμό και συνεργασία για αλληλοβοήθεια (Coleman, 1988·Putnam, 1995·Ridings, 2006).

Το κοινωνικό κεφάλαιο δημιουργείται μέσω της ανταλλαγής, κάτι που υποδηλώνει ότι δεν τίθεται θέμα ιδιοκτησίας, Επίσης, προωθεί τη συνεργατική συμπεριφορά που στοχεύει στην ευεξία της συλλογικής ομάδας και παρουσιάζεται μέσα από τη γενικευμένη εμπιστοσύνη και αμοιβαιότητα που υπάρχει μεταξύ των ατόμων (Fukuyama, 1995).

Οι τρεις παράγοντες, λοιπόν που περιέχονται στο κοινωνικό κεφάλαιο είναι η δομή, η εμπιστοσύνη και οι κοινοί στόχοι (Blanchard, 2000·Landqvist και Teigland, 2005). Αναλυτικότερα, η δομή αναφέρεται στις κοινωνικές σχέσεις των μελών της δυνητικής κοινότητας, χωρίς ωστόσο να υπάρχει πραγματική κοινωνική ιεραρχία.

Στη συνέχεια, ο παράγοντας της εμπιστοσύνης είναι ζωτικής σημασίας για την κοινότητα. Η έννοια της εμπιστοσύνης περιέχει την προθυμία να εξαρτάται κάποιος από άλλες ομάδες προσώπων, ανεξάρτητα από την πιθανή κακοβουλία των άλλων ομάδων (Wang και

Gwebu, 2006·Kimble και Li, 2006·Fryer και Turner, 2006). Ενσωματώνεται έτσι σε αυτή την έννοια, το ρίσκο ως αβεβαιότητα και η εξάρτηση. Ο υψηλός βαθμός εμπιστοσύνης προμηνύει τις περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας και αποδοτικότητας της δυνητικής κοινότητας. Επίσης, σηματοδοτεί την πίστη που έχει ένα άτομο στις αίσιες προσδοκίες του για το τι θα κάνουν τα άλλα άτομα, βασισμένος σε προηγούμενες αλληλεπιδράσεις τους (Gefen, 2000). Τέλος, αναφέρεται στην πεποίθηση της ικανότητας μιας οντότητας να δράσει αξιόπιστα, με ασφάλεια και εγκυρότητα, μέσα σε ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο (Grandison και Solomon, 2000). Μολονότι εντοπίζεται μεγαλύτερο ποσοστό εμπιστοσύνης όταν υπάρχει πρόσωπο με πρόσωπο επαφή, ακόμα και στα πλαίσια των δυνητικών κοινοτήτων οι σχέσεις και οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ατόμων χαρακτηρίζονται από αρκετά μεγάλο δείκτη εμπιστοσύνης, τόσο στα μέλη, όσο και στις πληροφορίες και γνώσεις που ανταλλάσσονται μέσα σε αυτές (Park, 2006).

«Η εμπιστοσύνη είναι δύσκολο να χτιστεί και εύκολο να διαλυθεί»

(Cavalier, 2005)

Ο παράγοντας των κοινών στόχων συμβάλλει ουσιαστικά στη δημιουργία τόσο της κοινότητας, όσο και στην αύξηση του κοινωνικού κεφαλαίου (Mezgár, 2006). Η προκαθορισμένη κατεύθυνση της κοινότητας δίνει τη σαφή εικόνα των επιδιώξεων της στα μέλη και οργανώνει παράλληλα τη δομή της. Οι κοινοί στόχοι δημοσιεύονται από την αρχή στα μέλη της κοινότητας και είναι σημαντικό να υπενθυμίζονται και να αναφέρονται συχνά μέσα στα πλαίσια αλληλεπίδρασης των ατόμων. Οι κανόνες, τα πρότυπα, η κουλτούρα, το περιεχόμενο και οι υπηρεσίες της κοινότητας καθιερώνονται σε συνάρτηση με τους κοινούς στόχους που έχουν θεσπιστεί και τους οποίους προσπαθεί να εκπληρώσει η κοινότητα με τη δραστηριοποίησή της.

Οι τρεις αυτοί παράγοντες βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους και είναι ο λόγος που το κοινωνικό κεφάλαιο αντιμετωπίζεται ως ικανότητα των ατόμων να συνεργάζονται μεταξύ τους και να αναπτύσσουν σχέσεις και ομάδες που μετατρέπονται σε κοινότητες με την ύπαρξη ενός κοινού σκοπού. Κατ' επέκταση, όσο μεγαλύτερα αποθέματα κοινωνικού κεφαλαίου υπάρχουν, οι κοινότητες επιτυγχάνουν περισσότερο στο να διαμορφώσουν συλλογικότητα και να επιλύσουν συλλογικά προβλήματα (Coleman, 1990·Putnam, 2000·Flanagin et al., 2006).

2.5.2. Η προώθηση της συλλογικής συμπεριφοράς μέσω της κοινότητας

Το περιβάλλον των κοινοτήτων ευνοεί την απλή συνεύρεση και αλληλεπίδραση των ατόμων να μεταμορφωθεί σε συλλογική συμπεριφορά και να καταλήξει σε συλλογική δράση. Όπου εντοπίζεται η κοινωνική ζωή και ομάδα, εκεί εντοπίζεται και η κοινωνική συνείδηση και το αντίστροφο, καθώς ο κοινός τόπος των επιμέρους συνειδήσεων που δημιουργείται από τη διαλεκτική τους σύνθεση αποτελεί τη συλλογική συνείδηση (Καββαδίας, 1978). Κάνοντας λόγο για διαλεκτική σύνθεση, αναφερόμαστε στο διάλογο, τη συζήτηση μέσω της ανταλλαγής απόψεων, γνώσεων, πληροφοριών κ.α. Θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς, σύμφωνα με τον Καββαδία (1978), ότι η διαδικασία σχηματισμού της συλλογικής συνείδησης είναι μια συζήτηση μεταξύ των ατομικών συνειδήσεων με κατάληξη μια κοινή στάση-δράση των διαφόρων μελών της ομάδας. Έτσι συμπεραίνει ότι το ατομικό δημιουργεί και εμπλουτίζει το συλλογικό και το συλλογικό μορφοποιεί και πληροί το ατομικό. Η κοινωνική σχέση και συμπεριφορά αναπτύσσεται σαν κοινωνική δράση όταν εμφανίζεται σαν μια αμοιβαία δράση των ατόμων (Καββαδίας, 1994a Bimber et al., 2005).

Η συλλογική δράση, αναφέρεται σε δραστηριότητες που απαιτούν το συντονισμό από προσπάθειες δυο ή περισσότερων ατόμων, κάτι που συνεπάγεται ότι περιέχει τις πράξεις των ατόμων που σκοπεύουν να επιμηκύνουν τα ενδιαφέροντα ή την ευεξία των μελών (Sandler, 1992). Αναφέρεται επίσης, σε πράξεις που αναλαμβάνουν άτομα ή ομάδες ατόμων για ένα συλλογικό σκοπό, όπως η εξέλιξη μιας συγκεκριμένης ιδεολογίας ή ιδέας ή η πολιτική αντιπαράθεση με μια άλλη ομάδα (Postmes και Brunsting, 2002). Επιπλέον, θεωρούνται οι πράξεις των ανθρώπων που δρουν μαζί για την επιδίωξη κοινών συμφερόντων και δημιουργούνται όταν συντρέχουν περιπτώσεις κοινών σκοποθεσιών ή συλλογικών αγαθών (Αλεξανδρόπουλος, 2001).

Αυτά τα στοιχεία εντοπίζονται και στις κοινότητες του κυβερνοχώρου, καθώς η πρόσβαση στο internet, στα email, στα newsgroup, στα forum, στις ιστοσελίδες και γενικά στις υπηρεσίες και στις μεθόδους επικοινωνίας που χρησιμοποιεί η δυνητική κοινότητα βοηθούν να μετασηματιστεί η δράση των ατόμων (Mele, 1999). Επιτρέπεται η όλο και περισσότερη επικοινωνία μεταξύ των δρώντων υποκειμένων που βρίσκονται διασπαρμένα στο χώρο και το χρόνο, δημιουργώντας έτσι ένα πυρήνα συλλογικότητας (Myers, 1994, Myers, 2004). Υπάρχει μεγαλύτερη και γρηγορότερη πρόσβαση στις ιδέες, στην εμπειρία, στην υποστήριξη των άλλων, στις πληροφορίες ανά πάσα στιγμή και μεγαλύτερη

δυνατότητα μετάδοσης και διάδοσης της ιδεολογίας του κοινού σκοπού της κοινότητας. Η επικοινωνία συνεπώς που βασίζεται στις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφόρησης είναι ένας χρήσιμος μηχανισμός για τις κοινότητες, στην προσπάθεια τους για ενδυνάμωση και συλλογική δράση, οι οποίες τους δίνουν τη δυνατότητα να ξεπερνούν ανισότητες δύναμης που έχουν αναπαραχθεί ιστορικά και συστηματικά (Mele, 1999).

Επίσης, τρεις βασικές λειτουργίες απαιτούνται για την ανάδειξη συλλογικής δράσης. Ένα μέσο για την ταυτοποίηση των ατόμων με συναφή, εκμεταλλεύσιμα ενδιαφέροντα για το δημόσιο καλό, ένα μέσο επικοινωνίας, συνήθως, μεταξύ των μελών και τέλος ένα μέσο συντονισμού, ενσωμάτωσης, ολοκλήρωσης και συγχρονισμού της συνεργασίας μεταξύ των μελών (Walker, 1991 Bimber, 2005). Τις συγκεκριμένες λειτουργίες, όπως έχουμε εντοπίσει μέσα από την ανάλυσή μας, τις συγκεντρώνουν επαρκώς οι δυνητικές κοινότητες και η σύστασή τους στο περιβάλλον του διαδικτύου και του κυβερνοχώρου.

Η συλλογική δράση μπορεί να προωθηθεί επίσης από την δυνητική κοινότητα, καθώς οι περισσότερες δράσεις που συντελούνται στη σύγχρονη κοινωνία προϋποθέτουν κάποιο είδος σύμπραξης μεταξύ περισσότερων ανθρώπων στο πλαίσιο ενός κοινού νοήματος ή ενός κοινού σκοπού (Αλεξανδρόπουλος, 2001).

Σε αυτό το πλαίσιο της κοινότητας για να διαμορφωθεί μια συλλογικότητα και κατ' επέκταση συλλογική δράση πρέπει να συγκροτηθεί ένα *πεδίο δράσης* που διαμορφώνεται από την αμοιβαία αλληλεπίδραση των ατομικών συνειδήσεων μεταξύ τους. Επίσης, το στάδιο της παραγωγής είναι κρίσιμο. Μιλώντας για *παραγωγή* εννοούμε την ανάπτυξη κοινών ιδεών, κοινών συναισθημάτων, κοινών σκοποθεσιών, και συλλογικής συνείδησης, που καταλήγουν να πάρουν τη μορφή κανόνων που δομούν και ελέγχουν το περιεχόμενο και τη φύση των σχέσεων μεταξύ των μελών και εγγυάται τη συνέχεια της διαδραστικής διαδικασίας. Τέλος, απαραίτητο είναι η εμφάνιση *κοινών ηθικών παραστάσεων* οι οποίες κατευθύνουν τη δράση των ατόμων ως προς το σκοπό τους (Αλεξανδρόπουλος, 2001)¹⁵.

---

¹⁵ Να σημειώσουμε ότι τα στάδια αυτά διαμόρφωσης αντανακλούν και βασίζονται στη θεωρία του Durkheim, και πρόκειται για ένα ιδεατό σχήμα κατανόησης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν παρατηρούνται κατά καιρούς και ενδιάμεσα βήματα και στάδια που οδηγούν στη δημιουργία συλλογικής δράσης μιας κοινότητας.

Η συλλογική συμπεριφορά και δράση ωστόσο έχει ως χαρακτηριστικό ότι αποσκοπεί στον επαναπροσδιορισμό της κοινωνικής δράσης και κινητοποιείται με βάση αυτό. Παράλληλα, το χαρακτηριστικό της ύπαρξης μιας πεποίθησης-πίστης στην οποία βασίζεται η αναγνώριση στις συνέπειες που μπορεί να έχει η επιτυχία αυτής της συλλογικής δράσης, με την έννοια της επίτευξης της κοινωνικής αλλαγής. Τέλος ως χαρακτηριστικό μπορούμε να εντοπίσουμε το στοιχείο του μη θεσμοποιημένου χαρακτήρα της συλλογικής συμπεριφοράς, καθώς είναι φτιαγμένη και διαμορφωμένη να αντιμετωπίζει απροσδιόριστες και αδόμητες καταστάσεις (Smelser, 1991).

2.5.3. Η συμμετοχή του ατόμου στη συλλογική δράση

Βασικό στοιχείο στην μέχρι τώρα προσέγγιση μας όπως βλέπουμε είναι ο ρόλος του ατόμου, οι πράξεις του και η συμμετοχή του μέσα στην κοινότητα. Σύμφωνα με τον ορισμό της συλλογικής δράσης, που σκοπίμως δεν αναφέραμε στο προηγούμενο τμήμα, μεγάλη σπουδαιότητα και σημαντικότητα έχει η συμμετοχή του ατόμου.

Συγκεκριμένα, οι Parsons και Shils (1951:53), ορίζουν τη συλλογική δράση ως «τη συμπεριφορά των ζώντων οργανισμών που προσανατολίζεται στην επίτευξη στόχων, στο πλαίσιο καταστάσεων, μέσω μιας κανονιστικά ρυθμιζόμενης κατανάλωσης ενέργειας». Τα βασικά στοιχεία λοιπόν αυτού του προσδιορισμού είναι η προσανατολισμένη συμπεριφορά στην επίτευξη κοινών στόχων και σκοπών, ότι λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο καταστάσεων, ότι ρυθμίζεται κανονιστικά και ότι συνίσταται σε μια ενέργεια ή προσπάθεια που γίνεται στη βάση κινήτρων.

Από αυτό τον ορισμό οδηγούμαστε στην αναγνώριση των βασικών συστατικών της συλλογικής δράσης, τα οποία διέκρινε και ο Smelser (1991) ως εξής: οι γενικευμένοι σκοποί και αξίες που καθοδηγούν την συμπεριφορά των μελών, οι ρυθμιστικοί κανόνες που κατευθύνουν την επιδίωξη των ανωτέρω σκοπών, η κινητοποίηση της ενέργειας των δρώντων, προκειμένου να πετύχουν τους προσδιορισμένους σκοπούς στο δεδομένο κανονιστικό πλαίσιο και οι διαθέσιμες καταστασιακές δυνατότητες που οι δρώντες χρησιμοποιούν ως μέσα, τα οποία εμποδίζουν ή διευκολύνουν την επίτευξη των συγκεκριμένων ρόλων (η γνώση του περιβάλλοντος, εργαλεία, δεξιότητες κ.α.).

Αναδεικνύεται έτσι η σημαντικότητα του ρόλου του ατόμου και της συμμετοχής του ως συστατικό για τη διαμόρφωση της συλλογικής δράσης. Η κινητοποίηση των συμμετεχόντων και η ανάπτυξη της δράσης της κοινότητας αποτελούν απαραίτητη

προϋπόθεση στη δημιουργία της συλλογικής δράσης. Για αυτό το λόγο και κάποιοι θεωρητικοί έχουν κατηγοριοποιήσει τα άτομα ως προς τη συμμετοχή τους στις ερωτοαπαντήσεις, αναδεικνύοντας τέσσερις κατηγορίες. Οι ξένοι (outsiders) άτομα που δημοσιεύουν κάποια πράγματα αλλά ποτέ δεν λαμβάνουν κάποια απάντηση, οι ερευνητές (seekers) οι οποίοι αναρτούν μόνο ερωτήσεις, οι περιφερειακοί (periphery) άτομα τα οποία αναρτούν κάτω από 10 απαντήσεις και οι “δικτυωμένοι” (insiders) άτομα τα οποία αναρτούν παραπάνω από 10 απαντήσεις (Wasko και Teigland, 2006). Μια επιπλέον κατηγορία που σημείωσε ο Fulk το 1996 όπως αναφέρεται επίσης από τους Wasko και Teigland (2006) είναι αυτή των free riders, οι οποίοι δεν παρουσιάζουν καμία συνεισφορά στη κοινότητα παρά μόνο απολαμβάνουν τις υπηρεσίες, τις πληροφορίες και τις παροχές της.

Την ώθηση της συμμετοχής ωστόσο βοηθούν κάποιοι παράγοντες που παρατηρούνται στα πλαίσια της κοινότητας και του περιβάλλοντος γενικότερα, αφού είναι ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο και πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη μας ταυτόχρονα το σύστημα των σχέσεων στο οποίο οι στόχοι, οι αξίες οι κανόνες και οι αλληλεπιδράσεις παράγονται (Melucci, 1996).

Η υποστήριξη στην κοινότητα είναι μια λειτουργία ενός κοινού ηθικού κώδικα, ενισχυμένος από δίκτυα αλληλεπίδρασης και αμοιβαία επιρροή (Burleson et. al., 1994), στην οποία πρέπει να στοχεύουν οι κοινότητες για να επιτυγχάνουν τη συμμετοχή των μελών της. Επιπρόσθετα, η δομική ένταση βοηθά το άτομο να συμμετάσχει σε μια κοινότητα, ώστε να αναπτύξει μια κοινή ταυτότητα και να νιώσει ότι ανήκει σε μια ομάδα, καθώς οι δομές γύρω του, οι σχέσεις δηλαδή, παρουσιάζουν κρίση (Smelser 1991).

Η διάδοση μιας γενικευμένης πεποίθησης (Smelser 1991) που δημιουργείται μέσα από τη διάδοση των τρομερών δυνατοτήτων που έχουν οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφόρησης μπορούν να ωθήσουν το άτομο να δραστηριοποιηθεί μέσα από μια κοινότητα, συμβάλλοντας δημιουργικά και λειτουργικά στη διατήρησή της και την εξέλιξή της μέσω της συμμετοχής του σε αυτήν. Αυτό θα βοηθήσει και ως επιταχυντικός παράγοντας (Smelser 1991), καθώς το διαδίκτυο είναι ένας παράγοντας που αναφέρεται σε μια δεδομένη συγκυρία και λειτουργεί ως ένα είδος “καταλύτη” στην εκδήλωση συλλογικής συμπεριφοράς μέσω μιας κοινότητας.

Έτσι, μέσα από την ταύτιση του ατόμου σε μια συλλογικότητα, όπως μια δυνητική κοινότητα, αναπτύσσει τις αλτρουιστικές τάσεις που κάνουν εφικτή τη συλλογική δράση και τη συλλογική ζωή (Αλεξανδρόπουλος, 2001), με απαραίτητο όπως έχουμε πολλάκις αναφέρει το στοιχείο της εμπιστοσύνης μέσα στην κοινότητα, το οποίο είναι και αυτό στοιχείο ώθησης της συμμετοχής και κινητοποίησης ενός μέλους.

Στο πλαίσιο της εμπιστοσύνης εντοπίζεται και ο λόγος που πολλές φορές μια δυνητική κοινότητα μεταφέρει και αναπτύσσει παράλληλα και τη δραστηριοποίησή της στον πραγματικό κόσμο. Κάτι τέτοιο είναι θα λέγαμε πιθανό και στην περίπτωση που μια κοινότητα έχει ως σκοπό την ανάπτυξη συλλογικής δράσης, καθώς η παράλληλη αυτή ύπαρξη, μπορεί να λειτουργήσει ως υποστηρικτικό στοιχείο σε μια online συλλογικότητα (Postmes και Brunsting, 2002). Σε αυτό συμβάλει και η ρυθμιστική κανονικότητα που προαναφέραμε, η οποία επιτυγχάνεται με τη θέσπιση κανόνων και προτύπων που συντονίζουν τις πράξεις, παρέχουν σταθερότητα και λειτουργούν ως δικλείδες εμπιστοσύνης ότι και τα άλλα άτομα θα λειτουργήσουν αναλόγως (Landqvist και Teigland, 2005)

Κάτι που επίσης μπορεί να επηρεάσει τη συμμετοχή ενός ατόμου είναι η φήμη, η οργανωτική ένταξη, η πρόσβαση σε χρήσιμες πληροφορίες και η ικανοποίηση (έστω και στο βαθμό της διασκέδασης) που προσφέρει μια κοινότητα (Constant et. al., 1996·Landqvist και Teigland, 2005).

Το κοινωνικό κεφάλαιο, όπως έχει αναλυθεί σε προηγούμενο τμήμα, αποτελεί επίσης παράγοντας συμμετοχής και κινητοποίησης, καθώς η κοινή ταυτότητα, οι στενοί δεσμοί και η κοινή κουλτούρα δημιουργούν περισσότερες πιθανότητες ηθικής δέσμευσης και κατ' επέκταση συμμετοχής (Wellman και Gulia, 1999·McCaughy και Ayers, 2003).

Τέλος, το άτομο με το ρόλο του ηγέτη πρέπει να έχει σαφείς στόχους κατευθυνόμενους προς την κινητοποίηση και τη συνεχή αύξηση της συμμετοχής των μελών, ώστε να μην καταλήξει η κοινότητα με ένα σύνολο παθητικών μελών. Θεωρούνται οι φορείς της κινητοποίησης και της οργανωτικής δομής της κοινότητας (Melucci, 1996). Εκτός από το γενικότερο σκοπό που πρέπει να υπηρετούν οι ηγέτες-διαχειριστές-moderators-administrators μιας κοινότητας, πρέπει να παραμένουν και αυτοί και τα μέλη ικανοποιημένοι από την ανταλλαγή και την αλληλεπίδραση που πραγματοποιείται στα

πλαίσια της κοινότητας, ελέγχοντας επισταμένως τις πηγές, την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των πληροφοριών. Παράλληλα, η αντίδραση τους σε ενδεχόμενες παραβάσεις θα πρέπει να είναι άμεσες και δίκαιες (Melucci, 1996).

Αναφέροντας το ρόλο του ηγέτη κατανοούμε ότι ακόμα και στα πλαίσια των ομάδων με χαρακτηριστικό τη συλλογική δράση και στις δυνητικές κοινότητες οι οποίες βασίζονται σε αυτό το χαρακτηριστικό παρουσιάζεται μια ιεραρχική δομή. Ακολουθείται θα λέγαμε το βεμπεριανό πρότυπο της κάθετης ολοκληρωμένης δομής, με τη λήψη αποφάσεων να συγκεντρώνεται στην κορυφή, την υψηλή διαφοροποίηση ρόλων και το υψηλό πλαίσιο αξιών (Bimber, 2005). Βέβαια, η ιεραρχική δομή των δυνητικών κοινοτήτων δεν είναι αυστηρή και επίσημη, ωστόσο είναι απαραίτητη προς αποφυγή εντάσεων, παρεξηγήσεων, παρερμηνεύσεων και την διασφάλιση στο μέγιστο δυνατό της ομαλής λειτουργίας της κοινότητας.

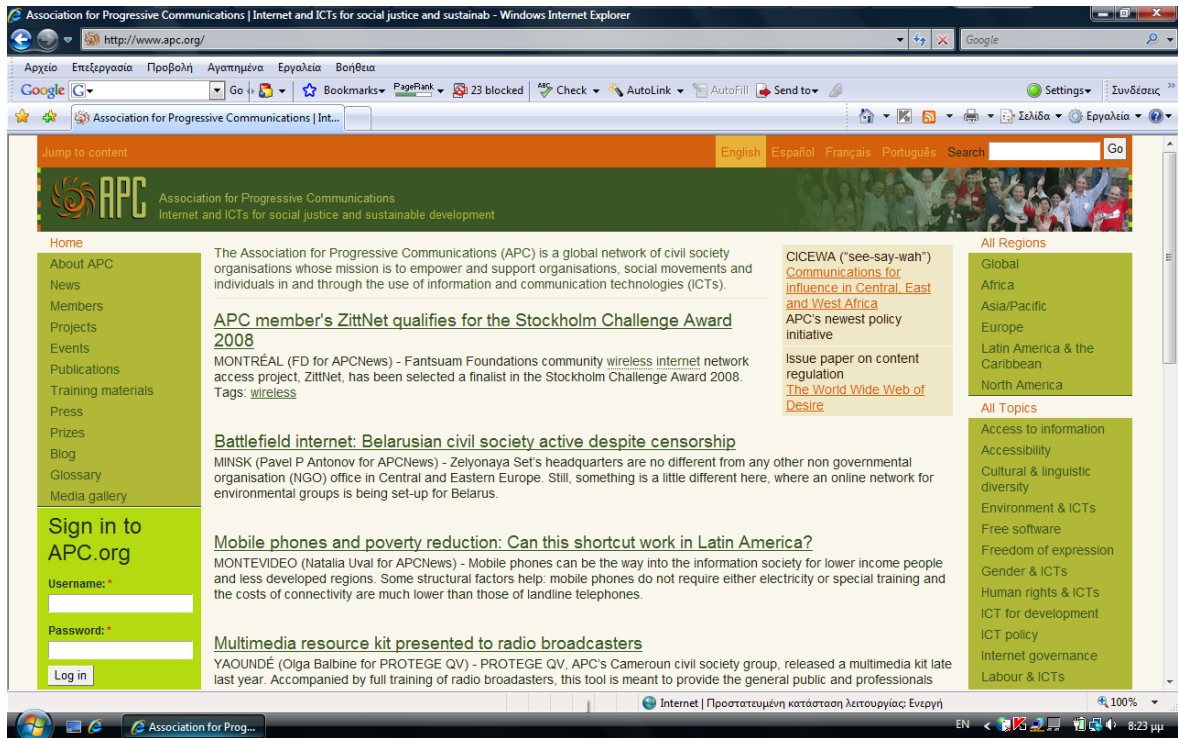
Κατανοούμε λοιπόν, όπως έχει άλλωστε έχει διαπιστωθεί και από άλλες μελέτες (Gillan και Pickerill, 2008) ότι, με τη συμβολή του διαδικτύου και τη σύσταση δυνητικών κοινοτήτων μπορεί να αναπτυχθεί δράση ακόμα και όταν δεν προϋπάρχει επίσημος οργανισμός ή σύλλογος της δυνητικής κοινότητας στον πραγματικό κόσμο.

2.5.4. Παραδείγματα συλλογικής δράσης δυνητικών κοινοτήτων

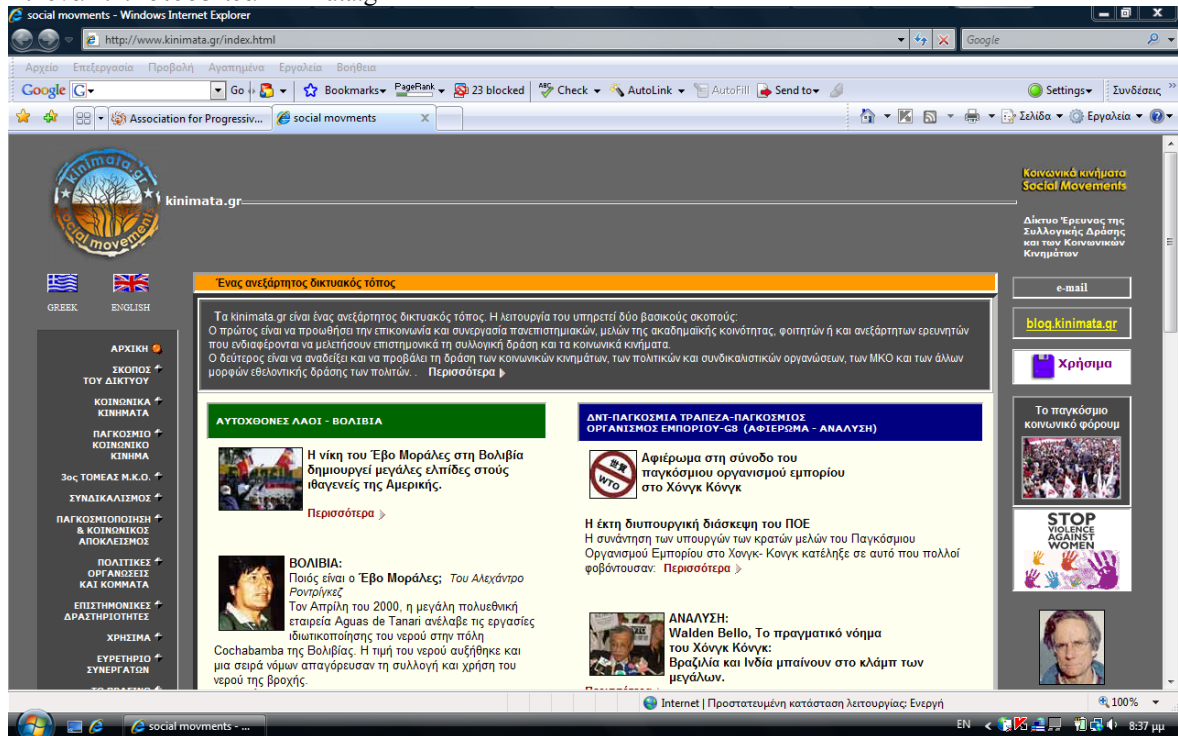
Στην επισκόπηση που κάναμε παρόλο που προσεγγίσαμε μια σχετικά καινούρια οπτική για το ρόλο των δυνητικών κοινοτήτων, εντοπίζουμε πολλά παραδείγματα που άπτονται αυτής της δυνατότητας των κοινοτήτων και ενισχύουν την ανάπτυξη συλλογικής δράσης στα πλαίσια του διαδικτύου και του κυβερνοχώρου που τοποθετούνται οι δυνητικές κοινότητες. Οι ιστοσελίδες είναι κεντρικό σημείο συνάντησης για τη διάδοση πληροφοριών και την έκφραση οργανωμένων ομάδων (Wilson, 2006).

Κατ' αρχήν να αναφέρουμε ενδεικτικά δύο ιστοσελίδες που δραστηριοποιούνται στο να οργανώνουν διάφορες ομάδες κοινωνικά μειονεκτούσες ή με σκοπό την κινητοποίηση μελών για διάφορα κοινωνικά προβλήματα <http://www.apc.org/> (εικ. 2.1), αλλά και για να ενημερώνουν και να γνωστοποιούν τις δυνατότητες της συλλογικής δράσης μέσα στο διαδίκτυο <http://www.kinimata.gr/index.html> (εικ. 2.2).

Εικόνα 2.1. Ιστοσελίδα Association for Progressive Communications (APC, Σύλλογος για Προοδευτικές Επικοινωνίες)

Εικόνα 2.2. Ιστοσελίδα kinimata.gr

Η περίπτωση των Zapatistas είναι η πρώτη που έκανε σε τόσο ευρεία κλίμακα γνωστή τη συγκεκριμένη μέθοδο δημοσιοποίησης αιτημάτων. Μέσα σε χώρο του διαδικτύου οι Zapatistas κάνουν αισθητή την παρουσία τους με πληθώρα ιστοσελίδων, επίσημων ή ανεπίσημων. Είναι ίσως το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα εκμετάλλευσης του διαδικτύου ως μέσου προπαγάνδας. Δεκάδες οργανώσεις, πολιτικές ή ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που τους υποστηρίζουν σε πολλές χώρες, παραθέτουν τις απόψεις τους στις σελίδες τους και συχνά διοργανώνουν ηλεκτρονικές διαμαρτυρίες, όπως αυτή που έγινε στις 10 Μαΐου 1998, με μαζική αποστολή e-mail προς τον τότε πρόεδρο τον Η.Π.Α. Bill Clinton (McCaughey και Ayers, 2003· Gauntlett και Horsley, 2004· Bimber et al., 2005). Κάτι αντίστοιχο γίνεται και με τη μειονότητα των Κούρδων (Gauntlett και Horsley, 2004).

Ομάδες ομοφυλόφιλων ατόμων έχουν επίσης δημιουργήσει δυνητικές κοινότητες και έχουν αναπτύξει συλλογική δράση με τη βοήθεια του διαδικτύου, οργανώνοντας διαμαρτυρίες τόσο στο διαδίκτυο όσο και στον πραγματικό κόσμο (McCaughey και Ayers, 2003).

Ένα ακόμα παράδειγμα είναι οι λίστες υπογραφών που δημιουργήθηκαν στο διαδίκτυο και το δίκτυο των διαδηλωτών που συγκεντρώθηκαν στο Seattle το 1999 κατά τη διάρκεια της συνάντησης του World Trade Organization (Οργανισμός Παγκόσμιου Εμπορίου) (Flanagin et al., 2006).

Επιπλέον, η περίπτωση της Santa Monica όπου δίκτυα δυνητικών κοινοτήτων ήταν πίσω από την πετυχημένη κινητοποίηση για την παροχή στοιχειωδών εγκαταστάσεων σε άστεγους και ανθρώπους σε δυσμενή κατάσταση επιβίωσης (Rheingold, 1993· Diani, 1999).

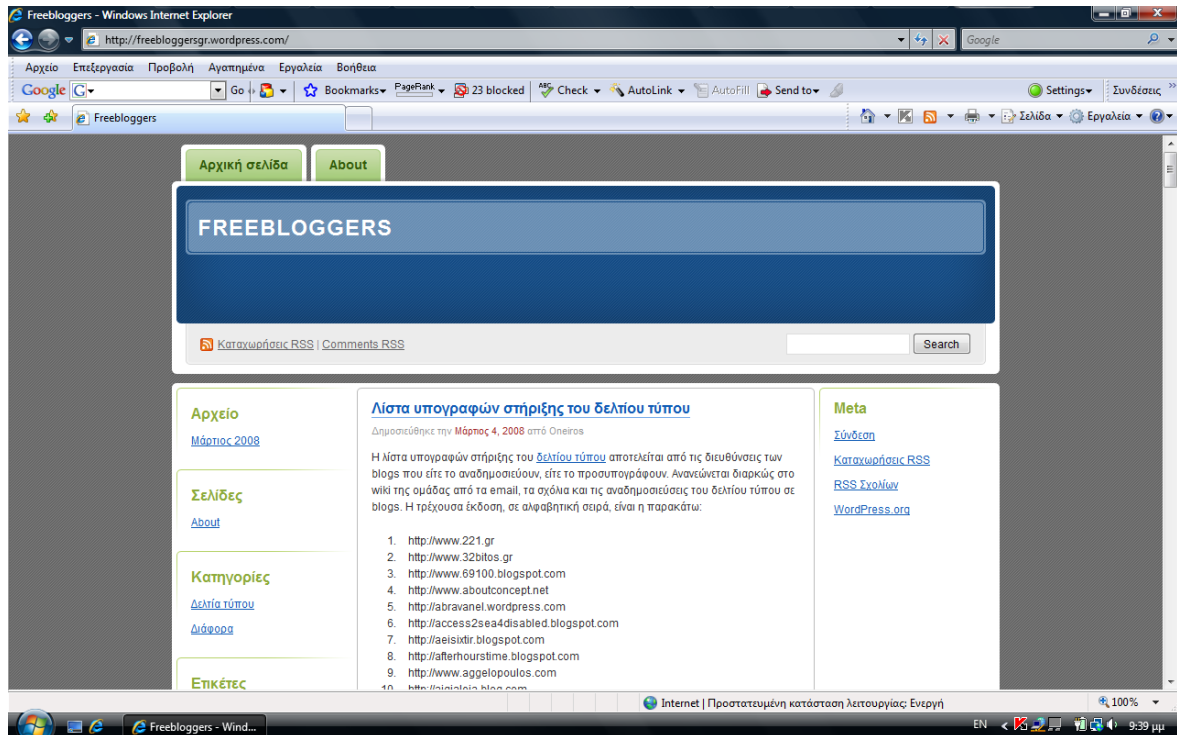
Οι περιπτώσεις του MarketPlace και του Clipper chip¹⁶ είναι επίσης δυο παραδείγματα ανάπτυξης συλλογικής δράσης που παρουσιάζουν παρόμοια στοιχεία με την περίπτωση ανάπτυξης της διαμαρτυρίας που εντοπίστηκε στην Ελλάδα το Μάρτιο του 2008 (εικ. 2.3) η οποία έθιξε ζητήματα λογοκρισίας και μη απόκρυψης των προσωπικών δεδομένων των χρηστών στο διαδίκτυο.

---

¹⁶ Λεπτομέρειες για τα συγκεκριμένα παραδείγματα υπάρχουν στις εξής πηγές : Gurak, 1999· McCaughey και Ayers, 2003· http://en.wikipedia.org/wiki/Clipper_chip.

Εικόνα 2.3. Παράδειγμα λίστα υπογραφών σε ιστολόγιο (blog)

Ένα τελευταίο παράδειγμα που θα αναφέρουμε είναι αυτό της συγκέντρωσης χιλιάδων ατόμων στο κέντρο της Αθήνας στις 9 Ιουλίου 2007, υπέρ του περιβάλλοντος, αλλά και για να διαμαρτυρηθούν για τη στάση του κρατικού οργανισμού απέναντι στην καταστροφή των δασών στην Πάρνηθα. Ήταν μια διαδήλωση οργανωμένη από το διαδίκτυο, μέσω δυναμικών κοινοτήτων που υποστηρίζουν την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και κοινοτήτων με διαφορετική θεματολογία που αναπαρήγαγαν το μήνυμα, μέσα από δίκτυα ιστολογίων και μέσα από μέλη κοινοτήτων που ένιωσαν την ανάγκη να διαδώσουν αυτή την πληροφορία, με αποτέλεσμα αυτή την πραγματικά πολυάριθμη συγκέντρωση, όπως μπορούμε να δούμε και στην φωτογραφία που ακολουθεί (εικ. 2.4).

Εικόνα 2.4. Φωτογραφία από τη συγκέντρωση της 9/7/07 υπέρ του περιβάλλοντος στο Σύνταγμα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός της μελέτης μας είναι να δημιουργήσουμε μια δυνητική κοινότητα η οποία θα έχει όλα τα στοιχεία, συστατικά, υπηρεσίες, μεθόδους επικοινωνίας και τη δομή που θα μπορούν να διαμορφώσουν τη συλλογική δράση μιας κοινότητας ναυαγοσωστών.

Σε συνδυασμό με αυτό το σκοπό, στόχος της παρούσας εργασίας είναι αναδειξουμε τη δυνατότητα των δυνητικών κοινοτήτων να διαμορφώσουν συλλογικότητες και συλλογική δράση με τη συμβολή της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, την ύπαρξη ήδη υπάρχοντων περιστάσεων προς αυτή την κατεύθυνση και με τη βοήθεια των αποτελεσμάτων της ερευνητικής μελέτης. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση που χρησιμοποιήσαμε αποσκοπεί στο να αναδείξει εκείνα τα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τις δυνητικές κοινότητες ως παράγοντας δημιουργίας συλλογικών δράσεων.

Η ανάλυση των κοινοτήτων που φιλοξενούνται στο διαδίκτυο και τον κυβερνοχώρο είναι ένα σύγχρονο και καινούριο πεδίο έρευνας και έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα σύνθετο και πολύπλοκο. Αυτό μας οδηγεί στο να κατευθύνουμε την προσέγγιση μας προς εκείνα τα στοιχεία που αναδεικνύουν το φαινόμενο της συλλογικής δράσης στο διαδίκτυο και όχι μια λεπτομερή ανάλυση του φαινομένου των δυνητικών κοινοτήτων γενικά.

Σκοπός μας είναι να ασχοληθούμε και να περιγράψουμε τις παραμέτρους που παίζουν κάποιο ρόλο ως προς τη διαμόρφωση κοινών συνειδήσεων και συλλογικής ταυτότητας σε περιβάλλοντα όπως το διαδίκτυο, για αυτό το λόγο και δεν υπεισερχόμαστε σε λεπτομέρειες όσον αφορά στις δυνατότητες του κυβερνοχώρου ή των δυνητικών κοινοτήτων ως προς άλλα αποτελέσματα και επιδιώξεις πέραν της ανάπτυξης συλλογικοτήτων.

Παράλληλα, σκοπός μας είναι να παραθέσουμε εκείνα τα συστατικά που θα μας βοηθήσουν στο σχεδιασμό της δυνητικής μας κοινότητας που ασχολείται με την ομάδα των ναυαγοσωστών. Δε θα μπορούσαμε να αναλύσουμε όλες τις πτυχές και διαστάσεις μιας δυνητικής κοινότητας, καθώς κάτι τέτοιο θα ήταν απομακρυσμένο από τους σκοπούς μας και από την υπόθεση της εργασίας πως οι δυνητικές κοινότητες μπορούν να ωθήσουν

τα μέλη τους να αναπτύξουν κοινές δράσεις οι οποίες μπορούν να επιφέρουν και κοινωνική αλλαγή στην κοινωνία.

Ταυτόχρονα σκοπεύουμε στο να συλλέξουμε όλα εκείνα τα στοιχεία από ήδη υπάρχουσες δυνητικές κοινότητες και τα εργαλεία που έχουν χρησιμοποιήσει τα οποία μπορούν να μας φανούν χρήσιμα για να πετύχουμε τους στόχους μας. Δε θα αρκεστούμε σε έναν απλό σχεδιασμό, αλλά θα επιλέξουμε όλα τα εργαλεία, υπηρεσίες και δυνατότητες που μπορεί να μας προσφέρει μια ιστοσελίδα. Σε συνδυασμό με αυτό θα ερευνήσουμε τις ανάγκες και τις απαιτήσεις που έχει η κοινότητα των ναυαγοσωστών, με την ανάλυση των δεδομένων που θα προκύψουν από την ερευνητική προσέγγιση.

Ως προς τον παράγοντα της κοινωνικής αλλαγής δεν εστιάζουμε βέβαια σε αλλαγή θεσμών ή ανακατατάξεις στη δομή της κοινωνίας, αλλά εστιάζουμε στις αλλαγές οργάνωσης και κινητοποίησης των πολιτών μέσω ενός άλλου παράλληλου κόσμου και μιας άλλης πραγματικότητας. Η αλλαγή εντοπίζεται στη νοοτροπία και στα μέσα που χρησιμοποιεί πλέον ο άνθρωπος για να πληροφορηθεί, να αναπτύξει κοινούς δεσμούς, να ανταλλάξει γνώση και πληροφορίες, έχοντας εμπιστοσύνη στις νέες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας και στις δραστηριότητες που αναπτύσσονται μέσα σε αυτές και με τη συμβολή αυτών.

Τέλος σκοπός μας είναι να βασιστούμε στο βασικό στοιχείο τη συμμετοχής και της κινητοποίησης τα οποία πιστεύουμε θα μας οδηγήσουν στην ανάπτυξη της συλλογικής δράσης στην κοινότητα των ναυαγοσωστών που θέλουμε να δημιουργήσουμε. Γι αυτό και στοχεύουμε στο να χρησιμοποιήσουμε τα στοιχεία που μπορούν να αυξήσουν τη συμμετοχή των μελών της κοινότητας.

Κεφάλαιο 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

4.1. Τρόπος επιλογή βιβλιογραφικής ανασκόπησης

Κατ' αρχήν η βιβλιογραφική ανασκόπηση έγινε με βάση την παραγωγική ανάλυση του φαινομένου που εξετάζουμε, δηλαδή από το γενικό πλαίσιο καταλήγουμε στο ειδικό. Περιγράφοντας αρχικά τις κοινότητες στην παραδοσιακή τους μορφή οδηγούμαστε στην ανάλυση των κοινοτήτων στη νέα τους μορφή, στην περιγραφή δηλαδή των δυνητικών κοινοτήτων.

Επικεντρώσαμε την έρευνά μας προς τη βιβλιογραφική ανασκόπηση των πηγών που σχετίζονται με τη φυσική κοινότητα και τον τρόπο οργάνωσής τους, συνεχίσαμε εντοπίζοντας υλικό για τις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφόρησης και επιπλέον για τις δυνητικές κοινότητες και τον τρόπο που δομούνται. Στη συγκέντρωση αυτού του υλικού εστίασαμε σε θεωρίες που αναγνωρίζουν τις δυνητικές κοινότητες ως συλλογικότητες. Ως προς αυτή την οπτική του θέματος αναζητήσαμε επιπλέον πηγές εστιάζοντας σε υλικό για τη συλλογική δράση που έχει παρατηρηθεί στο διαδίκτυο, αλλά και στη συλλογική δράση με την παραδοσιακή έννοια του όρου, ώστε να αντιληφθούμε πρώτα για το τι ακριβώς κάνουμε λόγο, ώστε να μπορούμε να το εντοπίσουμε στα περιβάλλοντα των δυνητικών κοινοτήτων.

4.2. Περιγραφή της ερευνητικής μεθόδου

Οι λόγοι της αδυναμίας ανάπτυξης της έρευνας σε μεγάλες στοχευόμενες ομάδες πληθυσμών, ήταν οι χρονικοί περιορισμοί και η φύση του αντικειμένου της έρευνας, καθώς είναι ένα σύγχρονο θέμα που πιθανώς η ορολογία που χρησιμοποιεί να ήταν άγνωστη στην πλειοψηφία των ερωτηθέντων και να ήταν συνεπώς απαραίτητη η αποσαφήνισή τους, κάτι που με τις κλασικές μεθόδους συλλογής δεδομένων είναι αδύνατο. Για αυτό το λόγο, ως προς το σχεδιασμό της δυνητικής κοινότητας των ναυαγοσωστών χρησιμοποιήσαμε σε συνδυασμό με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, τη μέθοδο των focus group (ομάδες εστίασης) θεωρώντας πως είναι ο πιο ενδεδειγμένος τρόπος εφόσον έχουμε μια συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού στην οποία επικεντρωνόμαστε και ταυτόχρονα αυτή η μέθοδος θα μας δώσει γρήγορα αποτελέσματα.

Οι ομάδες εστίασης αποτελούνται από συγκεκριμένο αριθμό ατόμων, τα οποία μελετούν ένα συγκεκριμένο θέμα και εκφράζουν τις απόψεις τους σχετικά με αυτό. Είναι μια ερευνητική τεχνική που συλλέγει δεδομένα μέσα από την αλληλεπίδραση της ομάδας σε ένα θέμα προσδιοριζόμενο από τον ερευνητή (Morgan, 1997). Δεν χρησιμοποιήσαμε αυτή τη μέθοδο απλά ως μια πρακτική τεχνική ή διαδικασία απόκτησης δεδομένων, αλλά και σαν μια διαδικασίας παραγωγής δεδομένων η οποία περιλαμβάνει δραστηριότητες διανοητικού, αναλυτικού και ερμηνευτικού χαρακτήρα (Mason, 2003).

Η μέθοδος των focus group παράγει αξιόπιστα συμπεράσματα αρκεί να χρησιμοποιηθούν σωστά, να σχεδιαστούν προσεκτικά και να χρησιμοποιηθούν σε ένα θέμα το οποίο ταιριάζει σε μια τέτοια ανάλυση (Kueger, 1994). Κατά τη γνώμη μας, το θέμα που προσπαθούμε να αναλύσουμε χρήζει ακριβώς αυτής της μεθόδου διότι πρόκειται για ένα περίπλοκο θέμα που δεν είναι σχηματισμένο με σαφήνεια και οι κλασικές μέθοδοι δε δίνουν τη δυνατότητα να διατυπώσουν τα άτομα με απλό τρόπο την απάντηση σε μια τυποποιημένη ερώτηση. Επίσης, θα μας δοθεί η ευκαιρία να συγκεκριμενοποιήσουμε το ζήτημα που μελετάμε, να δώσουμε κάποιες βασικές εξηγήσεις αλλά και να κεντρίσουμε το ενδιαφέρον των ατόμων σχετικά με αυτές τις νέες δυνατότητες των κοινοτήτων του διαδικτύου, δημιουργώντας έτσι πιθανώς τα μελλοντικά μέλη της κοινότητας που θα σχεδιάσουμε.

Βασικό στοιχείο αυτής της ερευνητικής μεθόδου είναι ο προσεκτικός και πολύ καλός σχεδιασμός των ομάδων. Για αυτό το λόγο χρησιμοποιούμε ενδελεχώς και τα τέσσερα βήματα που απαιτεί αυτή η μέθοδος, δηλαδή τον σχεδιασμό (planning), την παρατήρηση (observation), την ανάλυση (analysis) και την αναφορά (report) (Kirk και Miller, 1986).

Η ομοιογένεια ως προς το υπόβαθρο του κάθε ατόμου και όχι ως προς τη συμπεριφορά είναι ένα ζητούμενο χαρακτηριστικό, γιατί όχι μόνο επιτρέπει μεγαλύτερη ελεύθερη ροή συζήτησης μεταξύ των συμμετεχόντων, αλλά επίσης διευκολύνει αναλύσεις που μελετούν διαφορές στην αντίληψη μεταξύ των ομάδων (Morgan, 1997). Αντίθετα η ομοιογένεια ως προς τη συμπεριφορά και την αντίδραση θα οδηγούσε σε μια επίπεδη, μη παραγωγική συζήτηση.

4.3. Τρόπος διεξαγωγής της μελέτης

Προσπαθήσαμε να κάνουμε όσο το δυνατόν πιο αποδοτική τη σύνθεση των ομάδων αναμειγνύοντας άτομα με το κοινό στοιχείο το επάγγελμα του ναυαγοσώστη, αλλά αποφεύγοντας αυτά τα άτομα να έχουν αναπτύξει δεσμούς φιλίας, γιατί είναι μια παράμετρος που εμποδίζει την έκφραση απόψεων λόγω της μη ανωνυμίας. Ωστόσο το να μη γνωρίζονται καθόλου ήταν πρακτικώς αδύνατο, γιατί η επιλογή των ατόμων έγινε από το κολυμβητήριο του Δήμου Μελισσίων και από τη σχολή ναυαγοσωστικής ΑΘ.Ι.ΝΑ (Αθηναϊκό Ινστιτούτο Ναυαγοσωστικής). Για αυτό το λόγο κύριο μέλημά μας ήταν οι ομάδες να αποτελούνται από άτομα που δε δουλεύουν την ίδια βάρδια και δεν ήταν την ίδια περίοδο μαθητές στη σχολή ναυαγοσωστικής, αλλά να παρουσιάζουν κάποια ομοιότητα στο κοινωνικό τους υπόβαθρο.

Έτσι οι ομάδες που διαμορφώθηκαν ήταν οι εξής :

3 ομάδες από 7 άτομα η κάθε μία

Συγκεκριμένα τα 3 άτομα από κάθε ομάδα ήταν από τις τρεις διαφορετικές βάρδιες που έχει το κολυμβητήριο του Δήμου και τα υπόλοιπα 4 ήταν από τη σχολή.

Ότι τα άτομα από τη σχολή ήταν περισσότερα από αυτά του Δήμου προέκυψε γιατί στις συναντήσεις είχαμε συμπεριλάβει πάντα ένα διαφορετικό άτομο επιπλέον σε περίπτωση κάποιας ακύρωσης, αλλά αφού δεν έγινε κάτι τέτοιο και τα συγκεκριμένα άτομα είχαν δείξει διάθεση να συμμετάσχουν, δε θέλαμε να τα αποκλείσουμε, δεδομένου ότι η διαφορά στον αριθμό των μελών δεν επηρεάζει σε καμιά περίπτωση τα δεδομένα της έρευνας.

Η συγκέντρωση πραγματοποιήθηκε στο σπίτι ενός ατόμου που δε συμμετείχε σε κάποια ομάδα, αν και ανήκε στην ομάδα επαγγέλματος που εστιάζουμε, αλλά λόγω φιλικών δεσμών και προσωπικών σχέσεων με τα περισσότερα άτομα προτιμήθηκε να μην είναι παρούσα. Παράλληλα, το άτομο αυτό αποτελούσε και το σύνδεσμό μας με τα άτομα αυτού του περιβάλλοντος, καθώς ήταν γνωστό σε μας άτομο και βοήθησε στην πραγματοποίηση της έρευνας, όχι μόνο φέρνοντας μας σε επαφή, αλλά ενημερώνοντάς μας και για τα άτομα, ώστε να χαρακτηρίζεται η σύνθεση της ομάδας από το κατά δυνατόν περισσότερη ομοιογένεια.

Χρησιμοποιήσαμε ανεπίσημο ύφος και βασιστήκαμε σε μη δομημένη συνέντευξη. Είχαμε σημειωμένα βέβαια, κάποια κύρια σημεία και εναρκτήρια ερωτήματα, ωστόσο μετά την

εισαγωγή του γενικού θέματος και την περίληψη της μελέτης μας, δώσαμε κάποιες οδηγίες για την καλύτερη διεξαγωγή της συζήτησης και αφήσαμε τους συμμετέχοντες να εκφράσουν τη γνώμη τους. Λόγω της αμήχανης θέσης ορισμένων χρειάστηκε και στις τρεις ομάδες να κάνουμε κάποιες ερωτήσεις για να διευκολύνουμε την έναρξη του διαλόγου, ο οποίος μετά από κάποιο διάστημα απέκτησε ροή και παραμείναμε απλά ως παρατηρητές σημειώνοντας τα βασικά σημεία που μας ενδιέφεραν.

Κύριος στόχος μας ήταν η καταγραφή όλων των αντιδράσεων μέσα στη συζήτηση που κατά τη γνώμη μας παρουσίαζαν κάποιο ενδιαφέρον ως προς την ερευνητική μας υπόθεση. Η συχνότητα αυτών που ειπώθηκαν, ο αριθμός των ατόμων που τα είπε και η ένταση της γνώμης και άποψης ήταν παράγοντες που εστίασαμε. Παράλληλα, ακόμα και αυτά που δεν ειπώθηκαν ήταν για μας ακόμα ένα στοιχείο παρατήρησης. Η γλώσσα του σώματος διευκόλυναν αρκετές φορές να βγάλουμε συμπεράσματα, ωστόσο λόγω του ότι δεν είμαστε ειδικοί πάνω σε αυτό το θέμα αποφύγαμε να είμαστε απόλυτοι σε κάποιο συμπέρασμα μόνο εξαιτίας αυτού του παράγοντα, αλλά προτιμήσαμε εφόσον το παρατηρήσαμε να το συνδυάσουμε με επιπλέον στοιχείο που το επιβεβαίωνε μέσα από τη συζήτηση. Παράδειγμα, όταν αναφέρθηκε κάτι και ένα άτομο έκανε μορφασμούς συμφωνίας ή το αντίθετο προσπαθήσαμε στο τέλος της συζήτησης να εξετάσουμε αυτή την πληροφορία με τη βοήθεια ερωτήσεων όπως:

«εξηγείται παραπάνω...;»

«μου δίνετε ένα παράδειγμα...»

«θα μπορούσατε να λέγατε περισσότερα...» κτλ.

Κλείνοντας τη συζήτηση κάναμε κάποιες τελευταίες ερωτήσεις (ending questions) και ευχαριστήσαμε τους συμμετέχοντες, ενημερώνοντάς τους ότι σαν αποτέλεσμα αυτής της συζήτησης θα σχεδιαστεί μια ιστοσελίδα η οποία θα προσπαθήσουμε να περιέχει όσα αναδείχθηκαν απαραίτητα από την μελέτη μας και ότι ελπίζουμε να αναδείξει τις αναμενόμενες αντιδράσεις συλλογικότητας .

Το κύριο πλεονέκτημα συνεπώς που μας δίνει η μέθοδος του focus group είναι η ευκαιρία να παρατηρήσουμε ένα μεγάλο άθροισμα αλληλεπιδράσεων για ένα θέμα σε μια περιορισμένη περίοδο χρόνου. Επίσης οι ανοιχτές απαντήσεις δίνουν τη δυνατότητα να αποκτήσουμε ένα μεγάλο και πλούσιο ποσοστό δεδομένων από τα ίδια λόγια του συμμετέχοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση και η επεξεργασία των δεδομένων από τις ομάδες εστίασης μας βοήθησαν να σχεδιάσουμε την ιστοσελίδα που θα αντιπροσωπεύει την κοινότητα των ναυαγοσωστών, βασισμένη στις προτιμήσεις και επιθυμίες που αναδείχθηκαν μέσα από τη συζήτηση των συμμετεχόντων στις ομάδες.

Αρχικά να σημειώσουμε ότι οι συμμετέχοντες αναφέρονται με τον όρο πισίνα/ες στις κολυμβητικές δεξαμενές, συνήθως δημοτικές, και με τον όρο παραλίες, στην επίβλεψη των παράκτιων περιοχών και του θαλάσσιου χώρου.

Τα κύρια σημεία που εστίασαμε από την μελέτη των ομάδων εστίασης είναι αν απασχολούνται ως ναυαγοσώστες μόνιμα, περιστασιακά ή κάθε σαιζόν, δηλαδή το καλοκαίρι. Τα περισσότερα άτομα απασχολούνται περιστασιακά, με μικρή διαφορά από αυτούς που απασχολούνται μόνιμα. Ένα ακόμα θέμα που προέκυψε είναι κατά πόσο ήταν τυχαίο να πάρουν το δίπλωμα ή το επεδίωξαν, με τους περισσότερους να το έχουν επιδιώξει, σπουδάζοντάς το ωστόσο παράλληλα με κάποια άλλη δουλειά που δεν ήξεραν αν θα αφήσουν στη συνέχεια. Να σημειώσουμε ότι πολλά από τα άτομα που την επεδίωξαν είναι και αυτά που την έχουν ως κύρια εργασία.

Σημαντική έλλειψη γνώσης εντοπίστηκε σχετικά με το αν το δίπλωμά τους αναγνωρίζεται σε χώρες του εξωτερικού ή αν επαρκούν οι γνώσεις που απέκτησαν, ώστε να δουλέψουν ως ναυαγοσώστες σε άλλη χώρα. Η έλλειψη συνεχής ενημέρωσης και πληροφόρησης αναδείχθηκε και από άλλα σημεία στη συζήτηση, παράδειγμα στο κατά πόσο η χώρα μας υστερεί σε επίπεδο γνώσεων ή σε εξοπλισμό, αφού είναι δυο στοιχεία που συνεχώς εξελίσσονται και δεν έρχονται σε επαφή αφότου αποφοιτήσουν από τις σχολές ναυαγοσωστικής. Τους έχει τύχει δυστυχώς κάποιες φορές να έρθουν αντιμέτωποι με καταστάσεις που δεν μπόρεσαν να αντιμετωπίσουν ή με κάποιο σύγχρονο εξοπλισμό που δεν κατάφεραν να χρησιμοποιήσουν.

Από τις συζητήσεις που αναπτύχθηκαν, προκύπτει με σαφήνεια η ανάγκη για ενημέρωση ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας, καθώς υφίσταται έλλειψη πληροφόρησης ακόμα και για θέματα συλλογικής εκπροσώπησης. Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από άτομο που συμμετείχε στην έρευνα ότι «είχα ακούσει για σύλλογο στη Θεσσαλονίκη, αλλά δεν ξέρω

τι έγινε». Ενημερώσαμε βέβαια, καθώς είχαμε υπόψη μας το συγκεκριμένο σύλλογο (“Ένωση Ελλήνων Ναυαγοσωστών”), ότι αφορά αφενός μια προσπάθεια μιας ομάδας ναυαγοσωστών που αναπτύχθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1996, αφετέρου η ιστοσελίδα βρίσκεται σε μη λειτουργία πάρα πολύ καιρό, και το σημαντικότερο δεν παρουσίαζε και δεν παρουσιάζει καμιά συμμετοχή και δράση μέσα από το διαδίκτυο, συνεπώς δε λειτουργεί σαν δυνητική κοινότητα.

Σε αυτό το πλαίσιο εντοπίζεται και έλλειψη πληροφόρησης αρκετών ατόμων ως προς τη νομοθεσία που ισχύει, καθώς πολλοί δε γνώριζαν ότι υπάρχει δυνατότητα να προμηθευτούν το ΦΕΚ που καλύπτει νομοθετικά τις λειτουργίες της ακτής και της πισίνας (ανοιχτής ή κλειστής), ώστε να γνωρίζουν κατά πόσο νόμιμες είναι οι συνθήκες στις οποίες δουλεύουν. Η παρέμβαση μας με την ενημέρωση ότι υπάρχει δυνατότητα άμεσα να βρουν το συγκεκριμένο Προεδρικό Διάταγμα από το διαδίκτυο δημιούργησε πολύ άριστες εντυπώσεις και τη διάθεση να κοιτάξουν οι περισσότεροι να το αναζητήσουν ρωτώντας για το αν γνωρίζουμε τον αριθμό του ΦΕΚ και αν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη ιστοσελίδα μας βοηθήσουμε να τους παραπέμψαμε στη δική τους κοινότητα στην οποία θα υπάρχει αναρτημένη η νομοθεσία στην αντίστοιχη σελίδα, δημιουργώντας έτσι ήδη ένα κλίμα θετικής κριτικής για τον σχεδιασμό αυτής της ιστοσελίδας.

Επιπλέον, αυτό οδήγησε στην έκφραση της άποψης ότι το διαδίκτυο είναι πολύ χρήσιμο και εξυπηρετικό, αλλά θέλει χρόνο και κάποιες γνώσεις, κάτι που μας ώθησε στο να βασιστεί όλος ο σχεδιασμός της κοινότητας σε απλές εφαρμογές και υπηρεσίες και εύκολη περιήγηση, ώστε να μην αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα συμμετοχής μια πολύπλοκη ιστοσελίδα.

Σε αυτό το θέμα συζήτησης προέκυψε η επιφυλακτικότητα για μια εξολοκλήρου δραστηριοποίηση μέσω διαδικτύου, κάτι που ενίσχυσε την επιλογή μας να υπάρχουν και offline συναντήσεις μεταξύ των μελών. Η επιφυλακτικότητα αυτή εντοπίστηκε επίσης και στην ανησυχία ότι δεν υπάρχει ουσιαστική ανωνυμία στο διαδίκτυο και για αυτό θα ήταν απαραίτητο να μην υπάρχουν ακραίες κινητοποιήσεις και συμπεριφορές στα πλαίσια της κοινότητας και να μην αντιπροσωπεύουν τις λειτουργίες της. Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε «όλους τους βρίσκουν στο τέλος αν θέλουν». Η άποψη αυτή υπογραμμίζει την ανάγκη ύπαρξης κανόνων και κυρώσεων για κάποιες περιπτώσεις που δεν πρεσβεύουν τους στόχους, το ήθος και το σκοπό της κοινότητας.

Πολύ σημαντικό στοιχείο επίσης που αναδείχθηκε, είναι η έλλειψη πληροφόρησης των γονέων για κάποιους βασικούς κανόνες ασφαλείας που πρέπει να τηρούνται, αλλά και όλων όσοι κάνουν χρήση των παράκτιων περιοχών και των πισινών, ανεξαρτήτου ηλικίας. Αυτή την έλλειψη ενίσχυσε η εξιστόρηση μιας ναυαγοσώστριας ενός συμβάντος για ένα παιδί το οποίο έπασχε από επιληψία και οι γονείς δεν είχαν ενημερώσει ούτε τους προπονητές, ούτε τους ναυαγοσώστες, με αποτέλεσμα όταν παρουσίασε το παιδί επιληπτική κρίση μέσα στην πισίνα να δυσκολέσει την κατάλληλη αντιμετώπιση από τους ναυαγοσώστες που ήταν εκείνη τη στιγμή παρόντες.

Ένα ακόμη στοιχείο που προέκυψε είναι πως αυτή η δράση πρέπει να γνωστοποιηθεί σε όλες τις Σχολές και Ακαδημίες ναυαγοσωστικής, γιατί πολλές φορές οι ιδιοκτήτες αυτών πραγματοποιούν κάποιες χρήσιμες εκδηλώσεις ή ενημερώνονται για θέσεις εργασίας, αλλά προωθούν δικά τους άτομα. Αναφέρθηκε συγκεκριμένα «ότι αυτοί που έχουν τις σχολές σαμποτάρουνται μεταξύ τους».

Για αυτή την κατάσταση που επικρατεί τόσο στις πισίνες, όσο και στην παραλία εστιάστηκαν στην έλλειψη κονδυλίων, στη μη διάθεση χρημάτων από τον κρατικό μηχανισμό, στην ανοργάνωτη κατάσταση. Επίσης αναφέρθηκαν στη μη επιβολή κυρώσεων και στο ελλιπές νομικό πλαίσιο σε περίπτωση ατυχήματος με αποτέλεσμα να μην προσλαμβάνουν όσους ναυαγοσώστες πραγματικά χρειάζονται. Η άγνοια κινδύνου επίσης αναφέρθηκε από πολλά άτομα, αλλά και οι κακές συνθήκες εργασίες βρήκαν σύμφωνους πολλούς συμμετέχοντες ως προς το λόγο που δεν επιτηρούνται επαρκώς πολλές παραλίες και πισίνες.

Η άρνηση οικονομικής επιβάρυνσης ήταν ένα σημείο στο οποίο παρουσιάστηκε ομοφωνία, καθώς όλοι θεωρούν ότι η ανοχή αυτής της άθλιας κατάστασης από το κράτος αφήνει τα περιθώρια στους εργοδότες να πληρώνουν αφενός με το ελάχιστο τους ναυαγοσώστες (πληρώνονται με την Εθνική Συλλογική Σύμβαση), αφετέρου να μην προσλαμβάνουν το απαιτούμενο αριθμό προσωπικού για την ασφάλεια των ατόμων που κάνουν χρήση της πισίνας ή της ακτής.

Η έλλειψη κρατικών κονδυλίων εντοπίστηκε επίσης από το γεγονός ότι κάποιες υποχρεώσεις των ναυαγοσωστών τις εκτελούν άτομα άσχετα με το επάγγελμα (π.χ καθαρίστριες, άτομα της γραμματείας) προς αποφυγή αμοιβής παραπάνω ωρών κάποιου

ναυαγοσώστη για την προετοιμασία παράδειγμα της πισίνας, της θερμοκρασίας του νερού κτλ. Ένα περιστατικό που διηγήθηκε ένας ναυαγοσώστης υπογραμμίζει και την επικινδυνότητα αυτής της αμέλειας και της μη καταλληλότητας των ατόμων που ασχολούνται με αυτές τις υποχρεώσεις, καθώς από λάθος χειρισμό (ξέχασε η καθαρίστρια να κλείσει εγκαίρως τη θέρμανση του νερού) υπερθερμάνθηκε το νερό, με αποτέλεσμα να μπουν τα παιδιά στην πισίνα στους 40 βαθμούς και να παρουσιάσουν δυσκολία στην αναπνοή και στην κίνηση. Από ότι σχολίασαν οι ναυαγοσώστες η παραπάνω παραμονή τους στο νερό μπορεί να οδηγούσε ακόμα και σε εγκαύματα στα σώματα των παιδιών.

Επιπρόσθετα, στη μη διάθεση επαρκών χρημάτων περιγράφηκε το πρόβλημα της μη αγοράς καλυμμάτων για τις ανοιχτές πισίνες, κάτι που ήταν απαραίτητο τον τελευταίο καιρό με τα χιόνια που έπεσαν ακόμα και στην Αττική. Άτομα που δούλευαν σε πισίνες δήμων ειδικά σε βορειότερα προάστια σχολίασαν ότι το νερό χρειάστηκε και 2 μέρες να επανέλθει στη σωστή θερμοκρασία, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να τη χρησιμοποιήσουν.

Επίσης ένα ακόμα στοιχείο που εντοπίστηκε μέσα από τη συζήτηση των ομάδων εστίασης, είναι πως κάποιοι δήμοι όταν ένας προπονητής κολύμβησης διαθέτει παράλληλα και δίπλωμα ναυαγοσωστικής δε τοποθετούν κάποιον ναυαγοσώστη για την επιτήρηση των ατόμων που βρίσκονται στην πισίνα, αποφεύγοντας έτσι να πληρώνουν εκείνες τις ώρες ακόμα ένα άτομο. Όλοι κατανοούμε ωστόσο ότι είναι αδύνατο να προπονείς και να γυμνάζεις κάποια άτομα και συγχρόνως να παρακολουθείς για την ασφάλεια όλων των ατόμων που κάνουν χρήση της πισίνας εκείνη την ώρα. Ευτυχώς αυτό δεν εντοπίστηκε στην πλειοψηφία των δήμων που είχαν δουλέψει οι ναυαγοσώστες, αλλά αναφέρθηκε από ορισμένα άτομα. Ένα άτομο πρόσθεσε επίσης ότι σε δήμο που δούλευε μετά από ατύχημα αναγκάστηκαν οι υπεύθυνοι να προσλάβουν ναυαγοσώστη τις ώρες που βρισκόταν προπονητής τον οποίο είχαν μόνο του στην επίβλεψη λόγω κατοχής και διπλώματος ναυαγοσώστη.

Ένα ακόμη θέμα και θα μπορούσαμε να το χαρακτηρίσουμε και ως κοινωνικό ζήτημα είναι η παιδεία που έχει ένα άτομο και ειδικά τα παιδιά, καθώς πολλές φορές οι ναυαγοσώστες το εντοπίζουν ως βασικό στοιχείο μη υπακοής των παιδιών, αλλά και μεγαλύτερων ατόμων στους κανόνες ασφαλείας, στις συμβουλές και υποδείξεις των ναυαγοσωστών και στην τήρηση των κανόνων λειτουργίας ενός χώρου. Χαρακτηριστικά

αναφέρθηκε: «αφού έρχονται οι γονείς των παιδιών και δεν έχουν πάρει μαζί τους τα απαραίτητα που τους έχουν ζητηθεί (πχ. σκουφάκι, παντόφλες κ.α) και όταν πάμε να τους δώσουμε αυτά που διαθέτει το κολυμβητήριο δε θέλουν να τα βάλουν στα παιδιά και λένε ας κάνει έτσι τώρα δεν πειράζει, δημιουργούν έτσι ένα κλίμα χαλαρότητας με αποτέλεσμα το παιδί μετά να μην ακολουθεί τις οδηγίες ούτε του κολυμβητηρίου, ούτε των προπονητών, ούτε και των ναυαγοσωστών». Επίσης ειπώθηκε: «όταν ενημερώνεις κάποιον ότι η πισίνα κλείνει σε 15 λεπτά και όταν του το ξαναλές (γιατί πρέπει να βγάλεις τις διαδρομές για να είναι έτοιμη όταν ανοίξει το πρωί που θα καθαριστεί) και παίρνεις την απάντηση βάλε τις υπόλοιπες και όταν φτάσεις εδώ βγαίνω, καταλαβαίνεις ότι είναι και θέμα παιδείας να υπακούσει κάποιος σε μια υπόδειξη ενός υπεύθυνου και στους κανόνες λειτουργίας ενός χώρου».

Ως προς τη χρήση και την επαφή τους με ηλεκτρονικούς υπολογιστές αναδείχθηκε ότι διέθεταν σε ικανοποιητικό βαθμό οι περισσότεροι, ειδικά στο πλαίσιο της ενημέρωσης, της πληροφόρησης και της ανταλλαγής πληροφοριών. Σχετικά με το αν ανήκουν σε κάποια μορφή κοινότητας στα πλαίσια του διαδικτύου τα περισσότερα άτομα δεν ανέφεραν τη συμμετοχή τους σε κάποια δυνητική κοινότητα, αν και η πλειοψηφία είχε υπόψη της κάποιες ορολογίες του διαδικτύου (π.χ. blog, forum κτλ).

Όλα τα άτομα, με ελάχιστες εξαιρέσεις εξέφρασαν την επιθυμία για τη δημιουργία μιας ομάδας για την εκπροσώπηση και τη διεκδίκηση των επαγγελματικών τους δικαιωμάτων.

Οι ανάγκες και οι απαιτήσεις που προκύπτουν εστιάζονται ιδιαίτερα στο ρόλο της δυνητικής κοινότητας ως τρόπος επικοινωνίας και ενημέρωσης, καθώς αναδείχθηκε εξαιρετικά χρήσιμη η συνεχής ενημέρωση και εκπαίδευση. Ταυτόχρονα η σαφής διάθεση να δημιουργηθεί μια ομάδα υπεράσπισης των δικαιωμάτων τους αφήνει ελπιδοφόρα μηνύματα για την επίτευξη του σκοπού μας.

Μέσα από τη συζήτηση αυτών των ομάδων συνεπώς καταλαβαίνουμε ότι αναδεικνύονται πολύ χρήσιμα πράγματα με τα οποία πρέπει να ασχοληθεί και να περιλαμβάνει η δυνητική κοινότητα των ναυαγοσωστών, ώστε να βοηθήσει στο σύνολό τους και κάτω από ένα ενιαίο πλαίσιο τον ναυαγοσώστη στο πώς να λειτουργήσει στη δουλειά του σε πραγματικό επίπεδο και καταστάσεις και όχι μόνο στο θεωρητικό που έχει εκπαιδευτεί από τις εκάστοτε σχολές.

Αυτό μας κατευθύνει στο να έχει η κοινότητα-ιστοσελίδα ένα ενημερωτικό και πληροφοριακό χαρακτήρα με τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης και ανάπτυξης στενών δεσμών που μπορεί να οδηγήσουν σε ανάπτυξη συλλογικής δράσης, κρίνοντας από την τάση των συμμετεχόντων στις ομάδες εστίασης σε συνδυασμό πάντα με τις προϋποθέσεις που έχουμε αναδείξει στο σύνολο της εργασίας. Παράλληλα, η κατεύθυνση του περιεχομένου πρέπει να αναδεικνύει, να αντιδρά, ακόμα και να κατονομάζει τους υπεύθυνους για αυτή την κατάσταση, κάτι που θα βοηθήσει σημαντικά στην γνωστοποίηση των προβλημάτων, με αποτέλεσμα να μπορέσουν σύντομα να λάβουν μέτρα αντιμετώπισής τους με σκοπό τη βελτίωσή των συνθηκών του επαγγελματικού τους κλάδου.

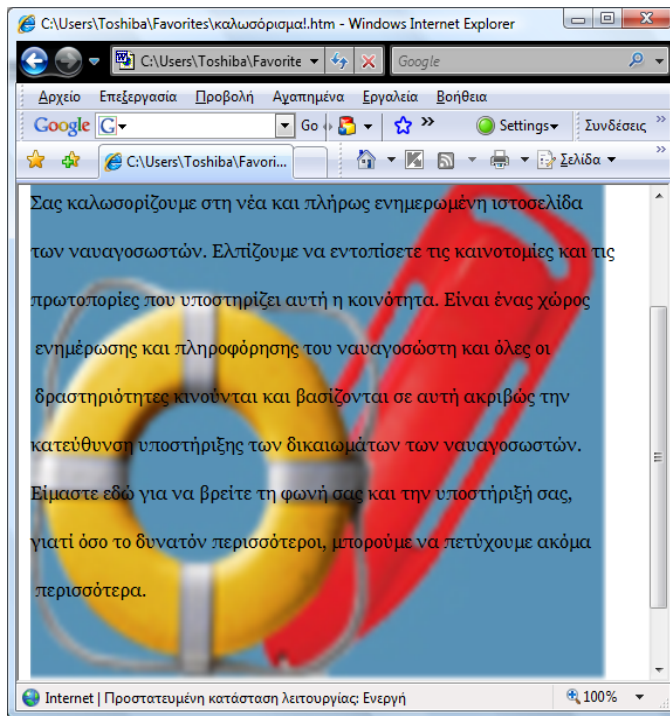
Η κοινότητα μας προδιαγράφεται προς το παρόν σύμφωνα με το τεχνολογικά δεδομένα της εποχής και τις προτάσεις, γνώμες των ανθρώπων που μας τις παρείχαν καθ' όλα τα στάδια της μελέτης μας. Το αρχικό πλαίσιο που προτείνουμε είναι αυτό που θα περιγράψουμε στη συνέχεια, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι η κοινότητα εφόσον αναπτυχθεί δε θα δημιουργήσει τις δικές της προτιμήσεις και απαιτήσεις. Για αυτό η εξέλιξη της επαφίεται στα μέλη της και πρέπει να είναι ανοιχτή σε αυτή και τις αλλαγές που πιθανώς θα απαιτηθούν και θα προκύψουν.

5.1 Ο σχεδιασμός της ιστοσελίδας της δυνητικής κοινότητας των ναυαγοσωστών

Όπως έχουμε προαναφέρει οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφόρησης προσφέρουν πολλά εναλλακτικά εργαλεία για να λειτουργήσει μια δυνητική κοινότητα στο περιβάλλον του διαδικτύου και του κυβερνοχώρου. Η παρούσα εργασία θα χρησιμοποιήσει ως εργαλείο τη δημιουργία μιας ιστοσελίδας (εικ. 5.1), την οποία θα διαμορφώσουμε με βάση τις απόψεις και τις ανάγκες των ατόμων που προέκυψαν από την έρευνα, σε συνδυασμό με τον ερευνητική μας υπόθεση να αντιμετωπίσουμε την ανάπτυξη της συλλογικής δράσης μέσα από τη λειτουργία μιας δυνητικής κοινότητας. Η αρχική σελίδα είναι ένα μικρό καλωσόρισμα τόσο στα μέλη, όσο και στους απλούς επισκέπτες. Το περιεχόμενο των εικόνων που ακολουθούν είναι ενδεικτικό, καθώς ανανεώνεται συνεχώς και στην πορεία ελπίζουμε να γίνει όλο και πιο πλούσιο.

Η διεύθυνση της ιστοσελίδας είναι η εξής : <http://www.medialab.edu.gr/dk/lifeguards/>

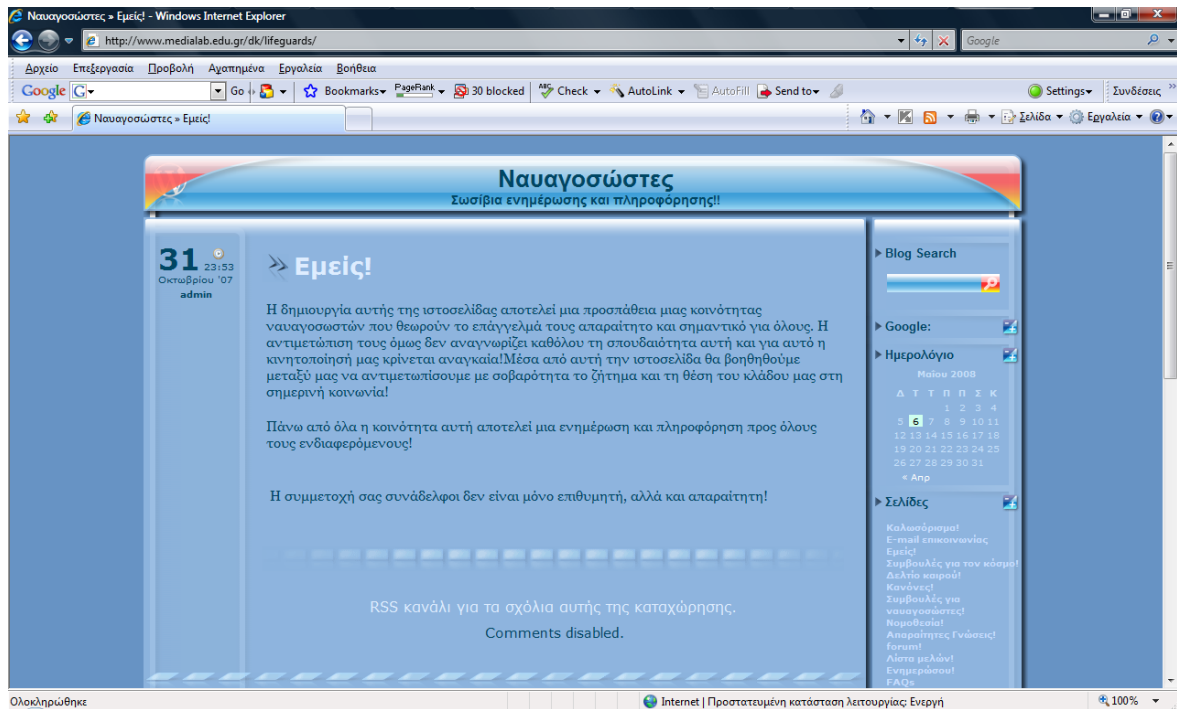
Εικόνα 5.1 Αρχική σελίδα-καλωσόρισμα της δυνητικής κοινότητας των ναυαγοσωστών

5.1.1. Ο σκοπός της κοινότητας

Ο καθορισμός του σκοπού της κοινότητας είναι πολύ βασικό βήμα και καθορίζει τη διάρθρωση και τη λειτουργία της. Για αυτό το λόγο θεωρούμε απαραίτητο να προσδιορίσουμε και να γνωστοποιήσουμε τον πολύπλευρο σκοπό της κοινότητάς μας και να είναι διαθέσιμος στη σελίδα “Εμείς!” (εικ. 5.2). Άλλωστε, ένα από τα σημαντικότερα συστατικά που εντοπίσαμε και στους ορισμούς των δυνητικών κοινοτήτων είναι ο κοινός σκοπός που περιέχει κάθε κοινότητα, και λειτουργεί παράλληλα ως τρόπος προσδιορισμού της.

Εικόνα 5.2. Γνωστοποίηση γενικού σκοπού της κοινότητας

Συγκεκριμένα σκοπός της είναι η **συχνή, έγκυρη και έγκαιρη ενημέρωση** του ναυαγοσώστη πάνω σε θέματα που αφορούν στο επάγγελμά τους, στα δικαιώματά τους, στις δυνατότητές τους και στις απαιτήσεις του επαγγέλματός τους (συχνή ενημέρωση, παρακολούθηση αλλαγών νομοθεσίας, συνεχής ενημέρωση του καιρού κ.α.), καθώς και η **ανταλλαγή απόψεων** πάνω στα προβλήματα και στις καταστάσεις που οι ίδιοι αντιμετωπίζουν, με στόχο την **εύρεση λύσεων**, την **καλύτερη διαχείριση περιστατικών**, την όσο το δυνατό **καλύτερη προετοιμασία** τους και την **εξάσκηση των γνώσεων** τους.

Επιπλέον σκοπός είναι η **δυνατότητα συνεργασίας** με άτομα που δε βρίσκονται στον ίδιο εργασιακό χώρο, αλλά τους συνδέει το κοινό επάγγελμα και θα μπορούσαν να αλληλοβοηθηθούν πιθανώς γιατί έρχονται αντιμέτωποι με διαφορετικές συνθήκες εργασίας ή πιθανώς έχουν αναπτύξει διαφορετικούς τρόπους να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητά τους κατά τη διάρκεια εκτέλεσης της εργασίας τους, γιατί είναι σημαντικό να μη ξεχνάμε ότι η δουλειά του ναυαγοσώστη είναι δύσκολή και απαιτεί συνεχή ετοιμότητα, άψογα αντανακλαστικά και φυσική κατάσταση. Αυτό αναδείχθηκε και μέσα από τη συζήτηση που η εξιστόρηση περιστατικών βοήθησε στην αντιμετώπιση ανάλογου συμβάντος που μπορεί να τύχει σε κάποιο ναυαγοσώστη.

Η θεμελίωση αυτών των σκοπών στηρίζεται στους επιμέρους στόχους και τους τρόπους με τους οποίους θα επιτευχθούν, βασισμένη στο συνδυασμό των τριών αξόνων και παραγόντων (καθορισμός υλικού, καθορισμός υπηρεσιών, βαθμός συμμετοχής) που αποτελούν σημαντικά στοιχεία στην υλοποίηση τους και στην αποτελεσματικότητά τους, ώστε να είναι η κοινότητα **συνεχώς λειτουργική**, κάτι που επίσης αποτελεί ένα σημαντικό σκοπό της συγκεκριμένης κοινότητας.

Δεδομένου ότι η κοινότητά μας χρησιμοποιεί το διαδίκτυο, ένα μέσο πλούσιο με όρους ικανότητας διάδοσης πληροφοριών, πηγών, γλώσσας, επικοινωνίας και ανάδρασης, σκοπεύουμε επίσης στην ανάπτυξη αυτών των στοιχείων και ιδιαίτερα στην **ενίσχυση της διαδραστικότητας** μέσω της αυξημένης συμμετοχής των μελών, στοχεύοντας παράλληλα στη **δημιουργία κοινωνικών σχέσεων** μεταξύ τους, οι οποίες μπορούν να αυξήσουν επίσης και το βαθμό εμπιστοσύνης στην κοινότητα, συνδυάζοντας παράλληλα και τη δυνατότητα των μελών να συναντιούνται και offline. Αυτό θα είχε ως σκοπό την εδραίωση της **εμπιστοσύνης** η οποία είναι άκρως απαραίτητη για μια κοινότητα και πόσο μάλλον δυναμική. Η εμπιστοσύνη επικεντρώνεται όχι μόνο ανάμεσα στα μέλη, αλλά ταυτόχρονα στο περιεχόμενο και στις πληροφορίες που ανταλλάσσονται στο πλαίσιο της κοινότητας.

Οδηγούμαστε συνεπώς στον να κάνουμε την **επικοινωνία** και την **ανταλλαγή πληροφοριών** σκοπό της κοινότητας η οποία θα χαρακτηρίζεται όχι μόνο από ατομική αλλά και από συλλογική προσπάθεια, χρησιμοποιώντας πολλαπλές πηγές και υπηρεσίες.

Αυτό κατ' επέκταση βοηθάει και στο σκοπό της **εσωτερικής ανάδρασης**, ο οποίος στηρίζεται στην επικοινωνία και το διάλογο μεταξύ των μελών και θεωρείται απαραίτητο να υπάρχει και στα πλαίσια της δική μας κοινότητας. Η εσωτερική ανάδραση προκύπτει από τη συνεργασία των μελών και τη χρήση της κοινότητας στην οποία τα μέλη της μπορούν να διακρίνουν τις ελλείψεις, τις αδυναμίες και τις ανάγκες της και να τις αναφέρουν στους διαχειριστές, με στόχο τη **συνεγή βελτίωσή** της και τη **συνεγή ανανέωσή** της.

Όλοι αυτοί οι επιμέρους στόχοι θα μας βοηθήσουν στην εκπλήρωση του **απώτερου σκοπού** μας να δημιουργήσουμε μια κοινότητα με κατεύθυνση προς την **ανάπτυξη συλλογικής δράσης, υπεράσπιση επαγγελματικών δικαιωμάτων** και την καθιέρωση της

κοινότητας των ναυαγοσωστών ως συλλογικότητα που μπορεί να διεκδικήσει και να κάνει αισθητή την παρουσία της και στον πραγματικό κόσμο.

5.1.2. Τα μέλη της κοινότητας

Ο προσδιορισμός των μελών είναι επίσης ένα ακόμα βήμα σχεδιασμού. Πρέπει να υπάρχει σαφήνεια για το ποιος μπορεί να γίνει μέλος, υπό ποιες διαδικασίες, τι υποχρεώσεις έχει και παράλληλα τι δυνατότητες έχει. Για αυτό το λόγο η κοινότητα μας ενημερώνει ότι για να αποκτήσει κάποιος την ιδιότητα του μέλους θα πρέπει να στέλνει το δίπλωμα ναυαγοσωστικής που διαθέτει, ανεξάρτητα από τη σχολή που το έχει πάρει και το οποίο θα παραμείνει κλειδωμένο στο αρχείο της δυνητικής κοινότητας στο αντίστοιχο link των σελίδων, στην οποία έχει πρόσβαση μόνο το ιδρυτικό μέλος, ο administrator (εικ. 5.3)

Οι τρόποι που η κοινότητα διαθέτει για να παραλάβει τα διπλώματα είναι με φάξ, με σκανάρισμα και κατόπιν αποστολή στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο της κοινότητας. Στη συνέχεια ο administrator της κοινότητας θα δίνει έναν κωδικό με ηλεκτρονικό μήνυμα (email) στο ηλεκτρονικού ταχυδρομείο (mailbox) του ενδιαφερόμενου, με τον οποίο θα μπορεί το άτομο να κάνει την εγγραφή του και να θεωρείται από εκείνη τη στιγμή και έπειτα αναγνωρισμένο και επίσημο μέλος της κοινότητας των ναυαγοσωστών.

Τα μέλη έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν και σχέσεις εκτός δυνητικής κοινότητας, χωρίς αυτό να επηρεάζει την ιδιότητά τους στο πλαίσιο της δυνητικής κοινότητας. Αντιθέτως, η μεταφορά της δυνητικής κοινότητας και η επαφή των μελών offline είναι κάτι που επιδιώκει η κοινότητα και προσπαθεί να καθιερώσει, καθώς ενδυναμώνετε με αυτό τον τρόπο, όπως προαναφέραμε και σε παραπάνω κεφάλαιο, η εμπιστοσύνη τόσο στα μέλη της κοινότητας, όσο και στην ίδια την κοινότητα. Το είδος της συνεργασίας είναι ελεύθερο και δεν υπάρχει κανένα στοιχείο τυποποίησης και επισημότητας.

Το είδος της συμμετοχής είναι εθελοντικό και δεν είναι κανένα υποχρεωμένος να δίνει καθημερινά αναφορά. Η συμμετοχή είναι κάτι που καθαρά θα προκύψει από το ενδιαφέρον των μελών και την προσωπική τους επιθυμία να συνεισφέρουν και να συμμετέχουν ενεργά σε καθημερινή βάση. Αυτό άλλωστε έχει αναγνωριστεί και στους σκοπούς της κοινότητας.

Ένας μέλος δε χάνει ποτέ την ιδιότητά του, παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις μη υπακοής και συμμόρφωσης με τους κανόνες της κοινότητας για τους οποίους θα αναφερθούμε στη συνέχεια. Οι πιθανές περιπτώσεις να χάσει κάποιος την ιδιότητα του μέλους γνωστοποιούνται και αυτοί με τη μορφή netiquette στην ιστοσελίδα της κοινότητας. Ακόμα και όταν κάποιος είναι παθητικό μέλος, δηλαδή παρακολουθεί απλά τι γίνεται και δε συμμετέχει ενεργά, δεν του αφαιρείται το δικαίωμα της πληροφόρησης και της περιήγησης στην ιστοσελίδα με σκοπό την ενημέρωση, αρκεί να μην παρατηρείται αυτή η συμπεριφορά από την πλειοψηφία των μελών, κάτι που θα οδηγήσει στο μαρasmus της κοινότητας.

Η ιδιότητα του μέλους στη κοινότητα των ναυαγοσωστών είναι απεριόριστης διάρκειας και όταν κάποιος είναι εγγεγραμμένο μέλος μπορεί να έχει πρόσβαση σε όλες τις υπηρεσίες της κοινότητας.

Εικόνα 5.3 Μέλη κοινότητας από τη σελίδα του διαχειριστή

The screenshot shows the WordPress user management interface. It is divided into two sections: 'Διαχειριστής' (Administrators) and 'Συνδρομητής' (Contributors). Each section contains a table with columns for ID, Username, Name, Email, Website, and Actions. Below the contributors table, there are options for 'Ενημέρωση επιλεγμένων' (Update selected), including checkboxes for 'Διαγραφή σημειωμένων χρηστών' and 'Καθορίστε το ρόλο των επιλεγμένων χρηστών ως: Διαχειριστής'.

Διαχειριστής					
ID	Όνομα χρήστη	Όνομα	Ηλ. διεύθυνση	Ιστοσελίδα	Ενέργειες
☐	1	admin		soc00098@soc.aegean.gr	Προβολή 5 άρθρων Επεξεργασία
☐	2	andreas		andreas@utopia.gr	Επεξεργασία
Συνδρομητής					
ID	Όνομα χρήστη	Όνομα	Ηλ. διεύθυνση	Ιστοσελίδα	Ενέργειες
☐	3	kalodio	Σπύρος Καλοδικής	kalodio@hotmail.com	Επεξεργασία
☐	4	macchina	alex georgiou	georgiou@yahoo.gr	Επεξεργασία
☐	5	giorgos	giorgos menegas	gm@yahoo.gr	Επεξεργασία
☐	6	vassilis	vassilis massos	massos@yahoo.gr	Επεξεργασία
☐	7	alex	alexakis alixiou	alal@gmail.com	Επεξεργασία
☐	8	alexakis	alexakis alexiou	alex@hotmail.com	Επεξεργασία

Ενημέρωση επιλεγμένων

Διαγραφή σημειωμένων χρηστών.

Καθορίστε το ρόλο των επιλεγμένων χρηστών ως: Διαχειριστής

5.1.3. Όρια- Περιθώρια της κοινότητας

Σύμφωνα με τις βασικές αρχές του σχεδιασμού των φυσικών κοινοτήτων τα όρια πρέπει να είναι προσδιορισμένα με ακρίβεια, να υπάρχουν εξειδικευμένοι κανόνες λειτουργίας στα πλαίσια της κοινότητας, δυνατότητα μετασχηματισμού των κανόνων, δυνατότητα των

μελών να προτείνουν κανόνες, να υπάρχει έλεγχος εντός της κοινότητας, να υπάρχει επίσης σύστημα κυρώσεων σε περίπτωση μη υπακοής και τέλος να υπάρχουν μηχανισμοί επίλυσης κρίσεων. Αυτό σημαίνει ότι η κοινότητα είναι απαραίτητο να καθοριστεί σαφώς εσωτερικά και εξωτερικά.

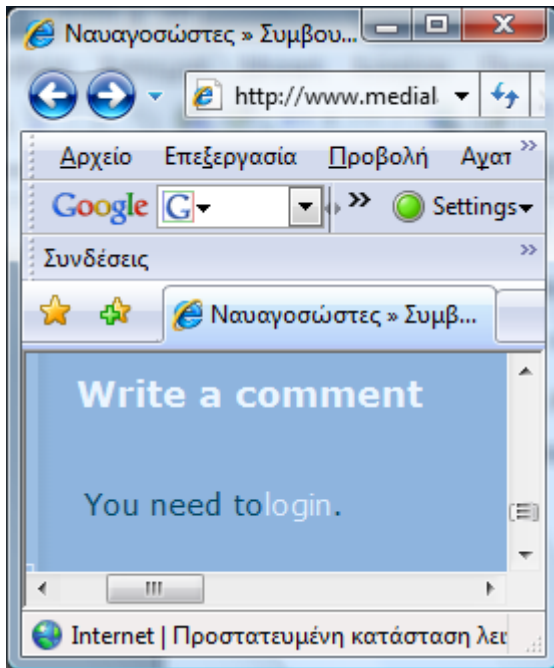
Είναι απαραίτητο λοιπόν να υπάρχουν κάποια όρια ως προς το ποιος θα μπορεί να διαχειρίζεται την κοινότητα και να συμμετέχει σε αυτήν, ώστε να εξυπηρετείται η λειτουργικότητά της και να υλοποιούνται οι σκοποί που έχουμε θέσει. Συνεπώς, θεωρούμε απαραίτητο και αναγκαίο να υπάρχει κάποιος διαχειριστής ο οποίος θα μπορεί να ελέγχει και να διαχειρίζεται το υλικό, και όχι μόνο, που θα δημοσιεύεται στα πλαίσια και με τη στήριξη της κοινότητας.

Επίσης, θα μπορούν να υπάρχουν κάποια μέλη, τα οποία όπως προαναφέραμε θα πρέπει να είναι εγγεγραμμένα για να μπορούν να συμμετέχουν ελεύθερα με σχόλια, παρατηρήσεις, παρεμβάσεις και να μπορούν χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες που προσφέρει η κοινότητα.

Τέλος, θα υπάρχει η δυνατότητα σε ένα τμήμα του πληθυσμού να επισκεφθεί αυτήν την κοινότητα και να περιηγηθεί μέσα σε συγκεκριμένο περιεχόμενο αυτής, χωρίς τη δυνατότητα να μπορεί να παρέμβει με οποιοδήποτε τρόπο, εφόσον δεν έχει αναγνωριστεί επίσημα ως μέλος διαθέτοντας κωδικό πρόσβασης. Οι συγκεκριμένες σελίδες που μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα μη μέλος είναι να πληροφορηθεί για το τι αφορά η κοινότητα (Καλωσόρισμα, Εμείς), να δει κάποιες συμβουλές για ασφαλή κολύμβηση που τον ενδιαφέρουν. Επίσης, έχει τη δυνατότητα να διαβάσει απλά τα άρθρα, χωρίς να μπορεί να τα σχολιάσει, να δει το δελτίο καιρού και να επικοινωνήσει μέσω mail με τους διαχειριστές,

Κάνουμε λόγο συνεπώς για μια κλειστή κοινότητα η οποία δεν είναι ανοιχτή σε εξωτερικά μέλη και είναι απαραίτητα η προέγκριση για άδεια εισόδου ή οποία δίνει τη δυνατότητα συμμετοχής στις συζητήσεις, δυνατότητα παρατηρήσεων, σχολίων κτλ (εικ. 5.4).

Εικόνα 5.4 Ανάγκη εισαγωγής κωδικού για δυνατότητα σχολιασμού

Όσον αφορά στον τρόπο που τα μέλη κατανέμονται γεωγραφικά και χρονικά κατανοούμε ότι δεν υπάρχει κάποιο όριο, καθώς τα μέλη μπορούν να βρίσκονται διασπαρμένα σε διάφορες τοποθεσίες, ακόμα και σε διαφορετικές χώρες.

Η διάρκεια της κοινότητας δεν είναι καθορισμένη, ωστόσο η επιτυχία και η εκπλήρωση των στόχων της κοινότητας είναι οι παράγοντες που θα καθορίσουν ουσιαστικά τη διάρκειά της και θα οδηγήσουν στη διατήρηση της κοινότητας και στη συνεχή ύπαρξή της.

Τα όρια της διαχείρισης των μελών ξεκινούν από την στιγμή που θα τους δοθεί από το διαχειριστή ο κωδικός πρόσβασης και καθ' όλη τη διάρκεια συμμετοχής τους στην κοινότητα, όχι υπό μορφή παρακολούθησης και ελέγχου, αλλά υπό μορφή διαχείρισης της σωστής συμπεριφοράς τους, με σκοπό την ομαλή λειτουργία της κοινότητας.

5.1.4. Ρόλοι των μελών της κοινότητας

Οι ρόλοι ομαδοποιούν τους χρήστες και συμβάλλουν στην καλύτερη οργάνωση και διαχείριση της κοινότητας. Επίσης, συνοδεύονται από διαφορετικά δικαιώματα πρόσβασης στις υπηρεσίες και τις πληροφορίες της κοινότητας. Ο προσδιορισμός των ρόλων βοηθάει τα μέλη να διαμορφώσουν την ταυτότητα τους μέσα στην κοινότητα.

Είναι απαραίτητο να γνωρίζουν τα μέλη τους ρόλους και τις ευθύνες, τη στάση και το ήθος της κοινότητας για ένα θέμα και τις διαδικασίες που ακολουθούνται. Υπάρχει ισονομία στα πλαίσια της κοινότητας και όλα τα μέλη, εκτός των διαχειριστών, έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις και μπορούν να αναλάβουν τις ίδιες αρμοδιότητες. Οι ρόλοι και τα όρια επεκτείνουν τους σκοπούς αυτής της κοινότητας εστιάζοντας στην καλύτερη λειτουργία της κοινότητας.

Όταν τα μέλη είναι προκαθορισμένα (σε περιπτώσεις που υπάρχει μεταφορά της πραγματικής κοινότητας σε δυνητική) τότε μπορούν εύκολα να καθοριστούν και οι ρόλοι. Στη δική μας κοινότητα όμως εφόσον τα μέλη δεν είναι προκαθορισμένα θα καθορίσουμε τους ρόλους εκ των υστέρων. Συγκεκριμένα στην κοινότητα των ναυαγοσωστών διακρίνουμε τους παρακάτω ρόλους:

Διαχειριστής/guru/administrator: ο ιδρυτής της κοινότητας, ο οποίος καθορίζει τα μέλη, τους ρόλους και είναι υπεύθυνος για να επιβάλλει τις κυρώσεις που προβλέπονται.

Moderator: ένας είδος διαχειριστή ο οποίος είναι υπεύθυνος για το υλικό και το περιεχόμενο της κοινότητας (φωτογραφίες, βίντεο, ενημερώσεις, ανακοινώσεις κ.α.) και τη συνεργασία με υπευθύνους σε οποιοδήποτε τομέα που μπορούν να προσφέρουν δουλειά στα μέλη.

Facilitator: ένα είδος διαχειριστή ο οποίος είναι υπεύθυνος για την τήρηση των κανόνων και ενημερώνει για παρατυπίες τον administrator, ώστε να κρίνει αν θα επιβάλει κυρώσεις.

Μέλη (με δυνατότητα συμμετοχής-εγγεγραμμένοι):

- Όλοι όσοι έχουν αναγνωριστεί επίσημα εφόσον έχουν στείλει το δίπλωμα ναυαγοσωστικής τους και διαθέτουν κωδικό πρόσβασης.
- Έχουν τη δυνατότητα να σχολιάζουν, να παρεμβαίνουν, να συμμετέχουν στο forum συζήτησης, να ανακοινώνουν πράγματα σχετικά με την κοινότητα.
- Η ενεργητική συμμετοχή τους είναι απαραίτητη, όπως απαραίτητο είναι να γνωστοποιούν τα παράπονα, τυχόν δυσαρεστήσεις ή αντιμετώπιση προβλημάτων στην εργασία τους, ώστε να συμβάλλουν όλοι μαζί στην προσπάθεια επίλυσής τους.
- Δε χρειάζονται έγκριση για αυτή τη δυνατότητα, ωστόσο ο moderator έχει τη δυνατότητα να επέμβει εκ των υστέρων στο υλικό

που αναρτήθηκε ενημερώνοντας όμως για τους λόγους που θεώρησε μια ανάρτηση ακατάλληλη για δημοσίευση.

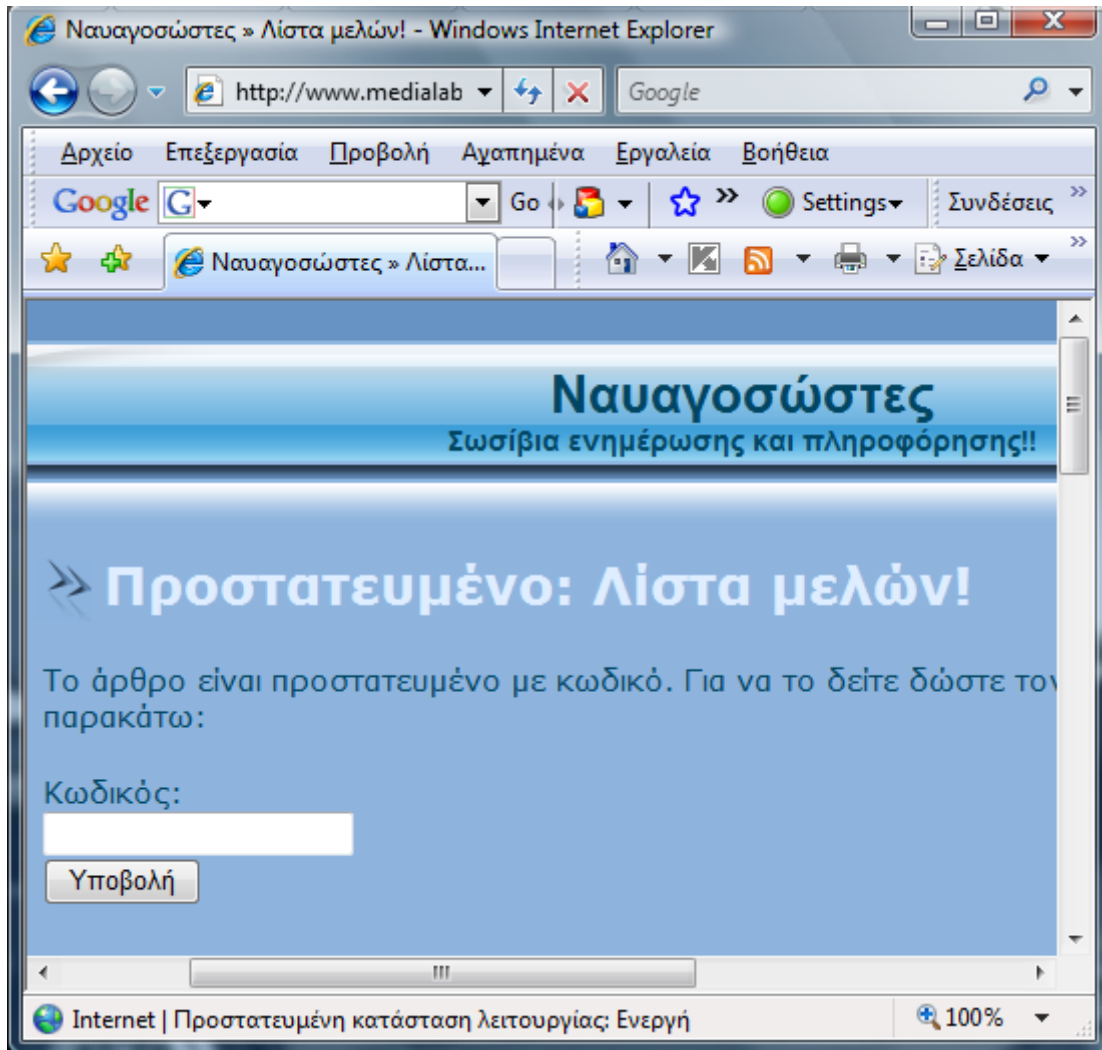
Επισκέπτες: Λοιποί χρήστες του διαδικτύου (που η δυνατότητά τους περιορίζεται σε περιήγηση και ενημέρωση από συγκεκριμένες σελίδες, χωρίς όμως να μπορούν να σχολιάσουν).

Η επιλογή των μελών που θα αναλάβουν αυτούς τους ρόλους θα γίνει με κριτήρια εμπειρίας, τεχνολογικής γνώσης και διαθεσιμότητας. Η προσέγγιση θα γίνει από τον administrator, ο οποίος από τον κύκλο του έχει υπόψη του άτομα που πληρούν τις προϋποθέσεις και διαθέτει τα στοιχεία τους. Ακολούθως θα τους γνωστοποιήσει με email την ίδρυση της κοινότητας και τους σκοπούς, παραπέμποντάς τους παράλληλα και στην ιστοσελίδα της κοινότητας και συνεχίζοντας τις επαφές τον πρώτο καιρό θα καταλήξει στα άτομα εδραιώνοντας τη δομή της κοινότητας.

5.1.5. Ταυτότητα μελών

Κάθε μέλος έχει τη δυνατότητα να διαθέτει ένα ψευδώνυμο (nickname) που επιλέγεται από τον ίδιο και να εμφανίζεται με αυτό στις δραστηριότητες της κοινότητας. Το ψευδώνυμο αυτό λειτουργεί σαν υπογραφή και συνοδεύει όλα του τα σχόλια και τις ανακοινώσεις. Η κατοχή ενός χαρακτηριστικού ονόματος, με το οποίο αναγνωρίζεται ένα μέλος από τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας και μπορεί να το διαθέτει μόνο αυτό, βοηθάει στο να έχουν τα άτομα μια ταυτότητα και να αποκτούν την αίσθηση του “ανήκειν” σε μια ομάδα-κοινότητα. Παράλληλα η ανωνυμία βοηθάει στο να εκφράζει πιο ελεύθερα τη γνώμη του ένα άτομο χωρίς ενδοιασμούς και αναστολές. Ωστόσο, στο link που θα υπάρχει με τον τίτλο “*Λίστα Μελών*” θα υπάρχουν τα πραγματικά ονόματα των ατόμων που συμμετέχουν σε αντιστοιχία με το ψευδώνυμο που χρησιμοποιούν και τη διεύθυνση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τους. Η λίστα αυτή είναι προστατευμένη με κωδικό (εικ. 5.5) που μπορούν να μάθουν τα μέλη κατόπιν αιτήματος στον administrator. Έτσι, κάθε μέλος έχει τη δυνατότητα να γνωρίζει το πραγματικό πρόσωπο που κρύβεται πίσω από κάθε ψευδώνυμο, ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο την εμπιστοσύνη και την offline επαφή.

Εικόνα 5.5 Προστατευμένη με κωδικό λίστα μελών

5.1.6. Ενημέρωση νέων μελών της κοινότητας

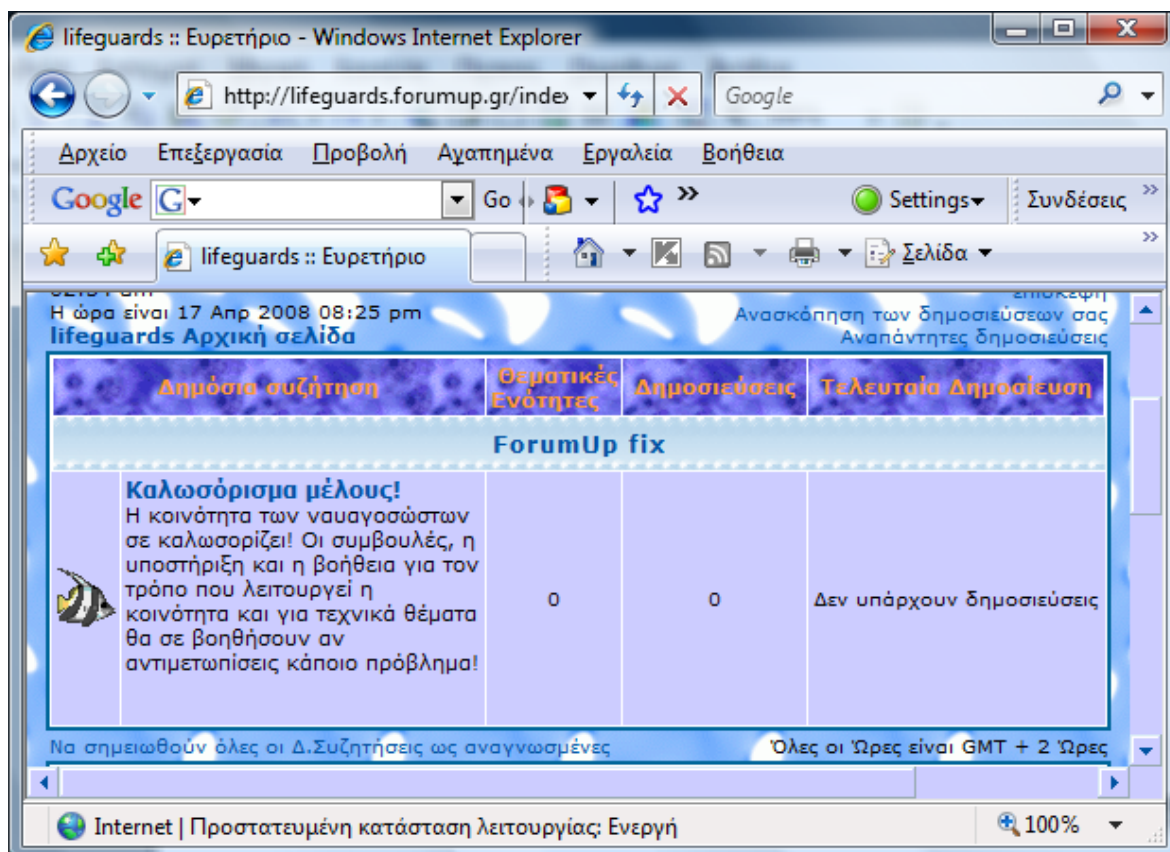
Μόλις ένα άτομο εκφράσει την επιθυμία να γίνει μέλος της κοινότητας και του αποσταλεί ο κωδικός πρόσβασης ο moderator είναι υπεύθυνος να καλέσει στο forum συζήτησης και να ενημερώσει το νέο μέλος για το πώς λειτουργεί η κοινότητα, τι δυνατότητες έχει και τι υποχρεώσεις, υποδεχόμενος έτσι και δημόσια το νέο μέλος (εικ. 5.6). Είναι σημαντικό στα πλαίσια αυτής της ενημέρωσης να γίνει σαφές ότι με την εγγραφή του το μέλος κάνει αποδεκτούς τους κανόνες που υποστηρίζει η κοινότητα.

Σε αυτό συμβάλλει και η σελίδα που προσφέρει βοήθεια η οποία παραπέμπει σε συμβουλές και υποστήριξη για να κατανοήσει το μέλος τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η κοινότητα και τον σωστό τρόπο χρήσης των υπηρεσιών που παρέχονται. Συγκεκριμένα, υπάρχει ένα έγγραφο που αναλύει τους σκοπούς της κοινότητας, ένα έγγραφο που

κοινοποιεί τους κανόνες λειτουργίας και ένα έγγραφο με τις συχνότερες ερωτήσεις και τις απαντήσεις του (Frequently Asked Questions,FAQ). Στο έγγραφο αυτό λύνονται πολλές απορίες που ένα νέο μέλος μπορεί να έχει πάνω στον τρόπο λειτουργίας της κοινότητας και είναι χρήσιμο και απαραίτητο να υπάρχει.

Εικόνα 5.6. Καλωσόρισμα νέου μέλους της κοινότητας από το forum

5.1.7. Καθορισμός υλικού και υπηρεσιών της κοινότητας

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται:

«μια κοινότητα χωρίς περιεχόμενο είναι κατά ένα μεγάλο μέρος περιττή»

(Waterson, 2006, σ.335)

Ο καθορισμός του υλικού ως ένας άξονας στήριξης της κοινότητας βασίζεται στο σύγχρονο, αξιόπιστο και σχετικό περιεχόμενο για το οποίο θα είναι υπεύθυνος ο moderator και προσπαθεί να ενημερώνει και να ανανεώνει συχνά, διατηρώντας το φρέσκο και ενδιαφέρον.

Αναγκαίο κρίνεται να γνωστοποιεί όλα τα απαραίτητα στοιχεία που αφορούν στο επάγγελμα του ναυαγοσώστη, θέσεις εργασίας που πέφτουν στην αντίληψη του έχοντας αποκτήσει μια συνεργασία με εργοδότες (δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου) που μπορούν να απασχολήσουν ναυαγοσώστες, σεμινάρια, συνέδρια, αγώνες που μπορεί να χρειάζονται άτομα του επαγγέλματος κ.α. Αυτό προέκυψε από τη συζήτηση των ατόμων τα οποία επεσήμαναν την έλλειψη πληροφόρησης σε πολλές τέτοιες περιπτώσεις.

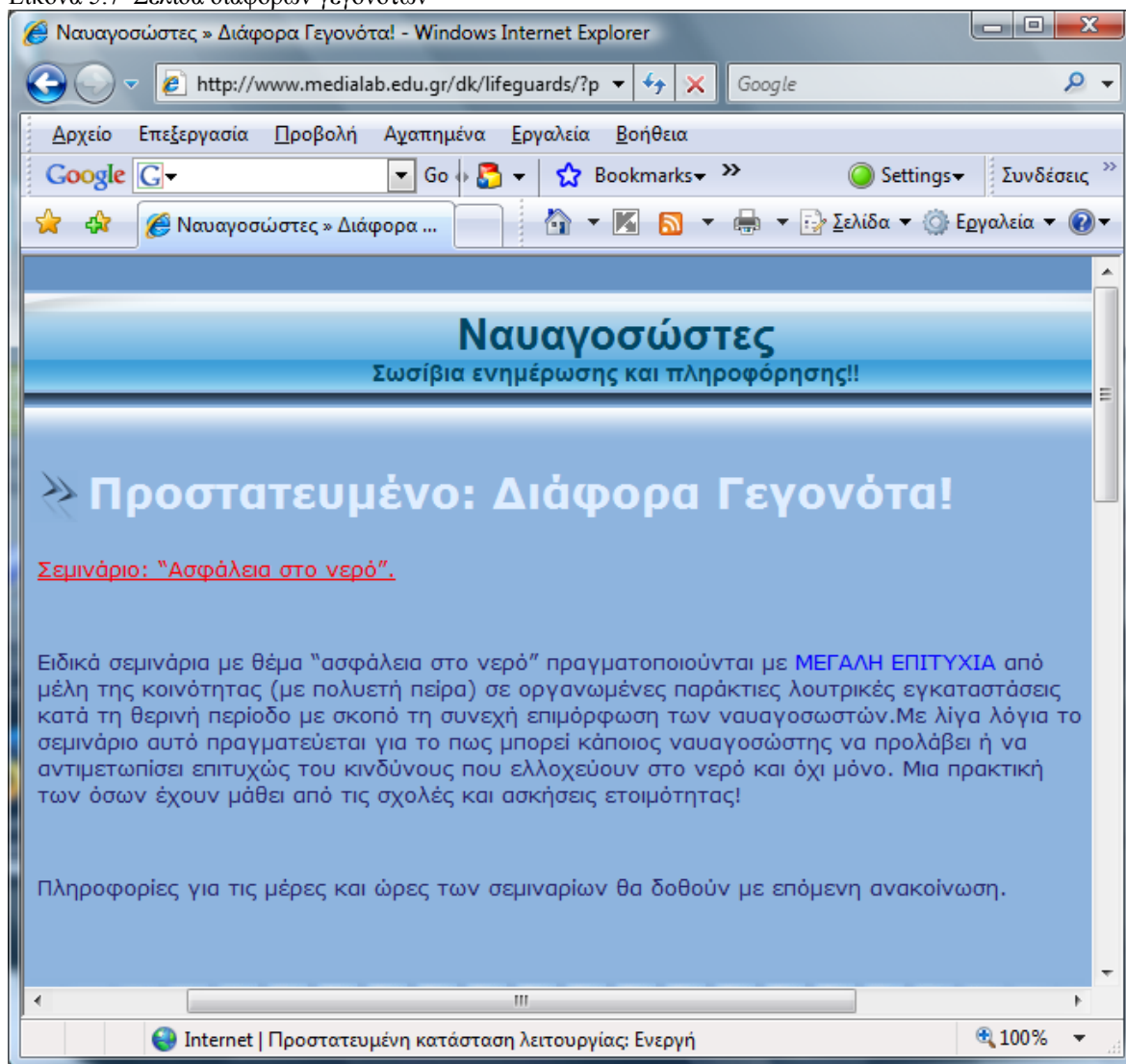
Θα πρέπει να υπάρχει συνεπώς συνεργασία, έρευνα και έλεγχος των όσων δημοσιεύονται κατά καιρούς, καθώς το υλικό αποτελεί περιεχόμενο διάδρασης και παράγοντας κινητοποίησης και ενεργής συμμετοχής των μελών. Εφόσον βλέπουν ότι γίνεται μια σοβαρή δουλειά από άποψη περιεχομένου θα αναπτύξουν όλο και περισσότερα μέλη την επιθυμία να συμβάλλουν ενεργά και ουσιαστικά στον εμπλουτισμό του περιεχομένου και παράλληλα θα εγγράφονται όλο και περισσότερα μέλη για να αποκτήσουν τις δυνατότητες που προσφέρονται στα πλαίσια της κοινότητας.

Θέλοντας να αυξήσουμε τη συμμετοχή, την κινητοποίηση και τη συλλογικότητα των μελών στο τμήμα του περιεχομένου εντοπίζουμε και κάποια γεγονότα, όπως συναντήσεις, κινητοποιήσεις, κλπ. που συνδέουν τη δυνητική με την πραγματική ζωή. Η διατήρηση αυτή της face-to-face επικοινωνίας μέσω αυτών των γεγονότων ενισχύουν την πραγματική αίσθηση της κοινότητας, την εμπιστοσύνη, αλλά δίνουν και ένα πνεύμα ανάπτυξης της συλλογικής δράσης, καθώς θα πρέπει να συνεργαστεί και να συμβάλει η πλειοψηφία των μελών για να πραγματοποιηθεί μια συνάντηση, μια γιορτή κτλ. Αυτά σκοπεύουμε σταδιακά να τα καθιερώσουμε με διάφορα γεγονότα (εικ. 5.7) τακτικά, όπως ένα μηνιαίο τεστ δεξιοτήτων, πρακτικό και θεωρητικό, για το οποίο θα υπάρχει υλικό στην ιστοσελίδα της κοινότητας, την καθιέρωση συνάντησης κάθε έξι μήνες όλων των μελών της κοινότητας με σκοπό τη διαμαρτυρία και την καθολική συγκέντρωση τους. Η συνεχής εκπαίδευση θεωρείται βασική όπως αντιληφθήκαμε από τις ομάδες εστίασης.

Το ίδιο ισχύει και για τα έκτακτα γεγονότα, όπως ένας διαγωνισμός σε μια πισίνα ή στη θάλασσα, η απονομή βραβείων διάφορων κατηγοριών (ετοιμότητας, αντοχής, ταχύτητας κτλ.) η διοργάνωση σεμιναρίων για επιμόρφωση από τα ίδια τα μέλη τα οποία διαθέτουν πείρα και γνώσεις. Επίσης, στο πλαίσιο των έκτακτων γεγονότων μπορεί να προκύψει και η επιτακτική ανάγκη μιας συγκέντρωσης για διαμαρτυρία πέραν της καθιερωμένης του εξαμήνου, για αυτό τα μέλη πρέπει να ενημερώνονται καθημερινά. Τα γεγονότα αυτά αν

και δεν πραγματοποιούνται συστηματικά, ενισχύουν τη δυναμικότητα της κοινότητας. Τα έκτακτα γεγονότα λειτουργούν και σαν πλαίσιο αναφοράς, μένοντας ως ιδιαίτερη ανάμνηση στα μέλη συνδέοντας την κοινότητα με ευχάριστες στιγμές, δημιουργώντας μια αίσθηση χαράς, ικανοποίησης και επιθυμίας να συμμετέχουν ενεργητικά στην κοινότητα αυτή.

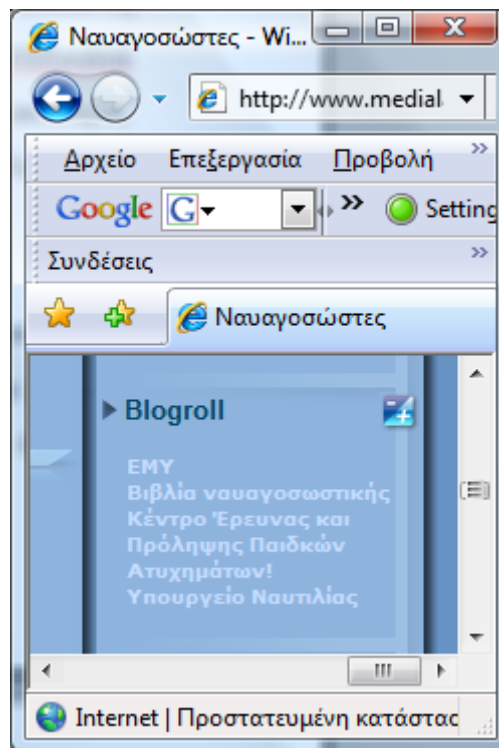
Εικόνα 5.7 Σελίδα διάφορων γεγονότων

Τα γεγονότα αυτά μπορούν να υποστηρίζονται και με offline αλληλεπίδραση και επαφή και στον αρχικό σχεδιασμό θα προβλέπεται η συνάντηση των μελών και ένα πλάνο συναντήσεων στον πραγματικό κόσμο, ωστόσο η πορεία της κοινότητας θα αναδείξει αν αυτό είναι αναγκαίο και σημαντικό.

Όλα αυτά θα στηρίζονται στην επικοινωνία, στην πληροφόρηση και στην ανάπτυξη της συλλογικής δράσης και θα πραγματοποιούνται με τις υπηρεσίες που προσφέρει η κοινότητα. Συγκεκριμένα, οι υπερσύνδεσμοι (hyperlinks) που υπάρχουν προσφέρουν πρόσβαση σε διάφορες ιστοσελίδες τις οποίες ο moderator θεωρεί σχετικές και χρήσιμες για την κοινότητα (εικ. 5.8). Σε αυτό μπορούν να συμμετέχουν και τα μέλη γνωστοποιώντας μια επίσης ενδιαφέρουσα κατά τη γνώμη τους ιστοσελίδα, την οποία θα κρίνει ο moderator αν θα την συμπεριλάβει στους υπερσυνδέσμους. Τα links που υπάρχουν οδηγούν στη Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία (EMY), σε μια ιστοσελίδα με βιβλία ναυαγοσωστικής, στην ιστοσελίδα του Υπουργείο Ναυτιλίας και στο Κέντρο Έρευνας και Πρόληψης Παιδικών Ατυχημάτων στη θάλασσα.

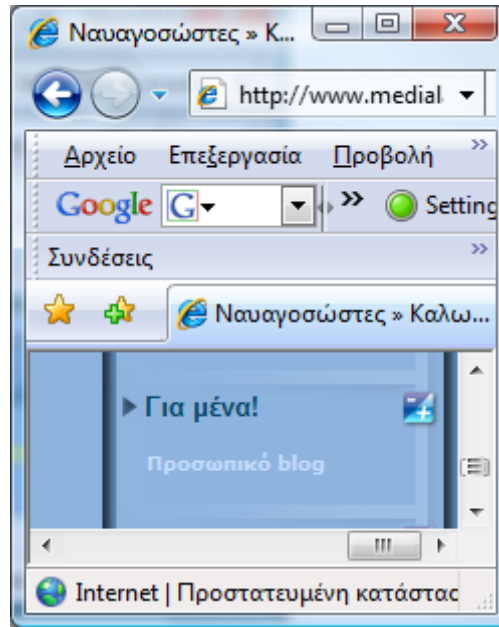
Εικόνα 5.8 Οι υπερσύνδεσμοι (hyperlinks) της κοινότητάς μας

Προβλέπεται επίσης η διάθεση προσωπικού χώρου, με την ονομασία "Για μένα!", με την έννοια ότι μπορεί κάποιος να μάθει στοιχεία για το συγκεκριμένο μέλος, αλλά και με την έννοια ότι αυτή η υπηρεσία έχει γίνει για τον καθένα χωριστά κάτι που υπογραμμίζει ότι η κοινότητα υπολογίζει τα μέλη της και τις προσωπικότητες αυτών. Βέβαια, η όποια αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών μέσα από την υπηρεσία αυτή δεν θεωρείται ότι πραγματοποιείται στα πλαίσια της δυναμικής κοινότητας. Με αυτή την υπηρεσία δίνεται η δυνατότητα στα μέλη να δημοσιεύουν τη διεύθυνση της προσωπικής του ιστοσελίδας

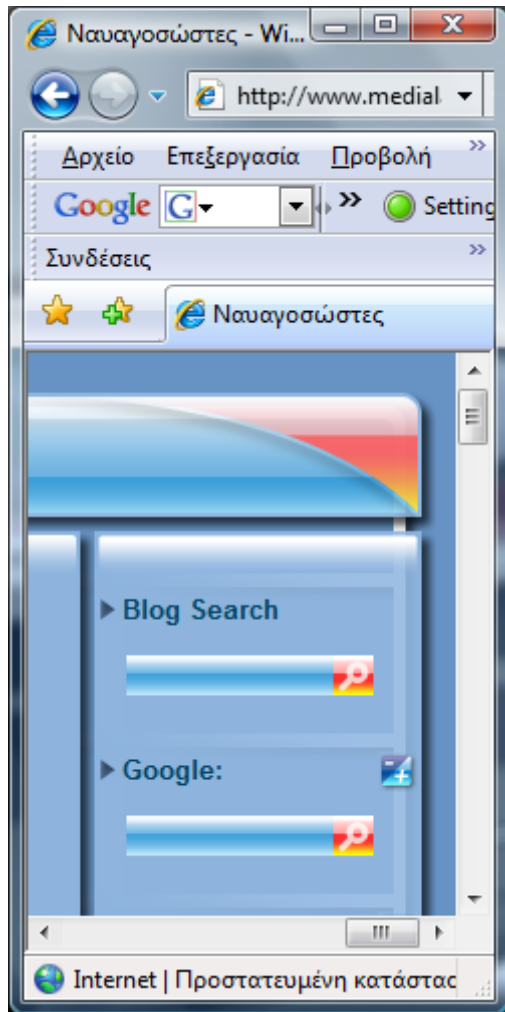
(homepage) ή του προσωπικού του ιστολογίου (blog), ενισχύοντας έτσι την αίσθηση του προσωπικού χώρου των μελών μέσα στην κοινότητα, αυξάνοντας παράλληλα τις προσωπικές σχέσεις μεταξύ των μελών με αποτέλεσμα τη δημιουργία στενού δεσμού μεταξύ τους (εικ. 5.9).

Εικόνα 5.9 Προσωπικός χώρος μελών

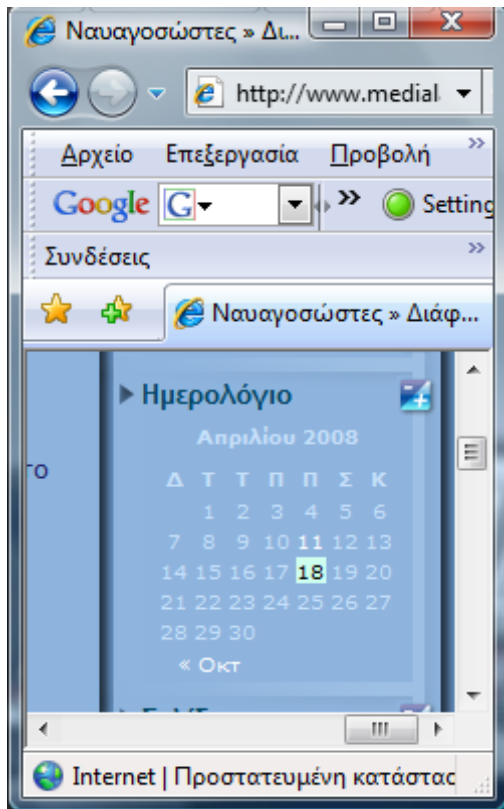
Επιπλέον, υπάρχει μηχανή-αναζήτησης μέσα στην ιστοσελίδα "*Blog Search*" η οποία θα πραγματοποιεί ταχείς αναζητήσεις και ψάξιμο με λέξεις κλειδιά, το οποίο βοηθάει στην περιήγηση της κοινότητας και στον εντοπισμό κάτι συγκεκριμένου που έχει στο μυαλό του το μέλος, αλλά και μηχανή αναζήτησης Google για αναζήτηση σε όλο τον παγκόσμιο ιστό με την ένδειξη "Google:" και πλαίσιο από κάτω όπου γράφεται αυτό που αναζητεί κάποιο μέλος (εικ. 5.10).

Εικόνα 5.10 Οι μηχανές αναζήτησης που διαθέτει η ιστοσελίδα της κοινότητας

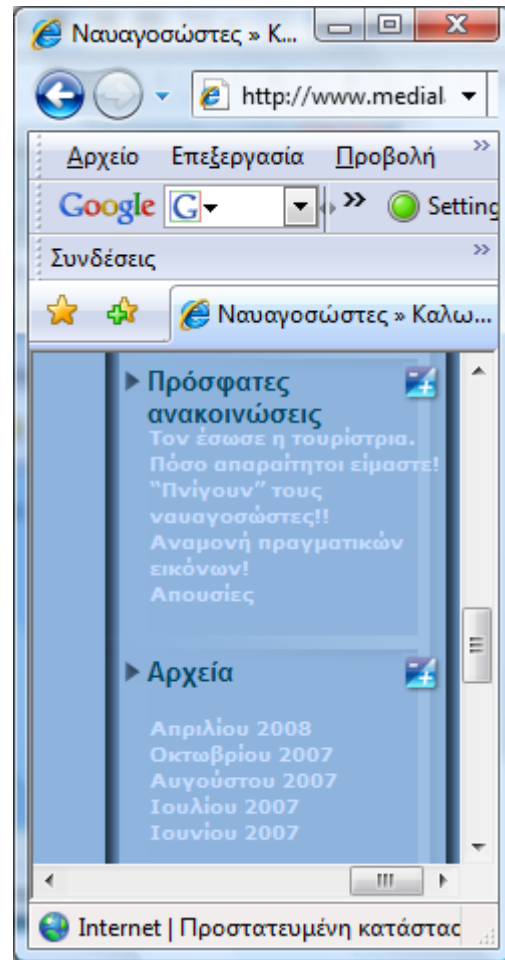

Υπάρχει επίσης “*Ημερολόγιο*” στο οποίο είναι σημειωμένες διάφορες ανακοινώσεις, και δημοσιεύσεις με ένα διακριτικό άσπρο χρώμα στις ημερομηνίες, δίνοντας έτσι μια οργανωτική άποψη στα μέλη (εικ. 5.11). Ως προς την οργάνωση του χώρου, υπάρχει η υπηρεσία “*Αρχεία*” με τη μορφή μηνών το οποίο μπορεί να επιλέξει ένα μέλος και να δει τις δημοσιεύσεις του αντίστοιχου μήνα, αλλά παράλληλα υπάρχει και σελίδα με τις “*Πρόσφατες ανακοινώσεις*”, ώστε να υπάρχει γρήγορη και εύκολη πρόσβαση στα τελευταία νέα της κοινότητας (εικ. 5.12). Πολύ χρήσιμο αν έχει χάσει κάποιος την επαφή με την κοινότητα για κάποιο σοβαρό λόγο και θέλει να ενημερωθεί για τις τελευταίες εξελίξεις μέσα σε αυτήν. Σκοπός αυτή της οργανωτικής πλευράς της ιστοσελίδας επαφίεται και στη βασική κατεύθυνση της ευχρηστίας και απλότητας της στα οποία βασίζεται ο συνολικός σχεδιασμός, καθώς προέκυψε σαν ανάγκη από τα αποτελέσματα των συζητήσεων των συμμετεχόντων στις ομάδες εστίασης.

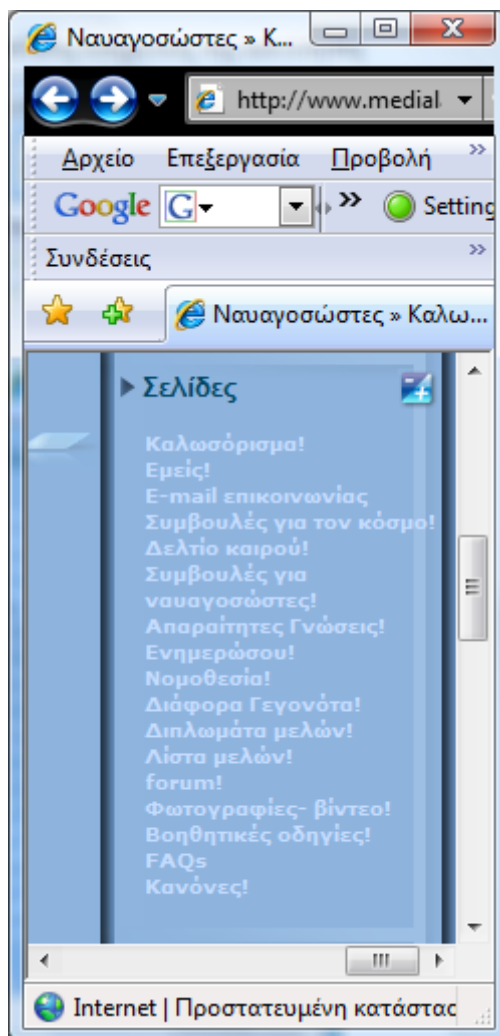
Εικόνα 5.11 Το ημερολόγιο της κοινότητας

Εικόνα 5.12 Η οργανωτική άποψη της κοινότητας

Εικόνα 5.13 Οι σελίδες-υπηρεσίες της κοινότητας

Όσον αφορά τις σελίδες (εικ. 5.13) υπάρχουν διάφορες επιλογές και υπηρεσίες που προσφέρονται στα μέλη με σκοπό να κεντρίσει τον ενδιαφέρον τους, να κινητοποιηθούν και να συμμετάσχουν ενεργά στην κοινότητα. Στην κοινότητα η πλειοψηφία των σελίδων είναι προστατευμένες με κωδικό, γιατί αυτό που προσπαθούμε να κάνουμε είναι λειτουργεί σαν ένα μέσο πληροφόρησης και επικοινωνίας, αποκλειστικά για τους ναυαγοσώστες και να έχει το χαρακτήρα σωματείου, συλλόγου κτλ. στις λειτουργίες του οποίου δε έχουν όλοι πρόσβαση αυθαίρετα και επιπόλαια. Είναι σημαντικό για την εκπλήρωση του στόχου μας να ενισχύεται η εμπιστοσύνη και σε αυτό επίσης συμβάλλει η προστασία των σελίδων είτε περιέχει προσωπικά στοιχεία των μελών, είτε απλά κάποιες δραστηριότητες τους. Επίσης η προστασία των σελίδων βοηθούν και στην προστασία της κοινότητας από μεγάλο αριθμό outsiders, seekers, peripheries και free riders, καθώς η μη ύπαρξη αυτών είναι αδύνατη, αν και πάντα εστιάζουμε στο σκοπός της κοινότητας να περιστοιχίζεται μόνο από insiders. Να σημειώσουμε ότι οι κωδικοί των προστατευμένων

σελίδων δίνονται στα μέλη με την εγγραφή τους και την αποστολή του προσωπικού τους κωδικού, εκτός από την υπηρεσία *Ενημερώσου!* για την οποία ο κωδικός αποστέλλεται μετά από αίτημα του μέλους να γραφτεί σε αυτήν.

Αυτό μας οδήγησε στο να σχεδιάσουμε τις σελίδες αρχικά με αυτές που έχει πρόσβαση ο κάθε χρήστης του διαδικτύου (*Καλωσόρισμα!*, *Εμείς!*, *E-mail Επικοινωνίας*, *Συμβουλές για τον κόσμο!*, *Δελτίο καιρού!*). Ακολουθούν κάποιες προστατευμένες σελίδες που αφορούν σε θέματα που πρέπει να ξέρει ένας ναυαγοσώστης σε επίπεδο γνώσεων, αλλά και δραστηριοποίησης της κοινότητας (*Συμβουλές για ναυαγοσώστες!*, *Απαραίτητες Γνώσεις!*, *Ενημερώσου!*, *Νομοθεσία!* *Διάφορα Γεγονότα!*). Στη συνέχεια υπάρχουν οι προστατευμένες σελίδες που αφορούν σε προσωπικά στοιχεία των μελών (*Διπλώματα μελών!*, *Λίστα μελών!*) και κατόπιν υπάρχουν τα link που οδηγούν στο *forum* και στις *φωτογραφίες-βίντεο*, επίσης προστατευμένα. Τέλος, με το σκεπτικό ότι θα πρέπει να είναι σε ένα διακριτό σημείο και όχι στη μέση ή κάπου δύσκολο να εντοπιστούν, τοποθετήσαμε τις τρεις προστατευμένες σελίδες (*Βοηθητικές οδηγίες!*, *FAQs*, *Κανόνες!*) που αφορούν σε ένα βοηθητικό και συμβουλευτικό πλαίσιο σχετικά με τις λειτουργίες της κοινότητας, πιθανές απορίες και ενδεχόμενα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει ένα μέλος.

Αναλυτικά, στις σελίδες υπάρχει ένα αρχικό σημείωμα το οποίο αποτελεί και την αρχική σελίδα ως “*Καλωσόρισμα!*”, το κείμενο του σκοπού της κοινότητας στη σελίδα “*Εμείς!*” και το “*E-mail επικοινωνίας*” με το οποίο μπορούν να έρχονται σε επαφή τα μέλη με τους διαχειριστές. Έχουμε δημιουργήσει επίσης και μια υπηρεσία με την ονομασία “*Συμβουλές για τον κόσμο!*”, που μπορεί να εξυπηρετήσει και τους επισκέπτες, καθώς θεωρούμε καθήκον του ναυαγοσώστη να συμβουλεύει και να ενημερώνει τον κόσμο για ασφαλή χρήση της πισίνας και της ακτής, αλλά και συμβουλές άμεσης αντίδρασης σε έκτακτες περιπτώσεις και γεγονότα που μπορεί να συμβούν σε κάποιον. Η πληροφόρηση αυτή αναφέρθηκε ως κρίσιμο και αναγκαίο στοιχείο από πολλούς ναυαγοσώστες οι οποίοι χαρακτήρισαν την ελλιπή γνώση αυτών που κάνουν χρήση των παράκτιων περιοχών ή κάποιας πισίνας ως παράγοντα πολλών ατυχημάτων. Για αυτό το λόγο υπάρχουν πληροφορίες σε ξεχωριστή σελίδα, έχοντας τη δυνατότητα να την εκτυπώσει κάποιος ναυαγοσώστης και να τη μοιράσει στο χώρο εργασίας του.

Το “*Δελτίο Καιρού!*” θα ενημερώνεται καθημερινά και θα αποτελεί αξιόπιστη πηγή παρακολούθησης του καιρού, μια υπηρεσία σημαντική, ειδικά για τους ναυαγοσώστες που

δουλεύουν σε ακτές, αλλά και για τον κόσμο ο οποίος επιθυμεί να επισκεφτεί κάποια ανοιχτή πισίνα ή μια ακτή. Η ενημέρωση για δυσμενείς καιρικές συνθήκες, ακόμα και όταν ο καιρός είναι καλός (π.χ. υψηλοί άνεμοι, ενώ υπάρχει ηλιοφάνεια) μπορούν να βοηθήσουν στην άγνοια κινδύνου που πολλοί ναυαγосώστες ανέδειξαν ως στοιχείο που οδηγεί σε ατυχήματα.

Σε συνδυασμό με την κατεύθυνση των συμβουλών έχουμε δημιουργήσει και μια σελίδα με την ονομασία “*Συμβουλές για ναυαγосώστες!*” αναφερόμενοι σε στοιχεία που πρέπει να διαθέτει και να προσέχει ένας ναυαγосώστης. Όπως προαναφέραμε και στα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις απόψεις των ναυαγосωστών, είναι κάποια στοιχεία που κάποιος ναυαγосώστης δεν μπορεί να τα μάθει μέσα από τη θεωρητική του εκπαίδευση, αλλά η καθημερινή εμπειρία και η διάδοση καθημερινών καταστάσεων που αντιμετωπίζουν οι ναυαγосώστες μπορούν να βοηθήσουν στη σωστή εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Στις “*Απαραίτητες Γνώσεις!*” θα υπάρχει χρήσιμο υλικό από βιβλία ναυαγосωστικής τα οποία διδάσκονται και στις σχολές ή άλλα που έχει βρει ο moderator, το οποίο θα έχει τη μορφή εικόνων σχετικά με τις πιο βασικές και απαραίτητες γνώσεις που πρέπει να διαθέτει ένας ναυαγосώστης. Αυτή η υπηρεσία δημιουργήθηκε κατόπιν πολύ σκέψης, διότι όπως προαναφέρθηκε πολλά άτομα από τις ομάδες εστίασης εξέφρασαν την ανησυχία ότι πολλές φορές λησμονούν πολλά πράγματα που είχαν μάθει γιατί δεν εξασκούνται καθημερινά, αλλά μπορεί να τους συμβούν και πρέπει να είναι έτοιμοι. Ελπίδα μας σε αυτό είναι να φτιάξουμε αυτή τη σελίδα με βιντεάκια, καθώς θα βοηθήσουν πολύ περισσότερο από τις στατικές εικόνες. Αυτό θα χρειαστεί τη συμβολή των μελών οι οποίοι θα κληθούν να συμμετάσχουν σε αυτή την προσπάθεια, κάνοντας οι ίδιοι τις αναγκαίες επιδείξεις μέσα στην πισίνα ή στη θάλασσα.

Θα υπάρχει ενημέρωση για εύρεση δουλειάς, η οποία θα γίνεται μέσω newsletter από το moderator σε όλους όσους έχουν κάνει εγγραφή στο “*Ενημερώσου!*” και επιθυμούν να παίρνουν τέτοιου είδους ενημερωτικά μηνύματα. Θα υπάρχει δηλαδή μια σελίδα που θα ανανεώνεται με τέτοιες ενημερώσεις και μόλις υπάρχει κάτι καινούριο θα αποστέλλεται αυτόματα σε όλα τα μέλη της λειτουργίας “*Ενημερώσου!*” μήνυμα με την ένδειξη Newsletter, ώστε να επισκέπτονται την αντίστοιχη ιστοσελίδα η οποία θα λειτουργεί και αυτή με κωδικό πρόσβασης, ο οποίος θα δίνεται από το moderator με την εγγραφή στην αντίστοιχη υπηρεσία. Η υπηρεσία αυτή θα πρεσβεύει την αντικειμενικότητα της διάδοσης

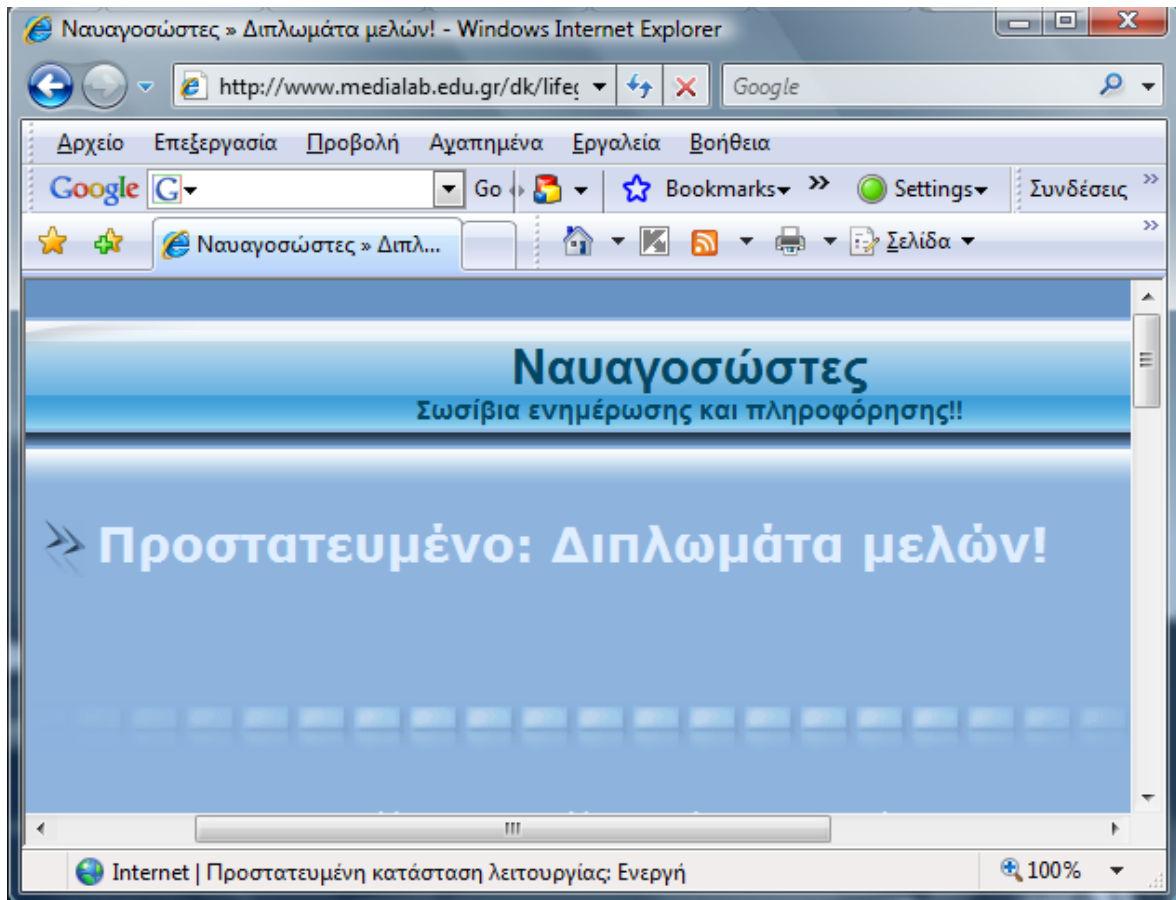
των πληροφοριών χωρίς να γίνεται επιλεκτική αποστολή των ενημερωτικών μηνυμάτων στα μέλη, καθώς αναφέρθηκε ότι αυτό πραγματοποιείται από τους ιδιοκτήτες σχολών με αποτέλεσμα να προωθούνται όσοι έχουν καλύτερες γνωριμίες. Η αντικειμενικότητα βέβαια να υπογραμμίσουμε, αν και είναι αυτονόητο, χαρακτηρίζει όλες τις διαδόσεις των πληροφοριών σε όλες τις υπηρεσίες και σε όλο το υλικό και φάσμα δραστηριοποίησης της κοινότητας.

Ακόμη, θα είναι διαθέσιμη η *“Νομοθεσία!”* που αφορά στις ακτές, τις κολυμβητικές δεξαμενές (πισίνες ανοιχτές ή κλειστές) και το γενικό κανονισμό του λιμένα, η οποία θα βοηθήσει στο να γνωρίζουν και οι ναυαγосώστες αν δουλεύουν σε ασφαλείς και νόμιμες συνθήκες. Θεωρούμε απαραίτητα τη σελίδα αυτή, γιατί στην πορεία της έρευνάς μας εντοπίσαμε πως πολλά άτομα δε γνώριζαν για την ύπαρξη του ΦΕΚ και του νομοθετικού πλαισίου που καλύπτει τους ναυαγосώστες, τους ιδιοκτήτες σχολών ναυαγосωστικής, τους εργοδότες κτλ.

Η σελίδα με τα *“Διάφορα Γεγονότα!”*, αποσκοπεί στην ανάπτυξη offline επαφών και αλληλεπιδράσεων, διοργανώνοντας διάφορα έκτακτα και τακτικά γεγονότα για τα οποία θα έχουν συμβάλει και θα αφορούν όλα τα μέλη, ενδυναμώνοντας έτσι τις προσωπικές τους σχέσεις, τους δεσμούς μεταξύ τους και την εμπιστοσύνη. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση που προηγήθηκε ήταν θα λέγαμε κατηγορηματική στη χρήση των έκτακτων και τακτικών γεγονότων ως παράγοντας επιτυχίας της κοινότητας, κινητοποίησης των μελών και ενίσχυσης της εμπιστοσύνης.

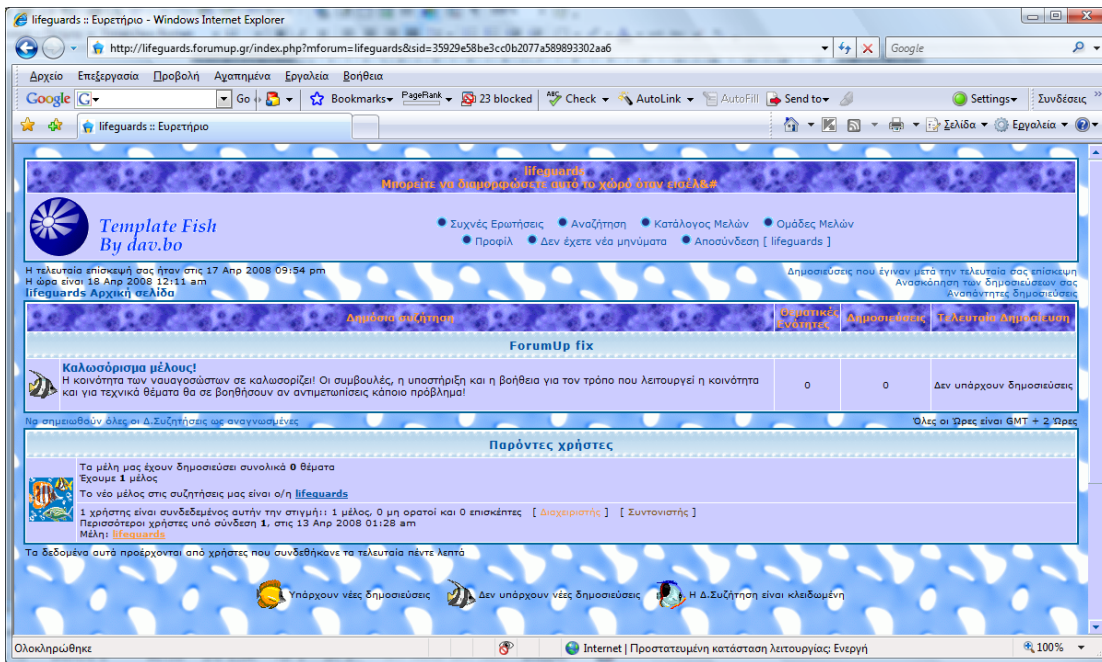
Είναι διαθέσιμα σε αρχείο προστατευμένο χωρίς όμως κωδικό πρόσβασης, καθώς αποτελούν ένα είδος αρχείου της κοινότητας, για το οποίο δε θα δοθεί ποτέ δυνατότητα πρόσβασης παρά μόνο στον administrator τα *“Διπλώματα των μελών!”* (εικ. 5.14). Σε συνδυασμό με αυτή τη σελίδα ακολουθεί η προστατευμένη *“Λίστα μελών!”* η οποία ενισχύει την αίσθηση της εμπιστοσύνης και παράλληλα ενδυναμώνει την αίσθηση της ταυτότητας, καθώς επιλέγεται ένα ψευδώνυμο με το οποίο γίνεται γνωστό το άτομο και είναι επιλεγμένο από τον ίδιο. Η ανάπτυξη της ταυτότητας είναι αναγκαία όπως προκύπτει και από τις θεωρητικές προσεγγίσεις για τη συλλογική δράση, τόσο για την ανάπτυξη της συλλογικότητας, όσο και για την αύξηση του κοινωνικού κεφαλαίου.

Εικόνα 5.14 Διπλώματα μελών

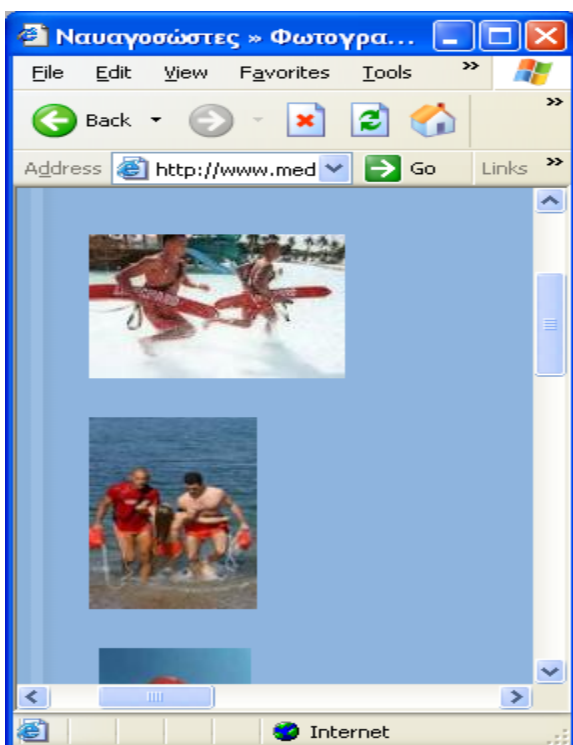
Το “forum!” είναι πολύ σημαντικό εργαλείο ανάπτυξης της συλλογικότητας και θεωρείται βασική υπηρεσία της κοινότητας, καθώς επιτρέπει στα άτομα τη σύγχρονη επικοινωνία, την έκφραση της γνώμης τους και μια πιο ελεύθερου ύφους αλληλεπίδραση με τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας (εικ. 5.15). Προσφέρει συζητήσεις πάνω σε πιο ελεύθερα θέματα, ακόμα και εκτός πεδίου ναυαγοσωστικής, τα οποία μπορούν να αναδείξουν προσωπικές φιλίες, ενδυναμώνοντας έτσι την επιθυμία και διάθεση συμμετοχής στις προγραμματισμένες offline συναντήσεις. Διέπεται ωστόσο από τους ίδιους κανόνες, καθώς αντιπροσωπεύει το ήθος της κοινότητας. Ο διαχειριστής του forum θα επιλεγεί μετά από αίτημα των ενδιαφερόμενων μελών προς τους διαχειριστές της ιστοσελίδας της κοινότητας, οι οποίοι συνεργατικά θα αξιολογήσουν το αίτημα του και θα αποφασίσουν την επιλογή του με κριτήρια συμμετοχής, δραστηριοποίησης και χρόνου στην δυνητική κοινότητα (η συμμετοχή στο forum απαιτεί εγγραφή, αλλά το μέλος θα έχει το ίδιο ψευδώνυμο και κωδικό με αυτό που χρησιμοποιεί στην ιστοσελίδα).

Εικόνα 5.15 Αρχική σελίδα του forum της κοινότητας

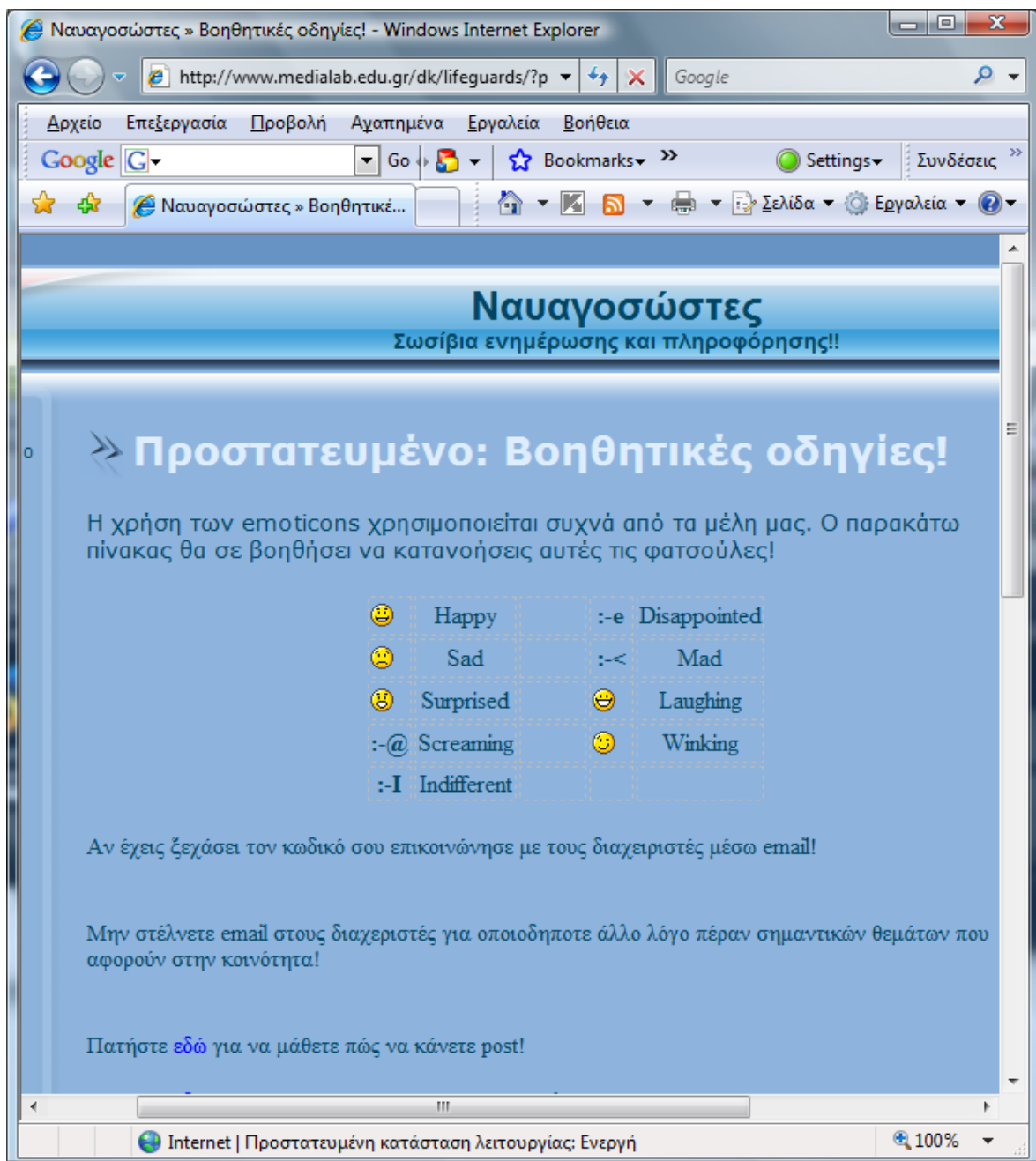
Επίσης, υπάρχουν διάφορες φωτογραφίες και βίντεο στην υπηρεσία “Φωτογραφίες-Βίντεο” οι οποίες λειτουργούν ως υποστήριξη των γεγονότων και αποτυπώνουν τις αναμνήσεις των μελών που μπορούν να ανατρέξουν και να ξαναθυμηθούν ένα γεγονός (έκτακτο ή/και τακτικό), νιώθοντας χαρά, ευχαρίστηση και ψυχαγωγία (εικ. 5.16).

Εικόνα 5.16 Φωτογραφίες-βίντεο

Υπάρχει η υπηρεσία “Βοηθητικές οδηγίες!” η οποία δίνει κάποιες βασικές οδηγίες για το πώς λειτουργεί καλύτερα η κοινότητα, κάποιες συμβουλές για τον τρόπο γραφής, και υποστήριξη σε κάποια τεχνικά ζητήματα, ιδιαίτερα χρήσιμα για τα νέα μέλη (εικ. 5.17). Αυτή σελίδα προέκυψε για να καλύψει την ανησυχία που εντοπίστηκε από ναυαγοσώστες ότι το διαδίκτυο χρειάζεται χρόνο και γνώσεις, προσφέροντας έτσι την κάθε δυνατή βοήθεια προβλέποντας όσο το δυνατόν περισσότερες απορίες και προβλήματα που μπορεί να έχει ένα μέλος.

Εικόνα 5.17 Βοηθητικές οδηγίες προς τα μέλη

Οι συχνές ερωτήσεις (Frequently Asked Questions, FAQs) της κοινότητας των ναυαγοσωστών και το κείμενο εισαγωγής αυτών όπως καταγράφονται στην ιστοσελίδα είναι οι ακόλουθες (εικ. 5.18). Κάθε μέλος έχει τη δυνατότητα βέβαια να ρωτήσει για κάτι που δεν κατάλαβε ή δεν προβλέπεται στις ερωτήσεις, με email προς τους διαχειριστές, κάτι που μπορεί να οδηγήσει και στον εμπλουτισμό των συχνών ερωτήσεων.

Στην παρούσα σελίδα θα υπάρχουν οι πιο συνηθισμένες ερωτήσεις που μπορεί να προκύψουν από τα μέλη του κοινότητάς μας, όσον αφορά τη λειτουργία της κοινότητας τόσο σε θέματα πρακτικής χρήσης του συγκεκριμένου εργαλείου όσο και σε θέματα περιεχομένου και στις οποίες κρίνουμε απαραίτητο να δώσουμε απαντήσεις για να διευκολύνουμε τα μέλη της κοινότητας. Οι ερωτήσεις αυτές θα ανανεώνονται συνεχώς για να καλύπτουν νέες ανάγκες.

- ***Πώς μπορώ να γίνω μέλος της κοινότητας;***

Μέλος της κοινότητας γίνεται όποιος διαθέτει δίπλωμα ναυαγοσωστικής από οποιαδήποτε σχολή και το στείλει με φαξ, σκαναρισμένο στο email επικοινωνίας ή με συμβατικό ταχυδρομείο στη διεύθυνση που θα το δοθεί κατόπιν αιτήματος με email.

- ***Πώς μπορώ να συμμετάσχω στην κοινότητα;***

Κάθε μέλος της κοινότητας μπορεί να γράψει σχόλιο, να κάνει κάποια ανακοίνωση, να αναρτήσει κάποια πληροφορία και να συμμετάσχει στο forum συζήτησης, με την προϋπόθεση για όλα αυτά ότι έχει δώσει πρώτα το κωδικό πρόσβασης όπου του έχει ζητηθεί.

- ***Ποιος ορίζει τους κανόνες λειτουργίας της κοινότητας;***

Οι κανόνες λειτουργίας της κοινότητας ορίζονται από το moderator με την έναρξη λειτουργίας της κοινότητας και γίνονται αυτόματα αποδεκτοί με την εγγραφή του μέλους. Για αυτό το λόγο προτείνουμε να τους διαβάσετε πρώτα. Οι κανόνες αυτοί μπορούν να αλλάξουν και τα μέλη μπορούν να προτείνουν τέτοιες αλλαγές.

- ***Πώς μπορώ να επικοινωνήσω με τους διαχειριστές της κοινότητας;***

Κάθε μέλος μπορεί να επικοινωνήσει με τους διαχειριστές μέσω του e-mail που υπάρχει στο link "e-mail επικοινωνίας".

- ***Τι κάνουν οι διαχειριστές της κοινότητας;***

Στην κοινότητα μας υπάρχει ο administrator, ο ιδρυτής της κοινότητας, ο οποίος καθορίζει τα μέλη, τους ρόλους και είναι υπεύθυνος για να επιβάλλει τις κυρώσεις

που προβλέπονται. Επίσης, ο *moderator*, ένας είδος διαχειριστή ο οποίος είναι υπεύθυνος για το υλικό και το περιεχόμενο της κοινότητας (φωτογραφίες, βίντεο, ενημερώσεις) και τη συνεργασία με υπευθύνους σε οποιοδήποτε τομέα που μπορούν να προσφέρουν δουλειά στα μέλη. Τέλος, ο *facilitator*, ένα είδος διαχειριστή ο οποίος είναι υπεύθυνος για την τήρηση των κανόνων και ενημερώνει για παρατυπίες του *administrator*, ώστε να κρίνει αν θα επιβάλει κυρώσεις.

- ***Πως μπορώ να αναλάβω πιο ενεργό ρόλο στην κοινότητα;***

Όλα τα μέλη της κοινότητας έχουν τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις. Για να αναλάβει ένα μέλος πιο ενεργό ρόλο θα πρέπει απλά να ανταλλάσσει πληροφορίες, γνώσεις και να επικοινωνεί συχνά με τα μέλη της κοινότητας. Σημαντικές είναι οι ιδέες και οι προτάσεις σου!

- ***Ποιος μπορεί να δει τα προσωπικά μου στοιχεία;***

Μόνο ο *moderator* έχει πρόσβαση στα στοιχεία της πραγματικής ταυτότητας των μελών. Τα μέλη έχουν πρόσβαση στο ονοματεπώνυμο κάθε χρήστη μόνο κατόπιν αιτήματος στο *moderator* και αν εκείνος κρίνει επαρκείς τους λόγους που θα δώσετε. Όλοι οι άλλοι μπορούν να δουν μόνο τα ψευδώνυμα.

- ***Πώς μπορώ να αποκτήσω τον προσωπικό μου κωδικό και τους κωδικούς για τις σελίδες;***

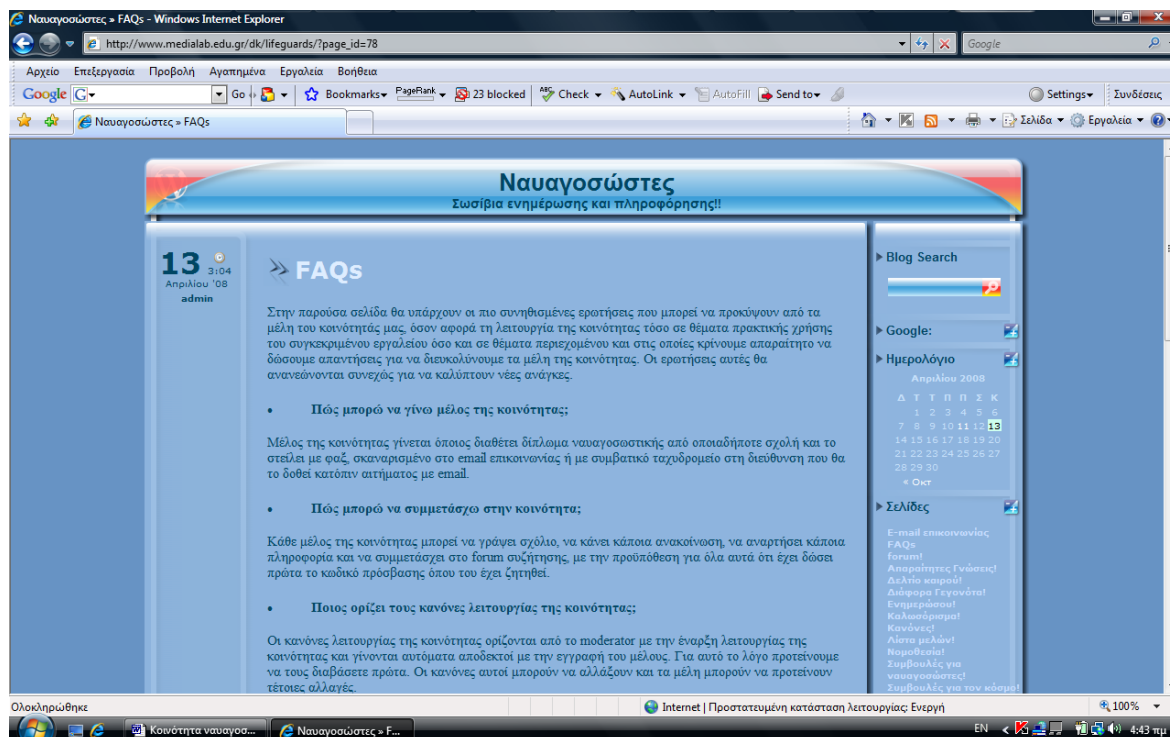
Τον προσωπικό σου κωδικό μπορείς να τον αποκτήσεις με την αποστολή του διπλώματός σου στον *administrator*, ο οποίος στη συνέχεια με *mail* θα σου στείλει τον προσωπικό σου κωδικό, αλλά και τους κωδικούς των σελίδων. Ο κωδικός για τη σελίδα ενημέρωσού μπορεί να σου αποσταλεί κατόπιν αιτήματός σου να συμμετάσχεις σε αυτή την υπηρεσία.

- ***Θέλω να ρωτήσω κάτι άλλο!***

Στείλε την ερώτησή σου στους διαχειριστές μέσω *e-mail*.

Εικόνα 5.18 Frequently Asked Question (FAQs) της κοινότητας των ναυαγοσωστών

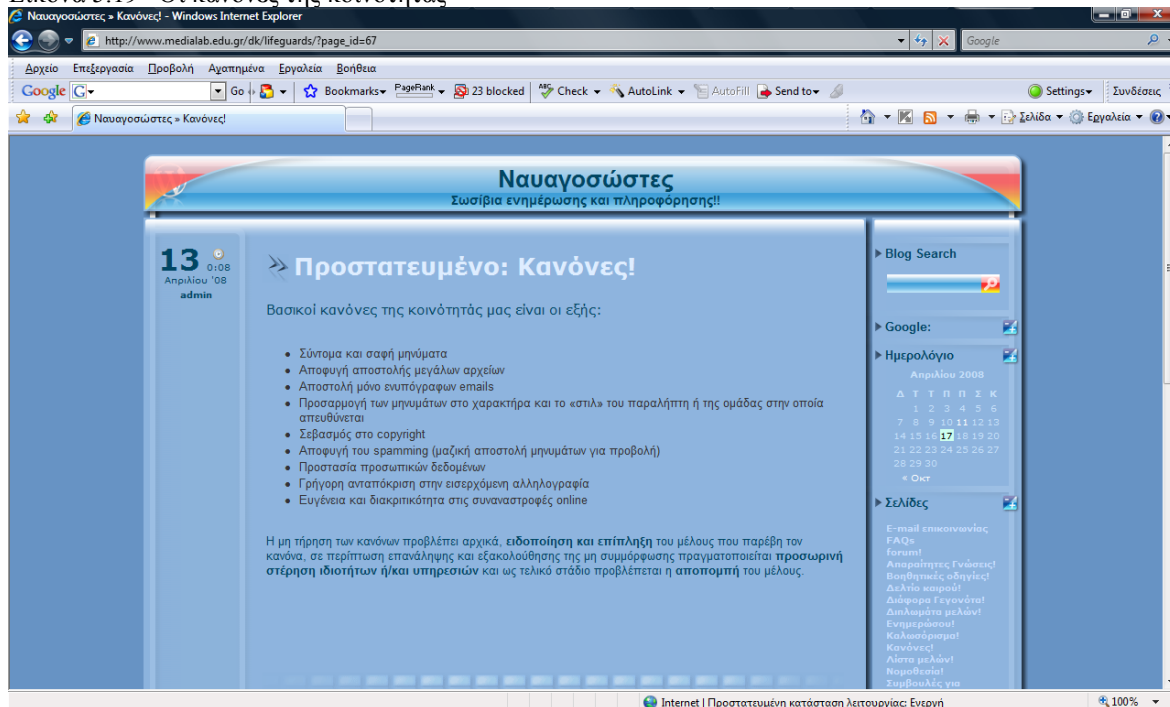

Τέλος, ώστε να είναι απόλυτα διακριτοί εντοπίζονται οι “Κανόνες” της κοινότητας για τους οποίους θα μιλήσουμε αναλυτικά στη συνέχεια.

Οι υπηρεσίες, από ότι βλέπουμε, χαρακτηρίζονται από σύγχρονη και ασύγχρονη επικοινωνία, διότι θεωρούμε σημαντικό να παρέχεται η δυνατότητα σε όλα τα μέλη να συμμετέχουν, να αναπτύσσουν επικοινωνία και να πληροφορούνται ακόμα και όταν δεν μπορούν να παρευρίσκονται την ίδια στιγμή που είναι συνδεδεμένα άλλα μέλη της κοινότητας.

5.1.8. Κανόνες και έλεγχος στην κοινότητα

Εικόνα 5.19 Οι κανόνες της κοινότητας

Το γεγονός ότι μια κοινότητα διαθέτει κανόνες δε σημαίνει πως αυτοί θα γίνονται πάντα σεβαστοί από όλα τα μέλη της. Εφόσον μια κοινότητα χρειάζεται να έχει κανόνες που τα μέλη της θα πρέπει να σέβονται για να λειτουργεί σωστά, θα πρέπει να υπάρχει και ένα σύστημα ελέγχου, σκοπός του οποίου θα είναι η επίβλεψη τήρησης των κανόνων και η παρέμβαση, όποτε χρειάζεται, για την επαναφορά της τάξης (εικ. 5.19).

Στην κοινότητά μας αρμόδιος για τον έλεγχο και την επίβλεψη των κανόνων θα είναι όπως προαναφέραμε ο facilitator ο οποίος ενημερώνει τον administrator για πιθανές παρατυπίες ο οποίος με τη σειρά του είναι υπεύθυνος για την επιβολή κυρώσεων που προβλέπονται στο πλαίσιο κανόνων της κοινότητας. Είναι συνεπώς μια συνεργατική αρμοδιότητα και αυτό διότι θεωρούμαι απαραίτητο να μη συσσωρεύεται πλήθος αρμοδιοτήτων και φόρτος καθηκόντων σε ένα μόνο μέλος.

Οι κανόνες γνωστοποιούνται στα μέλη στη σελίδα “Κανόνες” (netiquette) μέσα στην οποία αναφέρονται και οι τρόποι παρέμβασης και τότε επιβάλλεται ο καθένας. Οι κανόνες είναι εμφανείς-άμεσοι και έμμεσοι. Οι πρώτοι είναι διαθέσιμοι σε όλα τα μέλη με σύντομα κείμενα και γίνονται αποδεκτοί από τα μέλη με την έγγραφη και συστήνουμε πάντα στα

νέα μέλη να τους διαβάσουν. Οι δεύτεροι κανόνες δεν υπάρχουν κάπου καταγραμμένοι και δεν είναι άμεσα διαθέσιμοι, ωστόσο πολλές φορές έχουν προκύψει από τις συχνές ερωτήσεις και πρεσβεύουν το ήθος της κοινότητας. Αφορούν τη λογοκρισία των μηνυμάτων των μελών από άλλα μέλη, τη χρήση ανάρμοστης συμπεριφοράς και τι είναι καλό να αποφεύγουν τα μέλη σε μια συζήτηση, οι οποίοι διέπονται από το βασικό κανόνα: «Δεν κάνουνε στα άλλα μέλη αυτό που δε θέλουμε να κάνουν σε εμάς».

Ο έλεγχος είναι προδραστικός, καθώς οι διαχειριστές παρακολουθούν αν οι κανόνες εφαρμόζονται σε κάθε δραστηριότητα της κοινότητας. Ωστόσο, μπορεί να γίνει και αντιδραστικός, καθώς υπάρχει η δυνατότητα σε ένα μέλος να ενημερώσει τον administrator και τον facilitator για κάποια παρέμβαση και εκείνος να επέμβει μετά από το αίτημα του μέλους, εφόσον το κρίνει σωστό.

Οι τρόποι παρέμβασης που εφαρμόζουμε στηρίζονται στη δυνατότητα δεύτερης ευκαιρίας και ακολουθεί τα εξής βήματα. Αρχικά, ειδοποίηση του μέλους που παρέβη τον κανόνα, σε περίπτωση επανάληψης και μη συμμόρφωσης πραγματοποιείται προσωρινή στέρηση ιδιοτήτων του και ως τελικό στάδιο προβλέπεται η αποπομπή του μέλους.

Οι κανόνες και ο τρόπος παρέμβασης που πρεσβεύει η κοινότητα των ναυαγοσωστών είναι οι εξής:

- Σύντομα και σαφή μηνύματα
- Αποφυγή αποστολής μεγάλων αρχείων
- Αποστολή μόνο ενυπόγραφων emails
- Προσαρμογή των μηνυμάτων στο χαρακτήρα και το «στιλ» του παραλήπτη ή της ομάδας στην οποία απευθύνεται
- Σεβασμός στο copyright
- Αποφυγή του spamming (μαζική αποστολή μηνυμάτων για προβολή)
- Προστασία προσωπικών δεδομένων
- Γρήγορη ανταπόκριση στην εισερχόμενη αλληλογραφία
- Ευγένεια και διακριτικότητα στις συναναστροφές online

Η μη τήρηση των κανόνων προβλέπει αρχικά, **ειδοποίηση και επίπληξη** του μέλους που παρέβη τον κανόνα, σε περίπτωση επανάληψης και εξακολούθησης της μη συμμόρφωσης πραγματοποιείται **προσωρινή στέρηση ιδιοτήτων ή/και υπηρεσιών** και ως τελικό στάδιο προβλέπεται η **αποπομπή** του μέλους.

5.2. Προοπτική της δυνητικής κοινότητας των ναυαγοσωστών

Η δυνητική κοινότητα που με την παρούσα εργασία προτείνουμε, γεννήθηκε σαφώς στις σκέψεις μας, φιλοδοξεί όμως να συμπεριλάβει στο σχεδιασμό της και τις ανάγκες των ατόμων που θα γίνουν πιθανόν μέλη της, προκειμένου να αυξήσει την πιθανότητα ανάπτυξης συλλογικής δράσης μέσα από την ιστοσελίδα της. Οι προτάσεις που εφαρμόζονται στην κοινότητα αυτή όπως σχεδιάστηκε για την υποστήριξη της μελέτης, μπορεί να λειτουργήσει και ευελπιστεί να λειτουργήσει και σαν μέσο ενημέρωσης για τις δυνατότητες που έχουν τα άτομα αυτού του επαγγέλματος με φιλοδοξία για την μελλοντική ανάπτυξη αντίστοιχης κοινότητας με σκοπό να εμπλέξει τα επίδοξα μέλη της σε αυτή, μεγαλώνοντας τις πιθανότητες να αναπτυχθεί πραγματικά και με καλές προϋποθέσεις έχοντας δημιουργήσει το κατάλληλο περιβάλλον για ενεργό συμμετοχή και κινητοποίηση το οποίο θα υιοθετηθεί από τα ενδιαφερόμενα άτομα που επιθυμούν να πραγματοποιήσουν και να εφαρμόσουν αυτό το σχεδιασμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΜΕΛΛΟΝ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Μέσα από την ερευνητική μας μελέτη εντοπίσαμε ότι πραγματικά θα ενδιέφερε κάποια άτομα να έχουν την πληροφόρηση και την επικοινωνία μέσα από το διαδίκτυο και τον κυβερνοχώρο και θα τους ενδιέφερε να υπάρχει ένας κοινός χώρος που μπορούν να αλληλεπιδρούν. Ωστόσο, η ένταση της επιθυμίας αυτής διακρίνεται ακόμα πολύ χαμηλή και ίσως η ανάπτυξη συλλογικής δράσης χρειάζεται ακόμα ενίσχυση.

Τα ευρήματα και ο σχεδιασμός της δυνητικής κοινότητας μας όμως μπορούν να προτείνουν το internet ως μέσο στήριξης ομάδων και κινημάτων που κατευθύνονται σε αυτούς τους σκοπούς. Οι δυνητικές κοινότητες έχουν πολλές δυνατότητες και αυτό δεν αφήνει αδιάφορους τους χρήστες του διαδικτύου. Ήδη τα πρώτα και πολύ σημαντικά βήματα έχουν γίνει και πλήθος κόσμου έχει ανταποκριθεί θετικά στο κάλεσμα ανάπτυξης συλλογικότητας μέσα από τις νέες μορφές τεχνολογίας και πληροφόρησης.

Εφόσον το διαδίκτυο μειώνει όλο και περισσότερο την κοινωνική διάσταση και παρέχει στρατηγικές που ενδυναμώνουν την έκφραση της κοινωνικής ταυτότητας, όπως ανέδειξε η μελέτη, προμηνύεται ότι θα κινητοποιήσει τα άτομα και θα παρακινήσει τη συλλογική τους δράση.

Παράλληλα, όσο αυξάνεται η συμμετοχή των ανθρώπων στη χρήση του διαδικτύου και όσο εντοπίζονται όλο και περισσότερες εφαρμογές, οι άνθρωποι ανακαλύπτουν ακόμα περισσότερες κοινές αντιλήψεις, κοινά ενδιαφέροντα και κοινές επιθυμίες με πολλούς ανθρώπους, κάτι που θα ενδυναμώσει τους δεσμούς που δημιουργούνται στα πλαίσια των δυνητικών κοινοτήτων και θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη στις κοινότητες εξαλείφοντας σταδιακά την καχυποψία δύσπιστων χρηστών. Αυτό θα οδηγήσει σε όλο και μεγαλύτερη ενεργή συμμετοχή των μελών σε δυνητικές κοινότητες, κάτι που θα οδηγήσει πιο εύκολα στην ανάπτυξη μιας ισχυρής αίσθησης ότι το άτομο ανήκει σε μια ομάδα κάτι που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη αυτών των κοινοτήτων ως συλλογικότητες με επακόλουθο τη συλλογική δράση.

Η πληροφόρηση και η επικοινωνία μπορεί να πραγματοποιηθεί σε απόλυτο βαθμό από το διαδίκτυο και τον κυβερνοχώρο, καθώς εμφανίζεται όλο και περισσότερη δυνατότητα ως προς τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούν και στηρίζονται στην γρήγορη, άμεση και χωρίς

παρεμβάσεις ενημέρωση που μπορούν να εμπιστευτούν περισσότερο τα άτομα. Αυτό θα αυξήσει το ποσοστό των δυνητικών κοινοτήτων που έχουν ως σκοπό της πληροφόρηση και την επικοινωνία των μελών της με την πιθανότητα να καθιερωθεί ως ο μοναδικός τρόπος ενημέρωσης και πληροφόρησής τους.

Ο περιορισμένος χρόνος που είχαμε στη διάθεση σίγουρα είναι ένα μειονεκτικό σημείο στην παρούσα ανάλυση, ωστόσο μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα ευρήματα και οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν με έναν αρτιότερο τρόπο στο μέλλον και να έχουμε συμβάλει ουσιαστικά στην πραγματοποίηση μιας έρευνας με μεγαλύτερο δείγμα και συνδυάζοντας επιπλέον μεθόδους συλλογής δεδομένων.

Κατανοούμε λοιπόν ότι η εξέλιξη και η ανάπτυξη των δυνητικών κοινοτήτων είναι αρκετά μεγάλη συγκριτικά με τα πρώτα χρόνια εμφάνισης τους και έχουν κάνει αλματώδη πρόοδο. Σε αυτό βέβαια βοήθησε και η συνεχής πρόοδος της νέας τεχνολογίας την οποία εκμεταλλεύονται όσο καλύτερα μπορούν οι χρήστες του διαδικτύου. Συνεπώς, είναι ένα πεδίο μελέτης που χρειάζεται συνεχή παρακολούθηση, τη συμβολή από πολλές επιστήμες και πολλούς κλάδους ταυτόχρονα και είναι σημαντικό και απαραίτητο οι επιστήμονες να εξετάζουν τις νέες αυτές μορφές αλληλεπίδρασης με ανοιχτό μυαλό, αντικειμενικότητα και αισιόδοξο πνεύμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και το σχεδιασμό της δυνητικής μας κοινότητας εντοπίσαμε πολύ σημαντικά συμπεράσματα τα οποία μας δίνουν ελπίδες για το μέλλον των δυνητικών κοινοτήτων.

Στην παρούσα εργασία αντιλαμβανόμαστε τον κυβερνοχώρο και τις κοινότητες που λειτουργούν μέσα σε αυτόν όπως το γεωγραφικό και φυσικό χώρο ο οποίος γίνεται κατανοητός ως κοινωνικά δομημένος και για αυτό μέσα από την ανάλυση μας εντοπίσαμε ότι παρουσιάζουν οι δυνητικές κοινότητες πολλά κοινά στοιχεία με τις κοινότητες και τις ομάδες του πραγματικού κόσμου, ως προς την οργανωτική τους δομή.

Μια δυνητική κοινότητα έχει μεγάλες δυνατότητες όπως είδαμε μέσα από την περιγραφή και ανάλυσή μας. Είναι πολύ σημαντικό να αντιληφθούμε την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στον τομέα της επικοινωνίας και να εκμεταλλευτούμε τα μέσα και τα εργαλεία που προσφέρονται σε συνδυασμό με τις νέες τεχνολογίες για να ενισχύσουμε την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση των ανθρώπων. Σε αυτό το πλαίσιο προσεγγίσαμε βέβαια τα στάδια και το βασικό σχεδιασμό της δυνητικής κοινότητας των ναυαγοσωστών που δημιουργήσαμε, βάζοντας θα λέγαμε τα θεμέλια αυτής, χωρίς απαραίτητα να σημαίνει ότι η κοινότητά μας θα μείνει προσκολλημένη και στάσιμη σε αυτό το σχεδιασμό.

Αντίθετα, όπως η εξέλιξη αυτών των μέσων είναι ραγδαία, το ίδιο μπορεί να συμβεί και σε όλα τα στοιχεία ή εφαρμογές που τα χρησιμοποιούν. Έτσι η βελτίωση και η εξέλιξη της κοινότητάς μας είναι μια παράμετρος που πάντα απασχολεί την κοινότητα. Για αυτό το λόγο η εύρεση διάφορων μεθόδων, που περιγράψαμε κατά την ανάλυση της εργασίας μας, είναι βασικός παράγοντας για την επιτυχία της και είναι ένα τμήμα των ερευνών που χρήζουν επιπλέον προσέγγισης και ανάπτυξης στρατηγικών.

Ωστόσο, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι το πλάνο εξέλιξης της κοινότητάς μας, αλλά και κάθε κοινότητας, δεν είναι κάτι σταθερό, εφόσον δε γνωρίζουμε από την αρχή την πορεία της και παράλληλα αναπροσαρμόζεται συνεχώς, ώστε να ανταποκρίνεται στις τρέχουσες ανάγκες των μελών και να προβλέπει τις μελλοντικές απαιτήσεις. Έτσι ευελπιστούμε ότι τα θεμέλια αυτής της προσπάθειας, που έχουν ως βασικά συστατικά τη

συνεργασία και την επικοινωνία μεταξύ των μελών, θα βοηθήσουν να “χτίσουμε” ένα γερό οικοδόμημα το οποίο θα στεγάζει μια μελλοντική κοινότητά και θα την προστατεύει.

Διαπιστώνουμε τη σημαντικότητα της ύπαρξης των κοινοτήτων σε κάθε τύπο κοινωνίας, κάτι που μας οδηγεί στον επαναπροσδιορισμό της έννοιας της κοινότητας μέσα σε περιβάλλοντα πλέον του διαδικτύου και του κυβερνοχώρου. Η δημιουργία συνεπώς των κοινοτήτων που βασίζονται στις εξελίξεις της υπάρχουσας κοινωνίας, υπό ορισμένες προϋποθέσεις λειτουργίας και δομής, διαμορφώνουν την αναγκαιότητα σύστασης δυναμικών κοινοτήτων, ώστε να αναπτύσσουν τα άτομα αλληλεπιδράσεις, δεσμούς και σχέσεις, τα οποία τείνουν να εκλείψουν στη σύγχρονη εποχή λόγω της αλλοτρίωσης των ατόμων.

Καταλαβαίνουμε έτσι, ότι μια δυναμική κοινότητα έχει τις δυνατότητες να ωθήσει στη δημιουργία κοινών δεσμών, κοινού σκοπού και ιδεών, ανεξάρτητα από την ύπαρξη κοινού γεωγραφικού και χρονικού προσδιορισμού που δεν εντοπίζεται στο περιβάλλον του διαδικτύου και του κυβερνοχώρου. Προϋπόθεση βέβαια είναι να υπάρχει ουσιαστική συμμετοχή και ενδιαφέρον από χρήστες των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας ως μέλη δυναμικών κοινοτήτων.

Το στοιχείο που εντοπίζουμε σε κάθε δυναμική κοινότητα είναι αυτό της αλληλεπίδρασης, της επικοινωνίας και της ανταλλαγής πληροφοριών που μπορεί να δημιουργήσει ένα κλίμα αλτρουιστικού πνεύματος στα πλαίσια της κοινότητας ενισχύοντας έτσι τη συμμετοχή, την κινητοποίηση και την ανάπτυξη κοινωνικής και συλλογικής ταυτότητας των μελών της κοινότητας

Επιπλέον, συμπεραίνουμε την ανάγκη ύπαρξης ιεραρχίας και οργανωτικής δομής, όχι όμως υπό την αυστηρή και απόλυτη μορφή που χαρακτηρίζει τις συλλογικότητες του πραγματικού κόσμου. Παράλληλα, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα της αναγκαίας ύπαρξης κανόνων και επιβολής κυρώσεων, που δεν είναι ωστόσο καταγεγραμμένοι στο Συνταγματικό Δίκαιο, αλλά διέπουν τους άγραφους κανόνες των κοινοτήτων του διαδικτύου, οι οποίοι είναι εξίσου σημαντικοί και απαραίτητοι για την ομαλή λειτουργία της δυναμικής κοινότητας. Τα πρότυπα κοινωνικής συμπεριφοράς και οι ηθικοί κώδικες ακολουθούνται από όλους και η μη συμμόρφωση των μελών με αυτούς συνεπάγεται κυρώσεις, ακόμα και σε σημείο άρσης της ιδιότητας του μέλους.

Τα παραπάνω προαπαιτούν σαφή και λεπτομερή σχεδιασμό της δυνητικής κοινότητας, για τον οποίο υπεύθυνοι είναι οι διαχειριστές της κοινότητας, υπογραμμίζοντας έτσι το σημαντικό ρόλο που αυτοί έχουν στην διαμόρφωση, την ανάπτυξη, την εξέλιξη και τη διατήρηση της δυνητικής κοινότητας.

Η ανάπτυξη συνεπώς των δυνητικών κοινοτήτων, αναδεικνύει την αλλαγή στον τρόπο αλληλεπίδρασης, επικοινωνίας και πληροφόρησης των μελών κάποιας κοινότητας. Αλλαγή επίσης σημειώνεται στους τρόπους ανάπτυξης προσωπικών σχέσεων. Αυτό οδηγεί κατ' επέκταση στην αλλαγή αντίληψης και στη δημιουργία εναλλακτικών μέσων για να εμφανιστεί συλλογική δράση μέσω αυτής της κοινότητας, η οποία προσφέρει και χρησιμοποιεί νέες μορφές διάδρασης και αντίδρασης μεταξύ των μελών μιας κοινότητας.

Η ύπαρξη ενός κοινού σκοπού και κοινών στόχων επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη διάρθρωση της δυνητικής κοινότητας και τα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν για να επιτευχθούν. Σε αυτό συμβάλλει δυναμικά η πληθώρα των εργαλείων και εφαρμογών που διαθέτουν και προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφόρησης. Είναι όμως απαραίτητο να ληφθεί υπόψη ότι υπάρχουν άτομα που δεν διαθέτουν πρόσβαση ή έστω τις βασικές γνώσεις για χρήση ηλεκτρικών υπολογιστών, ένας παράγοντας που καθυστερεί το βαθμό της πραγματικής προόδου που μπορεί να παρουσιαστεί με αυτά τη συστήματα και την καθολική υιοθέτηση τους από τον κόσμο.

Η διαφορετικότητα και πολυπολιτισμικότητα των μελών είναι μεγάλη, καθώς σε μια κοινότητα μπορούν να συμμετέχουν μέλη από διαφορετικές χώρες, Δημιουργείται έτσι η ανάγκη για χρήση μιας κοινής γλώσσας με σκοπό να ξεπερνιέται το πρόβλημα της συνεννόησης σε αρχικό επίπεδο, το πρόβλημα της απουσίας της πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνίας σε δεύτερο επίπεδο και σε ένα εις βάθος επίπεδο, το πρόβλημα της διαφορετικότητας των εννοιών και των αξιών που προκύπτει από τη πολυπολιτισμικότητα.

Σημαντικό επίσης για την ανάπτυξη συλλογικής δράσης εμφανίζεται η ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου ως πηγή που διευκολύνει τις κοινωνικές υποθέσεις και πράξεις των ατόμων στα πλαίσια της δυνητικής κοινότητας. Αυτή ανάπτυξη οδηγεί από ότι βλέπουμε στην αύξηση επαφής με πολλά κοινωνικά δίκτυα, στη σύνδεση των ατόμων και γνώσεων ενσωματώνοντας στοιχεία που μπορούν να εστιάσουν στη δημιουργία κοινής αντίληψης, η

οποία μπορεί να αναχθεί σε κοινή συνείδηση, απαραίτητη για τη διαμόρφωση συλλογικής δράσης.

Επιπρόσθετα, συμπεραίνουμε ότι ο παράγοντας της εμπιστοσύνης είναι ζωτικής σημασίας για όλα τα στάδια της δυναμικής κοινότητας. Συγκεκριμένα, στη διαμόρφωση, στην ανάπτυξη, στην εξέλιξη και στη διατήρηση. Ο υψηλός βαθμός της εμπιστοσύνης μπορεί να οδηγήσει αφενός στην επιτυχία της κοινότητας, αφετέρου στην εκπλήρωση των σκοπών της. Οι σχέσεις του διαδικτύου παρόλο που βασίζονται σε έναν άυλο για πολλούς μη υπαρκτό κόσμο, χαρακτηρίζονται από εμπιστοσύνη, η οποία δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να κλονιστεί ή να χαθεί, διότι διακυβεύεται το μέλλον της κοινότητας και η διαμόρφωση της συλλογικής δράσης και συμπεριφοράς.

Τέλος, να αναγνωρίσουμε με βάση το σύνολο των συμπερασμάτων της παρούσας εργασίας και τα δεδομένα της εποχής μας την όλο και μεγαλύτερη εμφάνιση δυναμικών κοινοτήτων και τις νέες κατευθύνσεις που αυτές επιλέγουν. Η συλλογική δράση είναι μια κατεύθυνση καινούρια, ωστόσο τα παραδείγματα που έχουμε μέχρι στιγμής ενισχύουν την προβληματική και την ερευνητική μας υπόθεση ότι αποτελούν, σημαντικούς θα προσθέταμε σε αυτό το σημείο, φορείς επικοινωνίας και πληροφόρησης που θεμελιώνουν την αλληλεπίδραση των μελών μέσα από την οποία μπορεί να προκύψει συλλογική δράση, υπό κατάλληλες βέβαια προϋποθέσεις όπως εντοπίζονται σε όλο το φάσμα της παρούσας ανάλυσης.

Μπορούμε να πούμε λοιπόν σχεδόν με σιγουριά, μέσα και από τα παραδείγματα που μέχρι τώρα είδαμε, ότι μια δυναμική κοινότητα μπορεί να λειτουργήσει ως φορέας επικοινωνίας και πληροφόρησης που μπορεί να οδηγήσει σε ανάπτυξη της συλλογικής δράσης των δυναμικών μελών που μπορεί να μεταπηδήσει και στον πραγματικό κόσμο επιφέροντας την αλλαγή ως προς τον τρόπο κινητοποίησης και δραστηριοποίησης των μελών της.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Baim, A. S. (2006a) Distance Learning Applications Using Virtual Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 140-144.

, A. S. (2006b) Draw to Participate in Virtual Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 145-149.

Bell, D., Loader, B. D., Pleace, N. και Shuler, D. (2004) *Cyberculture: The key concepts*. London: Routledge.

Bellini, C. G. P. και Vargas L. M. (2006) Internet-Mediated Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 291-295.

Bernard, J. (1973) *The Sociology of Community* (Glenview, Illinois, and London: Scott, Foresman and Company.

Bertino, E., Squicciarini, C. A. και Ferrari E. (2006) Sanctioning Mechanisms in Virtual Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 409-413.

Bimber, B., Flanagin, A.J. και Stohl, C. (2005, November) Reconceptualizing Collective Action in the Contemporary Media Environment, *Communication Theory* 15 (4):365388. Ανακτήθηκε στις 15 Σεπτεμβρίου 2007 από [http://www.comm.ucsb.edu/publications/flanagin/Bimber,%20Flanagin,%20&%20Stohl,%202005%20\(CT\).pdf](http://www.comm.ucsb.edu/publications/flanagin/Bimber,%20Flanagin,%20&%20Stohl,%202005%20(CT).pdf)

Blanchard, A. L. και Markus, M. L. (2002). Sense of Virtual Community-Maintaining the Experience of Belonging. Πρακτικά Συνεδρίου (σσ. 3566-3575) για το 35^ο Hawaii International Conference on System Sciences, IEEE Press. Ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2008 από <http://www.psych.uncc.edu/alblanch/SOVC.pdf>

Blanchard, A. (2000) Virtual communities and social capital. Στο: Garson, G. D. (Ed.), *Social Dimensions of Information Technology: Issues for the New Millennium* Hershey, PA: Idea Group Publishing, 6-21. Ανακτήθηκε στις 13 Φεβρουαρίου από <http://www.igi-pub.com/downloads/excerpts/garson.pdf>

Blumstein, P. και Kollock, P. (1988) Personal Relationships, *Annual Review of Sociology*, 14:467-490.

Boudon, R. και Bourricaud., F. (1986) *A Critical Dictionary*, London: Routledge.

Bruce, S. και Yearley, S. (2006) *The sage dictionary of Sociology*, London: Sage.

Bukatman, S. (1993b) *Terminal identity: The virtual subject in postmodern science fiction*. Durham, NC: Duke University Press. Ανακτήθηκε από http://www.amazon.com/gp/reader/0822313405/ref=sib_dp_pt#reader-link

Burleson, B. R., Albrecht, T. L., Goldsmith, D. J. και Sarason, I. G. (1994) *Communication of social support: Messages, interactions, relationships, and community*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Cartelli, A. (2006) Influence on Knowledge Construction. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 261-265.

Cavalier, J. R. (2005) *The Impact of the Internet On Our Moral Lives*, N.Y. Press: New York.

Champion, M. E. (2006) Cultural Presence. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 95-101.

Chesher, C. (1994). Colonizing virtual reality. Construction of the discourse of virtual reality, 1984–1992. *Cultronix*, 1(1). Ανακτήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2008, από <http://www.eserver.org/cultronix/chesher>

Cohen A. K. (1996) *Deviance and control*, Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall

Cohen S. (1995) *Visions of social control: crime, punishment and classification*, Cambridge: Polity Press

Coleman, J. S. (1988) Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-S120.

Conrad, D. (2003). Stop the e-train! A plea for the thoughtful use of language in computer-conferenced contexts. *Open Learning*, 18(3), 261-269.

Constant, D., Sproull, L., και Kiesler, S. (1996) The Kindness of Strangers: The Usefulness of Electronic Weak Ties for Technical Advice, *Organization Science* (7:2), 119-135.

Diani M. (2001) Social movement networks: virtual and real. Στο: Webster F. (eds), Πρακτικά Συνεδρίου “A new politics?”, (σσ. 1-16). London 16-17 Σεπτεμβρίου 1999. London: University of Birmingham. Ανακτήθηκε στις 20 Σεπτεμβρίου 2007 από <http://www.nd.edu/~dmyers/cbsm/vol2/bgham99.pdf>

Dodge, M. και Kitchin, R. (2001) *Mapping cyberspace*. London: Routledge.

Donath, S. J. (1999) Identity and Deception in the Virtual Community. Στο: Smith, M. A., Kollock, P. (Eds.), *Communities in cyberspace*, New York, Routledge, 3-25.

Fernback, J. και Thompson, B. (1995) Virtual Communities: Abort, Retry, Failure. Ανακτήθηκε στις 4 Μαρτίου 2008 από <http://www.well.com/~hlr/texts/VCCivil.html>

- Flanagin, J. A., Stohl, C. και Bimber, B. (2006, March) Modelling the structure of collective action, *Communication Monographs* 73(1): 29-54. Ανακτήθηκε στις 30 Δεκεμβρίου 2007 από [http://www.comm.ucsb.edu/publications/flanagin/Flanagin%20et%20al.,%202006%20\(CM\).pdf](http://www.comm.ucsb.edu/publications/flanagin/Flanagin%20et%20al.,%202006%20(CM).pdf)
- Fryer, D. και Turner, E. (2006) Virtual Communities for Development. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 500-505.
- Fukuyama, F. (1995) *Trust: The social virtues and the creation of prosperity*. New York: The Free Press.
- Gauntlett, D. και Horsley R. (2004) *Web Studies*, 2nd edition, London: Arnold.
- Gefen, D. (2000) E-commerce: The role of familiarity and trust, *Omega*, 28, 6, 725-737.
- Gillan, K. και Pickerill, J. (2008) Transnational anti-war activism: Solidarity, diversity and the Internet in Australia, Britain and the United states after 9/11, *Australian Journal of Political Science*, 43(1), 59-78.
- Grandison, T. και Solomon, M. (2000) A survey of trust in internet applications. *IEEE Communications Surveys*, 2-13. Los Alamos, NM: ICCS Society Press.
- Green, N. (1997) Beyond Being Digital: Representation and Virtual Corporeality. Στο: Holmes, D. (ed) *Virtual Politics: Identity and Community in Cyberspace*, London: Sage Publications, 26-45
- Gurak, J. L. (1999) The promise and the peril of social action in cyberspace. Στο: Smith, M. A., Kollock, P. (Eds.), *Communities in cyberspace*, New York, Routledge, 243-263.
- Gurãu, C. (2006) Codes of Ethics in Virtual Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 22-28.
- Halpern, M. J. (1967) *The changing Village Community*, Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, Inc.
- Han, S. και Hill, R.S. (2006) Collaboration, Communication, and Learning in a Virtual Community. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 308-313.
- Hassan, A., Henttonen, K. και Blomqvist, K. (2006) The MENOS Organization. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 308-313.
- Hendrick, C. (1987) *Group processes and intergroup relations*, Newbury Park, California: Sage.

Holmes, D. (1997) Virtual identity: communities of broadcast, communities of interactivity'. Στο: Holmes, D.(ed.), *Virtual Politics: Identity and Community in Cyberspace* London: Sage, 26-45.

Huq, A. (2006) Engaging Organisational Culture to Overcome Social Barriers in Virtual Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 193-197.

Johnson, G. A. (1995) *The Blackwell Dictionary of Anthropology*, Oxford: Blackwell Publishers.

Jones, Q. (1997) Virtual communities, virtual settlement and cyber-archaeology: A theoretical outline. *Journal of Computer Mediated Communication*, 3(3). Ανακτήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2007 από <http://jcmc.indiana.edu/vol3/issue3/jones.html>

Kim, A. J. (2000) *Community building on the Web*. Berkeley, CA: Peachpit Press. Ανακτήθηκε στις 20 Σεπτεμβρίου 2007 από <http://www.naima.com/community/>

Kimble, C. και Li, F. (2006) Effective Virtual Working through Communities of Practice. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 156-160.

Kirk., J και Miller, M. L. (1986) *Reliability and Validity in Qualitative Research*, Beverly Hills: Sage Publications.

Kollock, P. και Smith, M. A. (1999) Communities in cyberspace. Στο: Smith, M. A., Kollock, P. (Eds.), *Communities in cyberspace*, New York, Routledge, 3-25.

Krol, E. (1992) *The Whole Internet: User's Guide & Catalog*, Sebastopol, CA: O'Reilly & Associates.

Krueger, R. A. (1994) *A practical Guide for Applied Research*, Thousands Oaks, CA: Sage

Lampropoulos, N. (2006) Sociability and Usability for Active Participation. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 414-416.

Landqvist, F. και Teigland R, (2005) Collective Action in Electronic Networks of Practice: An Empirical Study of Three Inter-Organizational Online Social Structures, *Proceedings of Communities and Technologies*, 359-375. Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2008 από http://www.socioinformatics.de/fileadmin/IISI/upload/C_T/2005/Paper19C_T2005.pdf

Lepawsky, J. και Park, K. (2006) Cyberspace. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 110-115.

Lévy, P. (1999) *Διηνική πραγματικότητα (realite virtuelle) : η φιλοσοφία του πολιτισμού και του κυβερνοχώρου*, (Καραχάλιος, Μ. μετάφ), Αθήνα: Κριτική.

- Li, W., Ng, W. και Ong, K. (2006) Information Navigation and Knowledge Discovery in Virtual Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 273-278.
- Link, L., Wagner, D. (2006) Computer-Mediated Communication in Virtual Learning Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 49-53.
- Little, S. E. (1993, Σεπτέμβριος). Cyberspace versus citizenship: IT and emerging non space communities. *The Australian Journal of Information Systems*, 1(1), 38-45.
- Macionis, J. J. (2007th ed.) *Sociology*, New Jersey: Pearson.
- Mann, C. και Stewart, F. (2000) *Internet communication and qualitative research: A handbook for researching online*, London: Sage.
- Marshall, G. (ed.) (1994). *The Concise Oxford Dictionary of Sociology*, Oxford: Oxford University Press.
- McCaughey, M. και Ayers M. D. (2003) *Cyberactivism: online activism in theory and practice*, New York: Routledge.
- McCrosky, J. C. και Daly, J. A. (eds) (1987) *Personality and interpersonal communication*, Newbury Park, Calif.: Sage.
- Mele, C. (1999) Cyberspace and Disadvantaged Communities: The Internet As A Tool for Collective Action. Στο: Smith, M. A., Kollock, P. (Eds.), *Communities in cyberspace*, New York, Routledge, 290-310.
- Melucci, A. (1996) *Challenging codes. Collective action in the information age*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Mezgar, I. (2006) Building Trust in Virtual Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 4-9.
- Morgan, C. D. (1997) *Focus group as qualitative research*, New Delhi: Sage
- Mowshowitz, A. (1994) Virtual organization: A vision of management in the information age, *Information Society*, 10(4), 267-288.
- Myers, D.J. (1994) Communication technology and social movements: contributions of computer networks to activism, *Social Science Computer Review* 12: 251-60.
- Myers, D. J. (2004) Media, communication technology, and protest waves. Ανακτήθηκε στις 10 Οκτωβρίου 2007 από <http://www.nd.edu/~dmyers/lomond/myers.pdf>.

Nilsson, A., Nuldén U. και Olsson, D. (2005) Spectator Information Support :Exploring the Context of Distributed Events. Στο Wiberg, M. *The Interaction Society: Practise, theories and Supportive Technologies*, Hersey: Information Science Publishing, 271-303.

Nguyen, L., Torlina, L., Peszynski, K. Και Corbitt, C. (2006, Ιανουάριος) Power relations in virtual communities: An ethnographic study, *Electronic Commerce Research*, 6(1), 21-37

Nguyen, L., Torlina, L., Peszynski, K. Και Corbitt, C. (2004) Power Relations in Cyber Communities. Στο: Leino, T., Saarinen, T., Klein, S. (eds), *Proceedings of the 12th European Conference on Information Systems*, Turku School of Economics and Business Administration, Finland. Ανακτήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2007 από <http://is2.lse.ac.uk/asp/aspecis/20040120.pdf>

Park, E.G. (2006) Trust in Virtual Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 449-451.

Parsons, T. και Shils, E. (eds) (1951) *Toward a General Theory of Action*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Postmes, T. και Brunsting, S. (2002, Fall) Collective Action in the Age of the Internet, *Social science Review*, (20) 3, USA: Sage Publications, 290-301

Putnam, R. D. (1995) Bowling alone: America's declining social capital, *Journal of Democracy*, 6(1), 65-78.

Putnam, R. (2000) *Bowling alone: The collapse and revival of American community*, New York: Free Press.

Rheingold, H. (1993) *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Rhoten, S.E. (2006) Cultural Diversity and the Digital Divide. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 87-94.

Ridings, M. C. (2006a) Defining "Virtual Community". Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 116-120.

Ridings, M. C. (2006b) Virtual Communities and Social Capital Theory. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 493-496.

Ridings, C., Gefen, D. και Arinze, B. (2002) Some antecedents and effects of trust in virtual communities. *Journal of Strategic Information Systems*, 11(3-4), 271-295.

Ritzer, G. και Barry, S. (2001) *Handbook of Social Theory*, Oxford, Malden, Massachusetts: Blackwell Publishers.

- Ritzer, G. και Douglas J. G. (2004) *Modern Sociological Theory*, Boston: McGraw Hill.
- Roberts, D.L., Smith, M.L. και Pollock, M.C. (2006) Psychological Sense of Community in Virtual Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 390-396.
- Roper, S. και Ferris, P.S. (2006) MOOs as Virtual Communities". Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies* Idea Group Inc: Hersey, London, 329-333.
- Rowe, C. N. (2006) Ethics of Deception in Virtual Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 204-206.
- Sandler, T. (1992) *Collective Actions. Theory and applications*, USA: University of Michigan Press.
- Scollon, R. (1998) *Mediated discourse as social interaction: a study of news discourse*, London: Longman.
- Shan, M.L., Sutanto, J., Kankanhalli, A. και Tan, B.C.Y. (2005) Converting Online Community Visitors into Online Consumers. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 54-60.
- Smelser, N. (1991) *Social Change and Modernity*, Berkley: University of California Press.
- Stone, A. R. (1992) Virtual systems. Στο: Crary J. και Kwinter, S. (Eds.), *Incorporations*, Cambridge: MIT Press, 609-621
- Tepper, M. (1996). Usenet communities and the cultural politics of information. Στο: Porter, D. (Ed.), *Internet culture*, New York: Routledge, 39-54.
- Tonnies, F. (1955) *Community and association*, London: Routledge & Kegan Paul.
- Walker, J. (1991) Mobilizing internet groups in America: Patron, professions and social movements, Ann Arbor: University of Michigan.
- Wang, J. και Gwebu, K. (2006) Establishing and Sustaining Trust in Virtual Organizations. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 198-203.
- Ward, K. J. (1999) Cyber-ethnography and the emergence of the virtually new community, *Journal of Information Technology*, 14(1), 95-105.
- Wasko, M. M. και Teigland R. (2006) Structure in an Electronic Network of Pracise. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 207-212.

Waterson, P. (2006) Motivation in Online Communities. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 334-337.

Watson, N. (1997). Why we argue about virtual community: A case study of the Phish.Net fan community. Στο: Jones, G. S. (Ed.), *Virtual culture: Identity and communication in society*, London: Sage, 102-132.

Wellman, B. και Gulia M. (1999a) Net surfers don't ride alone: Virtual communities as communities. Στο: Smith, M. A., Kollock, P. (Eds.), *Communities in cyberspace*, New York: Routledge, 167-194.

White, N. (2006) Online Group Facilitation Skills. Στο: Dasgupta, S. (ed.) *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies*, Idea Group Inc: Hersey, London, 354-358.

Wiberg, M. (2005) The Emerging Interaction Society. Στο: *The Interaction Society: Practise, theories and Supportive Technologies*, Hersey: Information Science Publishing, 1-25.

Wilbur, S. P. (1997) An Archaeology of Cyberspaces: Virtuality, Community, Identity. Στο: Bell, D, Kennedy, B. (eds), *The Cybercultures Reader*, Routledge: London.

Wilson, B. (2006) Ethnography, the Internet, and Youth Culture: Strategies for Examining Social Resistance and “Online-Offline” Relationships, *Canadian Journal of Education* 29, 1 (2006): 307-328. Ανάκτηση 15 Σεπτεμβρίου 2008 από <http://www.csse.ca/CJE/Articles/FullText/CJE29-1/CJE29-1-wilson.pdf>

Wood, A. F. και Smith, M. J. (2001). *Online communication: Linking technology, identity, & culture*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Xiao, L. (2006) Culture in Virtual Communities. Στο: Dasgupta, S. *Encyclopedia of Virtual Communities and Technologies* (ed.), Idea Group Inc: Hersey, London, 102-104.

Ελληνόγλωσση

Αλεξανδρόπουλος, Σ. (2001) *Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα*, τόμος Α', Κριτική: Αθήνα

Elias, N. (1997) *Η εξέλιξη του πολιτισμού. Ήθη και κοινωνική συμπεριφορά στη νεότερη Ευρώπη* (Βαϊκούση, Ε. μετάφ), τόμος Α', Αθήνα: Νεφέλη.

Gergen, J. K (1997): *Ο κορεσμένος εαυτός* (Ζώτος Α. μετάφ). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Giddens, A. (2002) *Κοινωνιολογία* (Τσαούσης Γ. Δ. μετάφ), Αθήνα: Gutenberg

Καββαδίας Γ. Β. (1978) *Γενική κοινωνιολογία*, τόμος 1, Αθήνα: Σάκκουλας.

Καββαδίας Γ. Β. (1979b) *Γενική κοινωνιολογία*, τόμος 2, Αθήνα: Σάκκουλας

- Καββαδίας Γ. Β. (1994a) *Γενική κοινωνιολογία*, τόμος 1, Αθήνα: Σάκκουλας
- Καββαδίας Γ. Β. (1994b) *Γενική κοινωνιολογία*, τόμος 2, Αθήνα: Σάκκουλας
- Καββαδίας Γ. Β. (1979a) *Η έννοια του "όλου" στη κοινωνιολογία*, Αθήνα: Σάκκουλας
- Καραβίδας, Κ. (1990) *Κοινότητα-κοινωνία και ιδεολογία*, (Κομνηνού Μ., Παπαταξιάρχης, Ε. επιμ.), Αθήνα: Παπαζήσης.
- Καρκατσούλης, Ρ. (2000, Άνοιξη) Κοινότητα-κοινοτισμός-κοινωνία-κοινωνική θεωρία: Από την αυτονομία στην αυτοαναφορά. *Επιστήμη και Κοινωνία*, 4, 1-16. Ανάκτηση 9 Ιανουαρίου 2008 από http://www.media.uoa.gr/sas/issues/4_issue/karkats.html
- Κούρτη, Ε. (2003) *Η επικοινωνία στο Διαδίκτυο*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Λαμπροπούλου Π. Ε. (1994) *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Mason, J. (2003) *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας* (Δημητριάδου Ε. μετάφ), Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Μπελιώκας, Α. (2001, Μάρτιος) Εικονικές σχέσεις και κοινότητες. *Virtual School, The sciences of Education Online*, τόμος 2, τεύχη 2-3, Ανάκτηση 9 Ιανουαρίου 2008 από <http://web.auth.gr/virtualschool/2.2-3/Praxis/BeliokasVirtualCommunities.html>
- Ταίνις, Φ. (19--) *Κοινότητα και Κοινωνία*, (Μαρκάκης Μ. μεταφ.), Αθήνα: Αναγνωστίδη.
- Τεγόπουλος- Φυτράκης (1993) *Ελληνικό λεξικό*, Αθήνα: Αρμονία (Στ' εκδ.).
- Weber, M. (1991) *Η μεθοδολογία των κοινωνικών επιστημών* (Κυπαραίος, Γ. Μ. μετάφ), Αθήνα: Παπαζήσης.
- Χτούρης Σ. (1997) *Μεταβιομηχανική κοινωνία και η κοινωνία της πληροφορίας*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ψαρρού, Μ. (1993) Αγροτική κοινότητα και καπιταλιστική ανάπτυξη, *Το βήμα των κοινωνικών επιστημών*, Τόμος Γ', 10:87-109.

Πηγές

- <http://el.wikipedia.org/wiki>
<http://en.wikipedia.org/wiki/Community>
<http://en.wikipedia.org/wiki/Leadership>
<http://lg.msn.com/intl/el/tutorial/glossary.htm>
<http://www.apc.org/>
<http://www.kinimata.gr/index.html>.